

Nové globální vzdělávání

Teoretická příručka

Úvod do pedagogiky a teoretické podklady pro pracovníky s mládeží

New Global Learning

Autoři projektu:

Fundacja Polska Debatuje
Radosław Czekań
Paweł Sieprawski

International Debate Education Association
Anastazija Stupar
Daan Welling

Asociace debatních klubů
Jakub Hlaváček
Jakub Okruhlica
Nga Thi Nguyen

Learning Wizard
Čedo Velašević

Také bychom chtěli poděkovat všem našim dobrovolníkům, kteří testovali a poskytovali zpětnou vazbu k těmto materiálům po celou dobu projektu.

Tento projekt podpořil tvorbu následujících materiálů:

1. Teoretická příručka – úvod do pedagogiky a teoretické podklady
2. Praktická příručka – pracovní listy a případové studie pro pracovníky s mládeží
3. Digitální vzdělávací prostředí

Financováno Evropskou unií. Názory vyjádřené jsou názory autora a neodráží nutně oficiální stanovisko Evropské unie či Evroské výkonné agentury pro vzdělávání a kulturu (EACEA). Evropská unie ani EACEA za vyjádřené názory nenesou odpovědnost.

Vzdělávání v oblasti globálního občanství: Pedagogický úvod pro školitele

V našem stále více propojeném světě je zásadní, abychom upřednostňovali vzdělávání dnešních mladých lidí jako globálních občanů. Výuka globálních občanů je vybaví znalostmi, dovednostmi a postoji, které jsou nezbytné k tomu, aby se mohli orientovat v naší složité globální společnosti a pozitivně v ní přispívat.

Zprvé, globalizace propojila národy a lidi jako nikdy předtím. Mladí lidé vyrůstají v době, kdy jsou hranice stále propustnější, technologie nás okamžitě propojují a globální výzvy, jako je změna klimatu, chudoba a konflikty, vyžadují společnou akci. Tím, že je učíme být globálními občany, jim umožňujeme porozumět těmto problémům a zapojit se do nich, čímž v nich posilujeme pocit odpovědnosti a schopnosti vytvářet pozitivní změny.

Za druhé, výchova ke globálnímu občanství pomáhá mladým lidem rozvíjet pocit sounáležitosti s širším globálním společenstvím. Podporuje je v tom, aby si uvědomovali společné hodnoty a vzájemnou propojenost celého lidstva. Posilováním tohoto pocitu sounáležitosti můžeme čelit rozdělováním narativům a pěstovat kulturu tolerance, inkluzivity a respektu k lidským právům.

A konečně, výchova mladých lidí ke globálnímu občanství přispívá k vytváření spravedlivějšího, mírumilovnějšího a udržitelnějšího světa. Tím, že v nich rozvíjíme porozumění sociální spravedlnosti, péči o životní prostředí a lidská práva, jim dáváme možnost bojovat proti nerovnostem, prosazovat udržitelné postupy a stát se zastánci pozitivních společenských změn.

Tento modul představuje tři koncepty. Zprvé výchovu ke globálnímu občanství: její význam, cíle a úkoly. Tuto část modulu lze považovat za obsah toho, co chceme, aby se naši žáci naučili pomocí materiálů tohoto projektu. Zadruhé kritickou pedagogiku: postoj, který chceme jako školitelé zastávat, aby učení s naší skupinou bylo efektivní. A konečně debatní výuku: nástroj, který používáme, abychom našim studentům pomohli se učit.

Klíčové pojmy

Pojem	Definice
Argumentace	Proces sestavování a prezentace argumentů logickým a přesvědčivým způsobem s cílem vyjádřit názor nebo podpořit tvrzení.
Kritická pedagogiky	Vzdělávací přístup, jehož cílem je posílit postavení žáků tím, že podporuje kritické myšlení, zpochybňuje sociální nerovnosti a podporuje transformační činy pro sociální spravedlnost.
Kritické myšlení	Schopnost objektivně a logicky analyzovat, vyhodnocovat a interpretovat informace, zvažovat různé perspektivy a důkazy a vytvářet tak dobře odůvodněné úsudky a rozhodnutí.
Vzdělávání v oblasti debatování	Zapojení studentů do strukturovaných debat, které rozvíjejí dovednosti v oblasti řešerše, vytváření argumentů, veřejného vystupování a kritické analýzy různých názorů.
Globální Sever	Označuje ekonomicky vyspělé země nacházející se především na severní polokouli, pro které je typická vyšší životní úroveň, industrializace a technologický pokrok.
Globální Jih	Označuje hospodářsky rozvojové země, které se nacházejí především na jižní polokouli a často se potýkají se socioekonomickými problémy a nižší úrovní industrializace a infrastruktury.
Vzdělávání v oblasti globálního občanství	Vzdělávací rámec zaměřený na rozvoj znalostí, dovedností, postojů a hodnot jednotlivců, aby porozuměli globálním problémům a aktivně se do nich zapojili a podpořili smysl pro globální odpovědnost.
Globalizace	Rostoucí propojenost a vzájemná závislost zemí, ekonomik, kultur a lidí na celém světě, kterou usnadňuje technologický pokrok, komunikace a globální obchod.
Interakce soustředěná na téma	Metoda skupinové interakce vyvinutá Ruth Cohnovou, která klade důraz na zkoumání témat, integraci kognitivních, emocionálních a sociálních aspektů a podporu osobního a skupinového růstu a učení.
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu; agentura OSN, která podporuje mezinárodní spolupráci v oblasti vzdělávání, vědy, kultury a komunikace.

Vzdělávání v oblasti globálního občanství

Výchova ke globálnímu občanství je vzdělávací přístup, jehož cílem je rozvíjet znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty, které jsou nezbytné k tomu, aby se jednotlivci stali aktivními a odpovědnými globálními občany.

Výchova ke globálnímu občanství zahrnuje tři klíčové rozměry: kognitivní, sociálně emoční a behaviorální. Jeho cílem je umožnit žákům přispívat ke spravedlivějšímu, mírumilovnějšímu a udržitelnějšímu světu tím, že podporuje kritické myšlení, empatii a smysl pro společnou odpovědnost.

Kognitivní rozměr: V tomto případě jde o získání znalostí a pochopení globálních problémů, systémů a vzájemných vazeb. Zahrnuje rozvoj dovedností kritického myšlení, analýzu více perspektiv a rozpoznání složitosti globálních výzev.

Sociálně emoční rozměr: Tento rozměr se zaměřuje na podporu empatie, respektu a mezikulturního porozumění. Zahrnuje rozvoj pocitu identity a sounáležitosti s místními i globálními komunitami, oceňování rozmanitosti a podporu sociální spravedlnosti.

Behaviorální rozměr: Tento rozměr se zaměřuje na to, aby jednotlivci byli schopni jednat a zapojit se do odpovědného a aktivního občanství. Zahrnuje rozvoj dovedností pro efektivní komunikaci, spolupráci a mírové řešení konfliktů. Zdůrazňuje také význam udržitelného a etického chování.

Jak se uvádí v pokynech UNESCO, cílem vzdělávání v oblasti globálního občanství je umožnit žákům:

- Rozvíjet porozumění strukturám globálního vládnutí, právům a povinnostem, globálním problémům a souvislostem mezi globálními, národními a místními systémy a procesy.
- Rozpoznat a ocenit odlišnosti a rozmanité identity, jako je kultura, jazyk, náboženství, pohlaví a naše společné lidství, a rozvíjet dovednosti pro život ve stále rozmanitějším světě.
- Rozvíjet a uplatňovat kritické dovednosti pro občanskou gramotnost, včetně kritického zkoumání, informačních technologií, mediální gramotnosti, kritického myšlení, rozhodování, řešení problémů, vyjednávání, budování míru a osobní a společenské odpovědnosti.
- Rozpoznat a zkoumat přesvědčení a hodnoty a jejich vliv na politické a sociální rozhodování, vnímání sociální spravedlnosti a občanskou angažovanost.
- Rozvíjet přístup péče a empatie vůči ostatním a životnímu prostředí a respektovat rozmanitost.
- Rozvíjet hodnoty férovosti a sociální spravedlnosti a dovednosti kriticky analyzovat nerovnosti založené na pohlaví, socioekonomickém postavení, kultuře, náboženství, věku a dalších.
- Podílet se na řešení současných globálních problémů na místní, národní a globální úrovni jako informovaní, angažovaní, odpovědní a vnímaví globální občané.

Definice globalizace

Abychom pochopili, na co se zaměřuje výchova ke globálnímu občanství, musíme nabídnout stručný přehled o globalizaci. Globalizace označuje rostoucí propojení a vzájemnou závislost zemí, ekonomik, kultur a lidí na celém světě. Zahrnuje výměnu zboží, služeb, informací, myšlenek a technologií v globálním měřítku. Globalizace zahrnuje různé aspekty, včetně ekonomických, politických, sociálních, kulturních a technologických.

Z ekonomického hlediska se globalizací rozumí integrace národních ekonomik do globálního ekonomického systému. Zahrnuje liberalizaci obchodu a investic, odstraňování překážek pohybu zboží, služeb a kapitálu a vytváření nadnárodních společností, které působí mezinárodně. Růst globálního obchodu, mezinárodních finančních toků a vznik globálních dodavatelských řetězců jsou ústředními aspekty ekonomické globalizace.

Z politického hlediska globalizace změnila dynamiku mezinárodních vztahů. Vedla ke vzniku mezinárodních organizací a institucí, jako je Organizace spojených národů, Světová obchodní organizace a Mezinárodní měnový fond, jejichž cílem je podporovat globální spolupráci a řešit globální problémy. Globalizace také podnítila debaty o otázkách suverenity, národní identity a rovnováhy moci mezi národy.

V sociální oblasti globalizace usnadnila výměnu myšlenek, hodnot a kulturních zvyklostí mezi různými společnostmi. Přinesla šíření populární kultury, šíření znalostí a informací prostřednictvím masmédií a internetu a vznik globálních sociálních hnutí. Vyvolává však také obavy z kulturní homogenizace, eroze místních tradic a dominance západních kulturních norem.

Z kulturního hlediska globalizace podpořila kulturní rozmanitost i hybridizaci. Vedla k prolínání a mísení různých kulturních tradic, jazyků a životních stylů. Globalizace usnadnila kulturní výměnu a dialog a umožnila jednotlivcům seznámit se s různými perspektivami a zkušenostmi. Současně vyvolala debaty o kulturním imperialismu a zachování kulturního dědictví. Souvisejícím pojmem je pojem „amerikanizace“ nebo „westernizace“.

Z technologického hlediska globalizaci usnadnil pokrok v dopravě, komunikaci a informačních technologiích. Inovace v dopravě zefektivnily pohyb zboží a osob, zatímco pokrok v komunikačních technologiích změnil způsob, jakým jsou informace zpřístupňovány a sdíleny po celém světě. Zejména internet způsobil revoluci v globálním propojení a usnadnil přeshraniční komunikaci a spolupráci.

Historický vývoj globalizace lze vysledovat až do starověku, kdy obchodní sítě a obchodní cesty různých kultur propojovaly vzdálené civilizace. Současná fáze globalizace však nabrala na síle koncem 20. století. V tomto období hrál významnou roli v urychlení globalizace technologický pokrok, jako je internet a zlepšení dopravy.

Globalizace se odehrává v kontextu nerovnoměrně rozděleného světa, kde ekonomickou, politickou a kulturní moc do značné míry ovládají zájmy globálního Severu. V posledních desetiletích se přístup k této moci otevřel rozmanitějším elitám, a to díky nárůstu hospodářské a kulturní moci zemí, jako je Čína, Jižní Korea, Brazílie a Indie. Toto otevření s sebou přineslo velké komplikace v tom, jak tyto země zpochybňují moc Západu, a má rozsáhlý vliv na zbytek globálního Jihu.

Používáme termíny "globální Sever" a "globální Jih" namísto "rozvinutý" a "rozvojový" nebo "západní" a "nezápadní". Domníváme se, že je to vhodnější, protože se tím uznává složitost a mocenská dynamika spojená s globálními nerovnostmi. Pojmy "rozvinutý" a "rozvojový" naznačují lineární vývoj a naznačují, že některé země nebo regiony jsou ze své podstaty vyspělejší nebo nadřazenější. To však příliš zjednodušuje různorodou realitu a výzvy, kterým různé národy čelí.

Na druhou stranu termíny "globální Sever" a "globální Jih" zdůrazňují strukturální nerovnováhu mezi hospodářsky vyspělými a méně rozvinutými regiony. Uznávají historické a probíhající procesy kolonizace, vykořisťování a mocenské nerovnosti, které utvářejí globální vztahy.

Cíle vzdělávání v oblasti globálního občanství

Při stanovování cílů, které chceme v rámci tohoto projektu naučit, se řídíme vzdělávacími cíli UNESCO pro mládež a mladé dospělé. Zde najdete tyto cíle ve formě tabulky převzaté z příručky UNESCO o globálním vzdělávání.

Témata	Vzdělávací cíle
1. Místní, národní a globální systémy a struktury	Kriticky analyzovat systémy, struktury a procesy globální správy a posoudit důsledky pro globální občanství.
2. Problémy ovlivňující interakci a propojení komunit na místní, národní a globální úrovni	Kriticky zkoumat místní, národní a globální problémy, odpovědnost a důsledky rozhodování, zkoumat a navrhnout vhodná řešení.
3. Základní předpoklady a mocenské postavení	Kriticky zhodnotit způsoby, jakými mocenské postavení ovlivňuje hlas, vliv, přístup ke zdrojům, rozhodování a řízení.
4. Různé úrovně identity	Kriticky zkoumat způsoby, jakými různé úrovně identity interagují a žijí v míru s různými sociálními skupinami.

5. Různé komunity, do kterých lidé patří, a jejich propojení	Kriticky zhodnotit propojení mezi různými skupinami, komunitami a zeměmi.
6. Odlišnost a respekt k rozmanitosti	Rozvíjet a uplatňovat hodnoty, postoje a dovednosti pro řízení a spolupráci s různými skupinami a perspektivami.
7. Opatření, která lze přijmout individuálně i kolektivně	Rozvíjet a uplatňovat dovednosti pro efektivní občanskou angažovanost.
8. Eticky odpovědné chování	Kriticky posoudit otázky sociální spravedlnosti a etické odpovědnosti a podniknout kroky proti diskriminaci a nerovnosti.
9. Zapojení a zahájení činnosti	Navrhovat opatření a stát se nositeli pozitivní změny.

Kritická pedagogika

V této kapitole se zabýváme přístupy dvou reformátorů vzdělávání. Prvním z nich je Paulo Freire, brazilský pedagog, který je základním teoretikem kritické pedagogiky. Druhým je Ruth Cohnová, německo-židovská psychoanalytička, která vyvinula metodu pro práci se skupinami nazvanou interakce soustředěná na téma. Část věnovanou Freiremu lze považovat za výzvu k zamyšlení nad hodnotami, které byste měli jako učitelé zastávat. Oddíl o Cohnové představuje metody, které můžete využít k efektivní práci se skupinami.

Paulo Freire a pedagogika utlačovaných

Paulo Freire, brazilský pedagog a filozof, je známý především díky své významné práci v oblasti kritické pedagogiky. Jeho zkušenosti s brazilským školstvím hrály stěžejní roli při rozvoji jeho teorií.

Freire se narodil v roce 1921 ve středostavovské rodině v brazilském Recife. Jeho rodinu však výrazně zasáhla velká hospodářská krize, která ji přivedla do chudoby. Tato osobní zkušenost s chudobou hluboce ovlivnila Freireho chápání vzdělávání a společnosti.

Freire začal svou pedagogickou kariéru jako učitel portugalštiny. Jeho zájem se však brzy obrátil k problematice ngramotnosti mezi chudými v Brazílii. V 60. letech 20. století převzal vedení programu týkajícího se gramotnosti dospělých pro Národní službu průmyslu, což je iniciativa zaměřená na snížení úrovně ngramotnosti mezi dělníky.

Během této doby si Freire velmi dobře uvědomil souvislost mezi ngramotností a sociální a politickou marginalizací. Uvědomil si, že tradiční metody vzdělávání, při nichž

učitel vkládá znalosti do pasivních studentů, nedokážou reagovat na socioekonomickou realitu žáků. Toto „bankovní“ pojetí vzdělávání, jak ho nazval, nepodněcovalo kritické myšlení ani aktivní účast studentů. A co hůř, domníval se, že kopíruje existující stereotypy mezi studenty.

Freire vyvinul nový přístup ke vzdělávání, později známý jako „kritická pedagogika“, jehož cílem bylo umožnit žákům zpochybňovat dominantní společenské narativy a struktury, které zachovávaly jejich životní podmínky. Vzdělávání chápal jako nástroj politické a sociální změny, kdy se studenti mohou stát aktivními účastníky vlastního učení, což vede k proměně jejich individuálních životů i celé společnosti.

Jeho metoda spočívala ve výuce založené na řešení problémů, kdy se učitelé a žáci společně učí o reálných problémech prostřednictvím dialogu. Tento přístup poprvé nastínil ve svém zásadním díle „Pedagogika utlačovaných“, které napsal během svého exilu po vojenském převratu v Brazílii v roce 1964. Navzdory politickým výzvám, kterým čelil, byly jeho zkušenosti a pozorování v brazilském školství zásadní pro rozvoj jeho transformační filozofie vzdělávání.

Epistemologická zvědavost

Ústředním prvkem kritické pedagogiky je „epistemologická zvědavost“ (ochota učit se). Tato zvědavost zahrnuje hluboké porozumění tématu, které přesahuje povrchní fakta a klade si otázky o původu, významu a důsledcích daného poznání. Tento základní koncept je sice přímočarý; stává se však poměrně složitým, když se aplikuje na politiku vědění a vzdělávání jak v médiích, tak ve formálním školním prostředí.

Epistemologická zvědavost přesahuje pouhé porozumění předmětu. Nabádá nás, abychom se ptali, proč je určité téma považováno za natolik důležité, aby se o něm psalo v médiích nebo bylo zařazeno do oficiálních školních osnov. Podněcuje nás k zamyšlení nad tím, komu tyto informace prospívají, jak byly vytvořeny a jaký je jejich účel. Tato zvědavost přetváří náš vztah k vědění a k tomu, jak ho vnímáme v rámci médií a vzdělávání.

Při studiu témat, jako je například chudoba, se nezaměřujeme pouze na statistické údaje a zprávy vlády. Spíše se snažíme pochopit důvody její existence, jaké to je žít v chudobě každý den a jak ji můžeme globálně zmírnit. Příkladem tohoto typu zvědavosti v praxi v oblasti ekonomie je práce Esther Duflové a Abherita Mukerjee, kteří získali Nobelovu cenu za ekonomii. Zpochybňovali běžně rozšířené názory, že chudí lidé se rozhodují iracionálně a že to je důvod, proč jsou chudí. Zkoumali, proč se lidé v chudobě rozhodují tak, jak se rozhodují, odhalili racionalitu jejich rozhodnutí a využili ji k prosazování nových programů boje proti chudobě. Tento rozdíl v přístupu výrazně odlišuje tradiční chápání tématu od kritického porozumění.

Tato perspektiva nám umožňuje uvědomit si, že při vytváření a ověřování znalostí jde o víc, než si původně myslíme. Nespoléháme se pouze na elitní tvůrce znalostí publikované ve špičkových akademických časopisech. Znalosti hledáme všude, včetně míst, která jsou v rámci dominantního mocenského prostředí často odmítána jako podřadná. Překvapivě právě na těchto přehlížených místech často objevujeme transformativní poznatky, které mohou změnit život náš i mnoha dalších lidí.

Debatní vzdělávání úzce souvisí s konceptem epistemologické zvědavosti Paula Freireho. V debatní výchově jsou studenti vedeni ke kritické analýze a zkoumání různých témat, podobně jako při uplatňování epistemologické zvědavosti. Jsou vedeni k tomu, aby nejen porozuměli danému tématu, ale také pochopili jeho základní dynamiku, kontext, v němž existuje, jeho příčiny a důsledky a jeho závěry. Debatéři tak činí tím, že kriticky analyzují názory druhé strany a jsou odměňováni za zpochybňování předpokladů a přesvědčení.

Dovednost kritického myšlení, která má zásadní význam jak pro debatní vzdělávání, tak pro Freireho filozofii vzdělávání, podporuje aktivní, nikoli pasivní vztah k vědění. To odpovídá Freireho přesvědčení, že vzdělávání by mělo být dialogem, nikoli monologem. Debatéři se aktivně učí, kladou otázky, zpochybňují a zapojují se do práce s informacemi, nikoliv je pouze pasivně přijímají.

Základní postoje učitelů používajících kritickou pedagogiku

Zde je několik základních postojů, kterými můžete jako učitel ztělesňovat Freireho filozofii vzdělávání. Vyzýváme vás, abyste se zamysleli nad třemi z těchto postojů a vzpomněli si na okamžiky, kdy jste měli pocit, že jste tento postoj úspěšně ztělesnili, nebo ho naopak (vědomě či nevědomě) nezachovali.

Dialogický přístup: Učitelé by měli podporovat dialog, nikoliv pouze monolog. Měli by se učit od svých žáků, stejně jako se žáci učí od nich.

Problémové vyučování: Učitelé by měli žáky zapojit do problémového vyučování, nepovažovat je za pasivní příjemce vědomostí, ale využívat reálné problémy jako základ pro učení a porozumění.

Kritické vědomí: Učitelé by se měli snažit rozvíjet kritické vědomí (nebo „conscientização“, jak to nazval Freire) u svých žáků, aby jim umožnili pochopit a zpochybnit sociokulturní a politické souvislosti, které ovlivňují jejich životy.

Podpora: Učitelé by měli vnímat svou roli nejen jako pedagogové, ale také jako zprostředkovatelé podpory. Vzdělávání by mělo být pro žáky nástrojem, který jim umožní získat kontrolu nad vlastním životem a sociálními podmínkami.

Orientace na sociální spravedlnost: Klíčovým cílem kritické pedagogiky je podpora sociální spravedlnosti. Učitelé by měli usilovat o to, aby si jejich žáci uvědomovali sociální nerovnosti a nespravedlnost a inspirovali je k práci na jejich nápravě.

Respekt k rozmanitosti: Učitelé by měli respektovat a oceňovat různorodý původ a zkušenosti svých žáků, zahrnovat je do procesu učení, legitimizovat jejich perspektivy a chápat, že učitel má často menší znalosti o těchto zkušenostech než jeho žáci.

Demokratizace třídy: Učitelé by měli usilovat o demokratickou třídu, kde je moc sdílena a kde má každý žák rovnou příležitost se zapojit a vyjádřit svůj názor.

Transformační činy: Konečným cílem učení je transformační čin. Učitelé by měli inspirovat žáky k tomu, aby to, co se naučí, využili k pozitivním změnám ve svých životech a komunitách.

Reflexe: Učitelé by měli podporovat a praktikovat reflektivní myšlení, a to jak u sebe, tak u svých žáků. To zahrnuje reflexi jejich výukových postupů, předsudků a toho, jak ovlivňují učení jejich studentů.

Zpochybnění dominantních narativů: Učitelé by měli studenty povzbuzovat k tomu, aby zpochybnili dominantní narativy, ideologie a systémy ve společnosti.

Porozumění kontextu: Učitelé by měli chápat a vyučovat způsobem, který zohledňuje sociální, kulturní a politický kontext jejich žáků. To zahrnuje uvědomění si vlivu těchto faktorů na učení a život žáků.

Zapojení komunity: Učitelé by měli propojit třídu s širší komunitou a vytvářet pro žáky příležitosti, aby se zapojili do skutečných problémů v jejich komunitách.

Ruth Cohnová a interakce soustředěná na téma

Ruth Cohnová byla psycholožka, pedagožka a skupinová terapeutka, která vyvinula interakci soustředěnou na téma (TCI). Narodila se v Berlíně, vyrůstala v rodině vzdělavatelů a od mládí se zajímala o psychologii a filozofii.

Zkušenosti Cohnové, které získala během dospívání v době nástupu nacismu, a její následná emigrace do Švýcarska, aby se vyhnula pronásledování, výrazně ovlivnily její pohled a přístup ke skupinové práci. Byla svědkem síly skupinové dynamiky, a to jak pozitivní, tak negativní, a důležitosti podpory porozumění a spolupráce mezi jednotlivci.

V padesátých letech 20. století začala Cohnová rozvíjet svůj přístup ke skupinové práci, který se později stal známým jako interakce soustředěná na téma. Spojila své znalosti z psychologie, filozofie a pedagogiky a vytvořila komplexní rámec, který zdůrazňoval integraci jednotlivce, skupiny a úkolu nebo tématu. Její zájem byl vyvolán touhou rozšířit rozsah terapeutických přístupů tak, aby zahrnovaly více lidí, než je zapojeno pouze do vztahu pacient-terapeut.

Cohnová věřila, že efektivní skupinová práce vyžaduje rovnováhu mezi osobním růstem a kolektivním rozvojem. Zdůrazňovala, že je důležité rozpoznat a ocenit jedinečný pohled a přínos každého jednotlivce v rámci skupiny. Její přístup se zaměřoval na vytvoření atmosféry vzájemného respektu, autenticity a otevřeného dialogu, v němž mohli účastníci zvolené téma do hloubky prozkoumat a pochopit.

Interakce soustředěná na téma (TCI)

Základní prvky TCI jsou založeny na čtyřfaktorovém modelu a dynamické rovnováze.

Každá skupina je definována čtyřmi faktory: JÁ (jednotlivec), MY (skupinová interakce), TO (úkol) a CELEK (kontext). Nalezení rovnováhy mezi těmito faktory tvoří základ skupinové práce TCI.

Vedoucí skupiny TCI se zaměřuje na udržování dynamické rovnováhy mezi těmito čtyřmi faktory. Tato rovnováha zahrnuje intelektuální a emocionální účast, námahu a relaxaci, mluvení, ticho a aktivitu. Výraz „dynamická“ naznačuje, že rovnováha není pevně daná, ale je součástí probíhajícího procesu.

Téma (TO) definuje společný úkol a cíl skupinové práce. Téma každé schůzky je spojeno s obecným tématem kurzu. Mělo by účastníky oslovit komplexně, zohlednit jejich

vývojový stupeň a nasměrovat je k dalšímu kroku. Téma by mělo být dostatečně obecné, aby se jím mohli zabývat všichni účastníci, a zároveň by mělo poskytovat orientaci.

Zúčastněný vedoucí se považuje za součást systému a vystupuje jako účastník i vedoucí. Jako účastník modeluje postuláty (viz níže) a autenticky přispívá svými myšlenkami a pocity. Jako vedoucí vnímá, formuluje a prezentuje témata, která podporují skupinový proces. Navrhuje strukturu a zajišťuje její udržování, přičemž dodržují rovnováhu mezi faktory Já, My, To a Celek.

Hodnoty a pohled na člověka v TCI jsou založeny na třech axiomech:

1. Jedinec je psychobiologická jednota, autonomní, ale zároveň vzájemně závislá na vesmíru. Jinými slovy, nejsme jen náš mozek, jsme ztělesnění: existujeme v prostoru kolem nás a ten nás ovlivňuje, nejsme přítomni jen ve své hlavě.
2. Všechny živé bytosti, jejich růst a úpadek si zaslouží respekt. Úcta k růstu je základem pro hodnocení rozhodnutí, zatímco nelidskost ohrožuje to, co je cenné.
3. Svobodné rozhodování se pohybuje v prozatímních vnitřních a vnějších hranicích, které mohou být rozšířeny.

Z těchto hodnot vyplývají dva obecné postuláty: (1) Uvědomovat si svou vnitřní i vnější situaci a činit zodpovědná rozhodnutí, která berou ohled na druhé i na vás. V podstatě buďte svým vlastním „předsedou“! (2) Rozrušení a vášnivá angažovanost mají přednost. Vnímejte je jako příležitosti a známky přehlížených nebo potlačovaných aspektů.

Existuje řada pomocných postulátů, které pomáhají vedoucím při práci se skupinami. Je to pokyn: pomáhají, když pomáhají, nepomáhají, když nepomáhají. V rámci reflexe si můžete vzpomenout na situace, kdy jste ve skupině, s níž jste pracovali, narazili na překážky, a zamyslet se nad tím, zda by vám tyto postuláty pomohly tyto překážky lépe překonat.

1. Při projevu se prezentujte. Používejte „já“ místo „my“ nebo „někdo“, abyste převzali individuální odpovědnost. Neurčité výrazy v přímé řeči jsou pokusem vyhnout se osobní odpovědnosti.
2. Při pokládání otázky vysvětlete, proč se ptáte a co to pro vás znamená. Mluvte za sebe a vyhněte se tomu, aby se z toho stal rozhovor. Otázky bez skutečné touhy po informacích jsou neupřímné. Vyvarujte se používání otázek k zakrytí vlastních názorů nebo skrytých motivů.
3. Buďte ve své komunikaci autentičtí a vybíraví. Uvědomte si své myšlenky a pocity a podle toho volte slova a činy.
4. Vyjádřete své osobní reakce, místo toho, abyste se pouštěli do interpretací. Předčasné interpretace mohou vést k tendenci sám sebe bránit a překážet efektivní komunikaci.
5. Vyvarujte se zobecňování, protože narušuje skupinový proces.
6. Při diskusi s ostatními vysvětlete, co to pro vás znamená. Výroky o ostatních účastnících jsou zcela osobním názorem.

7. Soukromé rozhovory by měly mít nižší prioritu. Mohou být sice důležité, ale mohou narušit průběh skupiny. Pokud se chcete podělit o něco důležitého se sousedem, zvažte, zda se o to podělíte s celou skupinou.
8. Nechte mluvit vždy jen jednu osobu. Soudržnost skupiny závisí na tom, zda účastníci projevují soustředěný zájem jeden o druhého. Zajímat se o druhé znamená věnovat pozornost jejich výrokům a činům. Proto by výroky měly následovat jeden po druhém.
9. Pokud chce mluvit více lidí současně, použijte klíčová slova, abyste sdělili téma, o kterém chcete diskutovat. Pořadí řeči nechte určit skupinu, aby dominantní osoby v rozhovoru nepřevládly a tišší osoby nebyly ignorovány.

Debatní vzdělávání

Debatní vzdělávání je vzdělávací přístup, který zahrnuje strukturované a formalizované debaty jako prostředek rozvoje kritického myšlení a komunikačních a argumentačních dovedností studentů. Poskytuje studentům příležitost vyhledávat informace, vytvářet přesvědčivé argumenty a veřejně vystupovat. Prostřednictvím debat se studenti učí analyzovat různé perspektivy, hodnotit důkazy a efektivně sdělovat své myšlenky.

Debatní vzdělávání je již dlouho uznáváno pro svou schopnost rozvíjet kritické myšlení, dovednosti spolupráce a dobré občanství. Účast v debatách pomáhá studentům rozvíjet základní dovednosti, které mohou vést k celoživotnímu úspěchu ve vzdělávání i ve společnosti.

Výsledky debatního vzdělávání

Kritické myšlení

Jedním z nejvýznamnějších přínosů debatního vzdělávání je rozvoj kritického myšlení. Kritické myšlení je intelektuálně založený proces aktivního a obratného vytváření koncepcí, aplikace, analýzy, syntézy a hodnocení informací. Mnoho studií odhalilo, že studenti, kteří se účastnili debatních programů, vykazovali lepší dovednosti kritického myšlení ve srovnání se svými vrstevníky, kteří nedebatovali, protože debata pomáhá rozvíjet myšlení studentů ve spolupracujícím a kritickém prostředí.

Schopnost spolupráce

Výuka debatování také pomáhá studentům rozvíjet dovednosti spolupráce. Při společné práci na vytváření a obhajobě argumentů se účastníci učí významu spolupráce, komunikace a aktivního naslouchání. Zapojením do debat se studenti učí respektovat různé názory, vyjednávat a hledat společnou řeč, což jsou neocenitelné dovednosti pro práci ve skupině a orientaci v rozmanitém pracovním kolektivu.

Aktivní občanství

Kromě akademického přínosu hraje debatní výchova zásadní roli při podpoře aktivního občanství. Debatování podporuje u studentů smysl pro společenskou odpovědnost a globální povědomí, protože debatěři jsou vystaveni různým místním a mezinárodním problémům.

Jakým způsobem dosahuje debatní vzdělávání těchto výsledků?

Podívejme se, jak vzdělávání v oblasti debatování těchto cílů dosahuje a co je třeba mít během debatování k dispozici. Zde je několik mechanismů, které jsou přítomny ve většině forem debatního vzdělávání:

1. **Aktivní učení:** V rámci debatního vzdělávání se studenti aktivně učí, přičemž se musí věnovat učební látce, kriticky o ní přemýšlet a aplikovat ji na reálné situace. Zásadní je, že aktivní učení často zvyšuje úroveň motivace studentů.
2. **Strukturování a uspořádání informací:** Při debatování se žáci učí analyzovat a uspořádat informace tak, aby dokázali vytvořit přesvědčivé argumenty. Tento proces kognitivní restrukturalizace jim umožňuje nahlížet na problémy z různých úhlů pohledu, což podporuje intelektuální flexibilitu a dovednost řešit problémy.
3. **Procvičování a zapamatování:** Výuka debatování nabízí studentům příležitost procvičit a upevnit si dovednosti kritického myšlení, výzkumu, psaní a veřejného vystupování. Opakováním a vystavováním se těmto dovednostem se studenti postupně zdokonalují a získávají jistotu při jejich používání v různých akademických a profesních kontextech.
4. **Sociální interakce:** Debata je ze své podstaty společenskou aktivitou, která vyžaduje, aby se účastníci zapojili do diskuse s ostatními, zvažovali různé názory a reagovali na argumenty protistrany. Tento proces pomáhá rozvíjet důležité sociální dovednosti, jako je aktivní naslouchání, empatie a vyjednávání, a zároveň podporuje toleranci a respekt k různým názorům.

Základní komponenty debatních schůzek

Debatní vzdělávání nabízí několik základních komponentů, které jsou vždy přítomny, aby tyto mechanismy mohly nastat. Tyto základní komponenty jsou nezávislé na konkrétně zvoleném debatním formátu (například Worlds Schools, British Parliamentary nebo Lincoln-Douglas).

1. **Jasně cíle a očekávání:** Stanovení jasných cílů a očekávání pro studenty je zásadní. Měli byste jim sdělit účel debatních aktivit a vysvětlit, jaké dovednosti mají rozvíjet v rámci každého konkrétního sezení. U pokročilých studentů, kteří si osvojili komplexní soubor požadavků, které jsou spojeny s bodováním debatního formátu (například obsah, styl a strategie), může zpětná vazba následovat několik těchto cílů. U studentů, kteří nejsou na cestě k debatě tak daleko, je třeba přizpůsobit cíle konkrétním cílům.
2. **Strukturovaný formát:** Dobře strukturovaný formát debaty, jako je například formát Worlds Schools Debating Championship, poskytuje studentům rámec pro uspořádání jejich argumentů a sledování průběhu debaty. Tato struktura podporuje logické a ucelené argumenty a zároveň podporuje spořádanou a respektující výměnu názorů. Složitost debatních formátů však znamená, že nejsou vždy tou nejlepší cestou pro výuku debatních dovedností.

3. **Rozvoj dovedností:** Učitelé by měli výslovně učit dovednosti, jako je kritické myšlení, efektivní komunikace, aktivní naslouchání a spolupráce. Začlenění aktivit, které se na tyto dovednosti zaměřují, jako jsou brainstormingy, cvičení na vyvracení a skupinové diskuse, pomůže studentům najít lepší způsob, jak své dovednosti konkrétně zdokonalit.
4. **Výběr tématu:** Výběr relevantních a poutavých témat je zásadní pro vzbuzení zájmu studentů a podnětí intelektuální zvědavosti. Témata by měla být vhodná pro debatu, komplikovaná a férová. Témata mohou být navržena studenty nebo vybrána vámi – pokud máte dobrý přehled o tom, co by vaše studenty mohlo zajímat. Témata vybraná v tomto dokumentu vybrali pedagogové, kteří mají s prací s mladými lidmi v těchto oblastech velké zkušenosti.
5. **Rešerše a příprava:** Efektivní výuka debatování vyžaduje, aby studenti prováděli důkladnou rešerši a připravovali si své argumenty. Měli byste jim poskytnout pokyny ohledně metod rešerše, důvěryhodných zdrojů a konstrukce argumentů. Zdůrazňování důležitosti argumentů založených na důkazech a přijímání protiargumentů pomůže studentům vytvořit si celistvý pohled na věc.
6. **Zpětná vazba a hodnocení:** Poskytování konstruktivní zpětné vazby a hodnocení je pro růst žáků zásadní. Instruktoři by měli poskytovat individuální zpětnou vazbu o silných stránkách studentů a oblastech, které je třeba zlepšit. Zavedení spravedlivé a transparentní hodnotící rubriky může pomoci sledovat pokrok a měřit efektivitu programu debatního vzdělávání.
7. **Podpora respektujícího prostředí:** Pro efektivní výuku debatování je zásadní podporovat respektující a inkluzivní atmosféru. Během debat byste měli zdůrazňovat význam aktivního naslouchání, empatie a vzájemného respektu, a zároveň podporovat otevřenost a hodnotu různých pohledů na věc. Debatování může být vnímáno jako stresující aktivita, a když jsme ve stresu, jsme méně vnímaví k novým informacím a zkušenostem s učením. Podpůrné prostředí a pozitivní zpětná vazba pomáhají přinášet studentům pocit bezpečí.

Na základě těchto sedmi základních komponentů můžete určit, že schůzka by měla vždy obsahovat:

1. Cíl výuky pro danou lekci, který je přizpůsoben konkrétní dovednosti nebo souboru vzájemně souvisejících dovedností, v nichž se mají žáci zdokonalit.
2. Cvičení nebo soubor cvičení, která studentům pomáhají zdokonalit tyto specifické dovednosti.
3. Pokyn nebo pravidlo, které by studenti měli slyšet, odhalit, pochopit, vžít se do něj nebo si ho osvojit a které jim pomáhá tyto dovednosti rozvíjet.
4. Podpůrné prostředí a pozitivní učitel, který je motivován pomáhat studentům na jejich cestě.

Nejběžnější debatní formy

Debatní vzdělávání je nejčastěji ve formě debatního formátu. Níže najdete několik pokynů, jak používat jeden ze tří debatních formátů.

Vezměte prosím na vědomí, že se v tomto projektu inspirováme výukou debatování, ale nenabízíme základní návod, jak lidi naučit debatovat (včetně toho, jak sestavit argumenty, sestavit řeč, najít argumenty, vyvrátit druhou stranu atd.). Pokud se chcete dozvědět více o tom, jak naučit studenty debatním dovednostem, doporučujeme využít zdroje dostupné na www.idebate.net/resources/tools. Lekce v tomto projektu nejsou totiž v tomto ohledu dostatečně podrobné. Tyto nástroje byly vyvinuty v rámci projektu IDAC financovaného z programu Erasmus+.

Lagerhuis (House of Commons)

Charakteristika: V Nizozemsku se často používá formát debaty Lagerhuis, který se řídí určitou strukturou. Obvykle se skládá z několika kol, v nichž má každý účastník nebo tým stanovený čas na výstup.

Role řečníků: V debatě Lagerhuis jsou účastníci rozděleni na dvě strany, často označované jako tým „pro“ a „proti“. Každý tým má určeného vedoucího, který přednese úvodní řeč, a poté se střídají řečníci z každé strany, kteří přednášejí a vyvracejí argumenty. Řečníci vstávají, když chtějí mluvit, a moderátor rozděluje pořadí. Po deseti minutách této debaty shrnou určení řečníci argumenty své strany.

Hodnocení: Hodnocení v debatě Lagerhuis je obvykle založeno na různých kritériích, včetně srozumitelnosti argumentů, použití příkladů a anekdot a efektivní týmové práce.

World Schools Debating Championships (WSDC)

Charakteristika: Formát WSDC se používá v mezinárodním debatním prostředí, včetně Mistrovství světa v debatování.

Role řečníků: Každá debata se skládá ze dvou týmů se třemi řečníky na každé straně. Role zahrnují předsedu vlády, místopředsedu vlády, člena vlády, vůdce opozice, místopředsedu opozice a člena opozice. Každý řečník má vymezený čas na vystoupení (obvykle 8 minut pro konstruktivní řeči a polovinu času pro shrnovací řeči) a podle toho přednáší své argumenty a zapojuje se do vyvracení argumentů.

Hodnocení: Debaty WSDC jsou hodnoceny na základě řady kritérií, jako je síla argumentů, efektivní týmová práce, schopnost reagovat na argumenty protistrany, styl a přednes a strategické využití času. Rozhodčí hodnotí celkový výkon každého týmu a jednotlivých řečníků, aby určili vítěze každé debaty.

Britská parlamentní debata (BP)

Charakteristika: Britské parlamentní debaty se ve Spojeném království běžně konají podle strukturovaného harmonogramu s několika koly. Debaty se obvykle účastní čtyři týmy, které mezi sebou soupeří.

Role řečníků: V debatách BP se týmy označují jako „vládní“ a „opoziční“. Každý tým se skládá ze dvou mluvčích a celkem jsou čtyři týmy: dva týmy pro a dva týmy proti danému tématu. Každý řečník má vymezený čas na vystoupení a odpovědnost za přednesení argumentů a zapojení se do vyvracení argumentů.

Hodnocení: Debaty BP jsou hodnoceny na základě věcné argumentace, způsobu projevu a strategie, kterou týmy dodržovaly. Rozhodčí hodnotí výkony jednotlivých týmů a jednotlivých řečníků a určují vítěze jednotlivých debat.

Nové globální vzdělávání

Globalizace, bohatství a chudoba

Globalizace, bohatství a chudoba

Úvod

Globalizace je mnohostranný proces, který zahrnuje rostoucí propojení společností, ekonomik a kultur na celém světě. Zahrnuje rychlou výměnu zboží, služeb, informací, myšlenek a lidí přes hranice států, kterou podporuje technologický, dopravní a komunikační pokrok.

Podstatou globalizace je několik klíčových prvků:

1. Ekonomická globalizace znamená integraci národních ekonomik do světové ekonomiky prostřednictvím obchodu, přímých zahraničních investic, kapitálových toků a šíření technologií. To vedlo ke vzniku nadnárodních společností a globálních dodavatelských řetězců, které změnily ekonomické vztahy a mocenské vztahy.
2. Kulturní globalizace zahrnuje sdílení a prolínání různých kulturních prvků, jako jsou jazyky, umění, kuchyně a zvyky. To může vést k podpoře vzájemného porozumění a tolerance, ale může také vyvolat obavy z kulturní homogenizace a eroze jedinečných tradic.
3. Politická globalizace se vyznačuje rostoucím významem mezinárodních organizací a dohod, které hrají klíčovou roli při utváření globální správy a řešení nadnárodních problémů, jako je změna klimatu, lidská práva a globální bezpečnost.

Globalizace přinesla řadu výhod, například zvýšený hospodářský růst, technologické inovace a kulturní výměnu, ale vyvolala také obavy z nerovnosti, zhoršování životního prostředí a možné ztráty kulturní identity. V důsledku toho zůstává probíhající debata o dopadu globalizace na společnosti a jednotlivce po celém světě klíčovým aspektem současného diskurzu.

V této kapitole se zaměříme především na ekonomickou globalizaci v posledních 30 letech, její počátky, rysy a dopady. Tato kapitola je napsána tak, aby čtenáři poskytla obecný úvod do těchto témat, který můžete využít k vyvolání diskuse ve třídě s využitím scénářů uvedených v celém textu.

V modrých blocích najdete případové studie a souvislosti k obecným myšlenkám uvedeným v této kapitole. V zelených blocích najdete situace, které můžete použít pro debaty a diskuse s mladými lidmi.

Historické pozadí globalizace

Ekonomická globalizace, jak ji známe v současnosti, má svůj nejpřímější původ ve vytvoření globálních institucí a politik po druhé světové válce. To urychlilo integraci národních ekonomik do globálního systému.

1. **Brettonwoodský systém:** V roce 1944 se v Bretton Woods ve státě New Hampshire sešli zástupci 44 zemí, aby vytvořili nový mezinárodní měnový a finanční řád. Cílem systému bylo usnadnit globální hospodářský růst, stabilitu a spolupráci vytvořením institucí, jako je Mezinárodní měnový fond (MMF) a Světová banka, a zavedením systému pevných směnných kurzů vázaných na americký dolar.
2. **General Agreement on Tariffs and Trade (GATT):** GATT byla podepsána v roce 1947 a jednalo se o mnohostrannou obchodní dohodu, jejímž cílem bylo snížit obchodní překážky a podpořit mezinárodní obchod. Z GATT se později v roce 1995 stala Světová obchodní organizace (WTO), která dále liberalizovala světový obchod.
3. **Nadnárodní společnosti:** V poválečném období došlo k rychlé expanzi nadnárodních korporací, které využily výhod stále otevřenějšího globálního trhu. Nadnárodní korporace se staly důležitými činiteli hospodářské globalizace a přenášely kapitál, technologie a odborné znalosti přes hranice.
4. **Technologický pokrok:** Inovace v dopravních a komunikačních technologiích, jako je kontejnerizace, internet a mobilní telefony, umožnily rychlejší a efektivnější globální obchod a výměnu informací.

Tyto faktory spolu s podpůrnými vládními politikami pomohly vytvořit globální ekonomické prostředí, které se vyznačuje propojenými trhy, zvýšeným obchodem a vznikem globálních dodavatelských řetězců.

Souběžně s tímto vývojem probíhala dekolonizace. Dopady dekolonizace na ekonomiky dekolonizovaných zemí byly smíšené. Na jedné straně přinesla dekolonizace těmto národům politickou nezávislost, což jim umožnilo vytyčit si vlastní cesty hospodářského rozvoje. Na druhou stranu dědictví kolonialismu často zanechalo těmto národům značné ekonomické problémy, včetně chudoby, nerovnosti a zaostalosti.

Jedním z nejvýznamnějších dopadů dekolonizace na ekonomiky dekolonizovaných zemí byl vznik nových ekonomických systémů. Mnoho nově nezávislých zemí se snažilo vybudovat socialistické nebo smíšené ekonomiky, které kladly důraz na státní vlastnictví klíčových průmyslových odvětví a zdrojů. Například v Tanzanii prosazoval prezident Julius Nyerere politiku ujamaa, jejímž cílem bylo vybudovat socialistickou společnost prostřednictvím kolektivizace a znárodnění klíčových průmyslových odvětví.

Jiné země, jako například Indie a Čína, prováděly politiku státem řízeného rozvoje, která kladla důraz na investice do infrastruktury a těžkého průmyslu. Tato politika pomohla položit základy rychlého hospodářského růstu, který tyto země zaznamenaly v následujících desetiletích.

Dědictví kolonialismu však zanechalo v mnoha nově nezávislých zemích také značné ekonomické problémy. Například mnoho národů zůstalo s ekonomikou orientovanou

na vývoz, která byla silně závislá na několika klíčových komoditách, jako je ropa nebo nerostné suroviny. To způsobilo, že tyto země byly zranitelné vůči výkyvům světových cen komodit a bránilo jim to v diverzifikaci ekonomik.

Nerovnoměrné rozdělení bohatství a zdrojů, které bylo charakteristické pro mnoho koloniálních společností, navíc často přetrvávalo i v postkoloniální éře. To vedlo k vysoké míře nerovnosti a chudoby v mnoha nově nezávislých zemích. V mnohonárodnostních státech to často zvýhodňovalo dominantní etnika.

Hospodářská globalizace v období po skončení studené války

Pád Sovětského svazu v roce 1991 znamenal významný zlom v historickém pozadí ekonomické globalizace. Tato událost nejenže znamenala konec studené války, ale také urychlila integraci světové ekonomiky prostřednictvím několika klíčových událostí:

1. **Vzestup rozvíjejících se trhů:** Pád komunismu vedl k rychlému přechodu bývalých sovětských zemí a dalších centrálně plánovaných ekonomik k tržním systémům. To vedlo zejména ke vstupu Číny na světový trh, což mělo obrovský dopad na globální dodavatelské řetězce, přičemž Čína (a do značné míry i další země jižní a jihovýchodní Asie) se stala centrem globální výroby.
2. **Globální finanční integrace:** V postsovětské éře došlo k nebývalému vzestupu finanční integrace, k čemuž přispěla liberalizace kapitálových kontrol a rozvoj globálních finančních trhů. Tím se zvýšil přeshraniční tok kapitálu, což umožnilo vyspělým i rozvíjejícím se ekonomikám přístup k mezinárodním finančním zdrojům.
3. **Rozšíření dohod o volném obchodu:** V devadesátých letech a na počátku nového tisíciletí se rozšířily regionální a dvoustranné dohody o volném obchodu, jako je NAFTA (1994) a Evropský jednotný trh (1993). Tyto dohody dále liberalizovaly globální obchod a investice, čímž posílily vzájemnou hospodářskou závislost mezi státy.
4. **Internetová revoluce:** Rozšíření internetu a dalších digitálních technologií umožnilo okamžitou komunikaci a výměnu informací, což podpořilo růst globálního elektronického obchodu a propojilo podniky a spotřebitele po celém světě.

Tento vývoj přispěl ke stále většímu propojení a vzájemné závislosti globální ekonomiky. Toto období rychlé ekonomické globalizace však také vyvolalo obavy z rostoucí příjmové nerovnosti, přesunu pracovních míst a zhoršování životního prostředí, což podnítilo debaty o potřebě spravedlivějších a udržitelnějších globalizačních politik. Některé z těchto obav se staly viditelnějšími v reakcích na finanční krizi v roce 2008.

Globalizace po ekonomické krizi v roce 2008

Finanční krize v roce 2008 znamenala kritický bod ve vývoji globalizace. Odhalila zranitelnost propojeného globálního finančního systému a podnítila přehodnocení rizik a přínosů ekonomické globalizace. V důsledku krize se objevilo několik klíčových trendů a obav:

1. **Změna ekonomické síly:** Krach měl trvalý dopad na vyspělé ekonomiky, zatímco rozvíjející se trhy, jako je Čína a Indie, pokračovaly v růstu, což vedlo k postupné změně globální ekonomické síly. Tento trend přispěl k vzestupu nových regionálních obchodních dohod a k rostoucímu významu rozvojových zemí při utváření globálních hospodářských politik.
2. **Rostoucí protekcionismus:** Krize posílila skepsi vůči výhodám volného obchodu a ekonomické liberalizace, což vedlo některé země k přijetí protekcionistických opatření. To vedlo ke zvýšení obchodního napětí a zpomalení tempa liberalizace světového obchodu.
3. **Potřeba finanční regulace:** Krize v roce 2008 zdůraznila potřebu lepšího dohledu a regulace globálního finančního systému. V reakci na to vlády a mezinárodní organizace zavedly různé regulační reformy s cílem posílit finanční stabilitu a zabránit budoucím krizím.
4. **Nerovnost a sociální nepokoje:** Krize prohloubila příjmovou nerovnost a podnítila nespokojenost veřejnosti, protože lidé zpochybňovali přínosy globalizace pro širší populaci. To vedlo k populistickým hnutím a volání po inkluzivnějším a spravedlivějším globálním ekonomickém systému.

Případová studie: obchodní válka mezi USA a Čínou

Jedním z klíčových příkladů, který tyto problémy zvýrazňuje, je rozvíjející se obchodní válka mezi Čínou a USA.

Obchodní válka mezi USA a Čínou označuje dlouhodobý hospodářský konflikt mezi Spojenými státy a Čínou, který začal v roce 2018. Důvodem sporu byly především obavy z nerovnováhy v obchodu, krádeže duševního vlastnictví a nuceného transferu technologií, jakož i širší strategické soupeření mezi oběma zeměmi.

Obchodní válku zahájily USA pod vedením prezidenta Donalda Trumpa, který ve snaze řešit tyto problémy uvalil cla na čínské zboží v hodnotě miliard dolarů. Čína v reakci na to zavedla odvetná cla na americké výrobky, což vedlo k eskalaci obchodních bariér mezi dvěma největšími světovými ekonomikami.

V průběhu konfliktu proběhlo několik kol jednání, při nichž obě strany dosáhly dočasných příměří a částečných dohod. Komplexní řešení však zůstávalo v nedohlednu. V lednu 2020 podepsaly USA a Čína první fázi obchodní dohody, v níž se Čína zavázala zvýšit nákupy amerického zboží a služeb a provést strukturální reformy v oblastech, jako je ochrana duševního vlastnictví. Výměnou za to USA souhlasila s pozastavením zvyšování některých cel a snížením jiných.

Navzdory této dohodě napětí mezi USA a Čínou přetrvává a řada cel zůstává v platnosti. Obchodní válka má dalekosáhlé důsledky pro obě země a globální ekonomiku, včetně narušení dodavatelského řetězce, snížení hospodářského růstu a zvýšení nejistoty pro podniky a investory. Budoucí trajektorie obchodních vztahů mezi USA a Čínou zůstává nejistá a nadále představuje významný faktor globální ekonomické stability.

V dalších kapitolách se těmito tématy budeme zabývat podrobněji. Podíváme se na hnací síly globalizace, rysy globální ekonomické integrace a dopady globalizované práce. Poté se budeme zabývat hodnocením dopadů globalizace na hospodářský rozvoj a na závěr uvedeme několik případových studií, které mapují možné budoucnosti ekonomické globalizace.

Hnací síly globalizace

Hospodářská globalizace je v posledních desetiletích na rapidním vzestupu, což bylo způsobeno několika klíčovými faktory. V této části se budeme zabývat čtyřmi hlavními hnacími silami ekonomické globalizace: technologickým pokrokem, ekonomickou liberalizací a deregulací, úlohou nadnárodních korporací a kulturní výměnou a globální propojeností.

A. Technologický pokrok

1. **Informační a komunikační technologie:** Digitální revoluce, která se vyznačuje rychlým rozvojem informačních a komunikačních technologií, sehrála klíčovou roli při podpoře hospodářské globalizace. Rozšířené používání internetu a dalších digitálních technologií usnadnilo okamžitou komunikaci a umožnilo podnikům relativně snadno působit v celosvětovém měřítku. V důsledku toho se sdílení nápadů, inovací a znalostí stalo mnohem dostupnějším, což podporuje mezinárodní spolupráci a hospodářskou soutěž. Kromě toho tyto technologie usnadnily rychlé šíření informací, což podnikům umožnilo činit informovanější rozhodnutí a spotřebitelům poskytl přístup k širší nabídce zboží a služeb.
2. **Dopravní technologie:** Klíčovou roli při podpoře ekonomické globalizace sehrál také pokrok v dopravních technologiích. Inovace, jako je kontejnerizace, která způsobila revoluci v celosvětové dopravě tím, že umožnila efektivní přepravu zboží, podstatně snížila náklady a dobu potřebnou pro mezinárodní obchod. Zlepšení v letecké dopravě a logistické infrastruktuře navíc usnadnilo podnikům dosáhnout na zákazníky po celém světě, a tím rozšířilo jejich tržní potenciál. Tato zvýšená dostupnost vedla k většímu propojení globální ekonomiky, kdy se zboží, služby a lidé volněji pohybují přes hranice.

B. Hospodářská liberalizace a deregulace

1. **Odstraňování obchodních překážek:** Další významnou hnací silou hospodářské globalizace je postupné odstraňování obchodních bariér. Prostřednictvím mnohostranných dohod, jako je Světová obchodní organizace (WTO), a regionálních obchodních dohod, jako je Severoamerická dohoda o volném obchodu (NAFTA) a Evropská unie (EU), země postupně rušily cla, kvóty a další ochranná opatření. Tato liberalizace obchodu umožnila zemím specializovat se na výrobu zboží a služeb, v nichž mají komparativní výhodu, a tím zvýšit globální efektivitu a podpořit hospodářský růst.
2. **Volný tok kapitálu:** Kromě snížení obchodních bariér přispěla ke globalizaci ekonomiky také deregulace finančních trhů. Liberalizace kapitálových trhů usnadnila volný tok investic, umožnila podnikům přístup k zahraničnímu kapitálu a podpořila přeshraniční fúze a akvizice. Tento zvýšený tok kapitálu vedl ke vzniku globálního finančního systému, v němž hlavní roli při usnadňování mezinárodních investic hrají velká finanční centra jako New York, Londýn a Hong Kong. Rozvoj globálních finančních trhů navíc umožnil větší diverzifikaci rizik a efektivní alokaci kapitálu, což podpořilo celkový hospodářský růst a stabilitu.

C. Úloha nadnárodních korporací

Nadnárodní korporace hrají zásadní roli při řízení ekonomické globalizace. Nadnárodní korporace, které působí ve více zemích, stojí v čele rozšiřování mezinárodního obchodu a investic. Prostřednictvím svých globálních operací dokázaly využít úspor z rozsahu a sortimentu a získat přístup k novým trhům, zdrojům a technologiím. To vedlo k větší konkurenci a inovacím, které podnítily globální hospodářský růst.

Nadnárodní korporace navíc usnadňují přeshraniční přenos technologií a znalostí, čímž přispívají k šíření inovací a osvědčených postupů. Globální přítomnost nadnárodních korporací vedla také k vytvoření globálních hodnotových řetězců, v nichž se různé fáze výroby odehrávají v různých zemích. Tato fragmentace výroby dále integrovala národní ekonomiky a umožnila podnikům efektivnější přístup ke zdrojům a pracovní síle. Příkladem může být rozvoj elektroniky a automobilového průmyslu s vysokou přidanou hodnotou v Jižní Koreji a Japonsku, kde se společnosti jako Samsung a Toyota staly lídry ve svých odvětvích.

Kniha „Broken Promise of Globalisation: The Case of the Bangladesh Garment Industry“ zkoumá dopad globalizace na oděvní průmysl v Bangladéši. Její autor, Shahidur Rahman, poskytuje spíše negativní pohled na vliv nadnárodních korporací na země globálního Jihu. tvrdí, že navzdory slibům ekonomického rozvoje a zlepšení pracovních podmínek, které měla globalizace přinést, je realita pro mnoho pracovníků v bangladéšském oděvním průmyslu plná vykořisťování, chudoby a nebezpečných pracovních podmínek.

Kniha podává historický přehled vývoje oděvního průmyslu v Bangladéši od jeho počátků v 70. letech 20. století až po současný status hlavního vývozce oděvů na

světový trh. Tvrdí, že tento průmysl se vyznačuje nízkými mzdami, dlouhou pracovní dobou a špatnými pracovními podmínkami a že tyto podmínky se ještě zhoršily pod tlakem globální konkurence.

Kniha také zkoumá roli globálních značek a maloobchodníků v oděvním průmyslu a dokazuje, že se podílejí na vykořisťování dělníků v Bangladéši. Upozorňuje na způsoby, jakými globální značky využívají svou moc ke snižování cen a přesouvání výrobních nákladů na dodavatele a dělníky, což táhne dané subjekty prudce ke dnu, pokud jde o mzdy a pracovní podmínky.

V závěru se kniha zabývá možnými řešeními problémů, kterým oděvní průmysl v Bangladéši čelí. Argumentuje, že je potřeba udržitelnější a spravedlivější model výroby, která upřednostňuje práva a blaho pracovníků a uznává sociální a ekologické náklady výroby. Vyzývá také k větší transparentnosti a odpovědnosti v globálním dodavatelském řetězci a k posílení postavení pracovníků prostřednictvím podpory kolektivního vyjednávání a práva zakládat odbory.

Cvičení 1: Jaký dopad měla ekonomická globalizace na země globálního Jihu?

Zapojte třídu do diskuse o této otázce: „Volný obchod byl pro země globálního Jihu přínosem“. K vedení diskuse ve třídě můžete uvést níže uvedené argumenty a příklady.

Po diskusi dejte skupinám po 3-4 lidech jeden poskytnutý zdroj. Nechte je v těchto skupinách o zdroji diskutovat, diskutovat o tom, zda otázku podporuje nebo či jí odporuje, a vytvořit jeden argument s využitím textu.

Argumenty pro:

Lepší přístup na trhy: Snížení obchodních překážek může rozvojovým zemím zvýšit přístup na trh a umožnit jim vyvážet své zboží a služby do širšího okruhu zemí, což může zvýšit jejich hospodářský růst a snížit chudobu.

Větší zahraniční investice: Snížení obchodních překážek může vést k větším zahraničním investicím v rozvojových zemích. To může přispět k vytváření pracovních míst a zvýšení hospodářského růstu.

Příklady:

Navrhovaná dohoda African Continental Free Trade Area (AfCFTA): AfCFTA je obchodní dohoda mezi africkými zeměmi, jejímž cílem je snížit obchodní překážky a zvýšit obchod uvnitř Afriky. Očekává se, že dohoda vytvoří trh s více než 1,2 miliardy lidí s celkovým HDP přes 3 biliony dolarů, což poskytne nové příležitosti africkým podnikům; je však brzděna kvůli logistickým i politickým překážkám.

Transpacifické partnerství (TPP): TPP byla obchodní dohoda mezi 12 zeměmi Tichomoří, včetně několika rozvojových zemí, jako je Vietnam, Malajsie a Peru. Cílem dohody bylo snížit obchodní překážky a podpořit hospodářskou integraci mezi členskými zeměmi. Její zastánci tvrdili, že podpoří hospodářský růst a vytvoří pracovní místa, zejména v rozvojových zemích. TPP však nakonec Spojené státy neratifikovaly a její budoucnost je nejistá.

Argumenty proti:

Riziko zvýšené konkurence: Snížení obchodních bariér může vést ke zvýšení konkurence ze strany zahraničních firem, což může poškodit místní průmysl a vést ke ztrátě pracovních míst.

Závislost na vývozu: Zvýšený vývoz může zvýšit závislost rozvojových zemí na mezinárodním obchodu, což je může učinit zranitelnými vůči hospodářským otřesům, pokud se sníží celosvětová poptávka po jejich vývozu.

Příklady:

Vstup Číny do Světové obchodní organizace (WTO): Vstup Číny do WTO v roce 2001 vedl k výraznému snížení obchodních překážek mezi Čínou a ostatními zeměmi. To sice pomohlo zvýšit čínský vývoz a hospodářský růst, ale zároveň to vedlo k obavám z dopadu na pracovní místa a průmyslová odvětví v jiných zemích, zejména ve zpracovatelském průmyslu.

NAFTA: Severoamerická dohoda o volném obchodu (NAFTA) je obchodní dohoda mezi Spojenými státy, Kanadou a Mexikem. Zastánci tvrdili, že NAFTA povede ke zvýšení hospodářského růstu a tvorbě pracovních míst ve všech třech zemích. Kritici však poukazovali na negativní dopad dohody na některá průmyslová odvětví a pracovní místa, zejména v Mexiku.

Zdroje pro diskusi:

O AFCFTA: <https://www.dw.com/en/africas-afcfta-free-trade-agreement-takes-baby-steps/a-63983721>

O TPP: https://www.washingtonpost.com/opinions/ratify-the-trans-pacific-partnership/2015/11/12/e5dd206c-87dc-11e5-9a07-453018f9a0ec_story.html

Proti TPP: <https://www.getup.org.au/campaigns/tpp/tpp/the-dirtiest-deal-you-ve-never-heard-of>

O NAFTA: <https://www.nytimes.com/roomfordebate/2013/11/24/what-weve-learned-from-nafta/podle-nafty-mexiko-utrplelo-a-spojene-staty-jeho-bolest-pocitily>

O Číně a WTO: <https://www.brookings.edu/testimonies/issues-in-chinas-wto-pristoupeni/>

Globální ekonomická integrace

Globální ekonomická integrace, charakterizovaná sjednocováním trhů a rostoucí vzájemnou závislostí zemí, se stala ústřední silou, která utváří světové hospodářské prostředí. V této části se budeme zabývat vztahy mezi globálním Severem a globálním Jihem z hlediska mezinárodního obchodu, přímých zahraničních investic a mezinárodních finančních trhů. Probereme výhody mezinárodního obchodu, různé obchodní politiky a dohody, dopad přímých zahraničních investic na hostitelské a zdrojové země, jejich vztah k hospodářskému růstu a úlohu globálních finančních institucí a měnových trhů.

Mezinárodní obchod

1. Výhody mezinárodního obchodu

Standardní pohled na mezinárodní obchod je takový, že přináší ekonomické výhody jak globálnímu Severu, tak globálnímu Jihu. Zaprvé usnadňuje efektivní alokaci zdrojů tím, že umožňuje zemím specializovat se na výrobu zboží a služeb, v nichž mají komparativní výhodu. Tato specializace vede ke zvýšení produktivity, snížení výrobních nákladů a vyšší kvalitě zboží pro spotřebitele.

Za druhé, mezinárodní obchod rozšiřuje trhy pro vývozce, což umožňuje firmám dosáhnout úspor z rozsahu a zvýšit jejich konkurenceschopnost. A konečně, obchod stimuluje hospodářský růst, vytváří pracovní příležitosti a podporuje technologický pokrok prostřednictvím přenosu znalostí a dovedností mezi obchodními partnery.

2. Obchodní politiky a dohody

Obchodní politiky a dohody hrají významnou roli při utváření vztahů v rámci mezinárodního obchodu mezi globálním Severem a globálním Jihem. Světová obchodní organizace (WTO) je hlavním globálním orgánem odpovědným za regulaci mezinárodního obchodu, který usiluje o zajištění spravedlivé hospodářské soutěže a odstraňování obchodních překážek. Regionální dohody, jako je Severoamerická dohoda o volném obchodu (NAFTA) a Evropská unie (EU), rovněž podporují hospodářskou integraci a spolupráci mezi členskými zeměmi. Tyto dohody mohou přispět k rozvoji zemí globálního Jihu tím, že poskytují preferenční přístup na trhy zemí globálního Severu a podporují liberalizaci obchodu. Mohou sloužit jako vzor pro podobné regionální obchodní dohody (například MERCOSUR v Latinské Americe a TPP v Tichomoří a Asii). Mohou však také tvořit blokády přístupu na trhy globálního Severu. Může se tak stát například prostřednictvím cel nebo překážek založených na výrobní legislativě, například nařizování určitých výrobních norem.

Přímé zahraniční investice (PZI)

1. Dopad na hostitelské a zdrojové země

Přímé zahraniční investice hrají klíčovou roli při podpoře hospodářské integrace mezi globálním Severem a globálním Jihem. Pro hostitelské země globálního Jihu mohou PZI přispět k hospodářskému růstu tím, že poskytují kapitál, technologie a odborné znalosti v oblasti řízení. Mohou také vytvářet pracovní příležitosti, zlepšovat infrastrukturu a stimulovat domácí investice. Přímé zahraniční investice však mohou mít i nepříznivé účinky, jako je zhoršování životního prostředí, vykořisťování pracovních sil a vytlačování místních firem (argument „nově vznikajícího průmyslu“). Pro zdrojové země globálního Severu představují PZI potenciál vyšší návratnosti investic, přístupu na nové trhy a snížení výrobních nákladů díky přemístění výrobních zařízení do zemí s nižšími náklady. To samozřejmě může mít dopad na dostupnost pracovních míst ve výrobě na globálním Severu.

2. Vztah mezi přímými zahraničními investicemi a hospodářským růstem

Přímé zahraniční investice mohou být významnou hnací silou hospodářského růstu jak pro hostitelské, tak pro zdrojové země. Mohou přispět ke zvýšení produktivity, technologickému pokroku a přenosu znalostí a dovedností. Kromě toho mohou PZI stimulovat domácí investice a zlepšit platební bilanci hostitelských zemí. Pozitivní vztah mezi PZI a hospodářským růstem však není zaručen, neboť závisí na kvalitě institucí, investičním klimatu a schopnosti hostitelských zemí účinně absorbovat a využívat PZI. Přímé zahraniční investice může například zachytit malá skupina podnikatelských elit. Velké nadnárodní korporace mohou také využít příslibu PZI k tomu, aby donutily země globálního Jihu poskytnout daňové úlevy nebo výjimky z pracovněprávních a ekologických předpisů.

Případová studie: vzestup Asijských tygrů

V knize „How Asia Works“ se novinář Joe Studwell zabývá hospodářským rozvojem asijských zemí a nabízí komplexní analýzu faktorů, které přispěly k jejich úspěchu i neúspěchu. Studwell tvrdí, že existuje ucelený model rozvoje, který je hnací silou rychlého růstu východoasijských ekonomik, jako je Japonsko, Jižní Korea, Tchaj-wan a Čína. Identifikuje tři klíčové součásti tohoto modelu: pozemkovou reformu, proexportní průmyslovou politiku a finanční politiku.

Pozemková reforma: Studwell tvrdí, že úspěšná pozemková reforma je základem hospodářského rozvoje v Asii. Přerozdělením vlastnictví půdy může vláda podpořit produktivitu zemědělství a růst příjmů na venkově. To pomáhá zmírnit chudobu, vytvořit spravedlivější společnost a generovat úspory, které lze investovat do

budoucího průmyslového rozvoje. Autor zdůrazňuje, že je důležité zaměřit se malé a pracné zemědělství jako katalyzátor růstu.

Průmyslová politika zaměřená na vývoz: Studwell zdůrazňuje úlohu proexportní průmyslové politiky při podpoře hospodářského růstu v asijských zemích. Tvrdí, že vláda by měla aktivně podporovat rozvoj exportně orientovaného průmyslu prostřednictvím dotací, daňových úlev a dalších podnětů. Tato odvětví následně vytvářejí pracovní místa, zvyšují produktivitu a podporují technologické inovace. Zaměřením se na konkrétní odvětví a podporou nově vznikajících průmyslových odvětví může vláda postupně vybudovat konkurenční výhodu na světovém trhu.

Finanční politika: Autor tvrdí, že pro úspěch asijského modelu rozvoje je zásadní dobře řízený finanční sektor. Vlády by si měly udržet kontrolu nad domácími finančními institucemi a směřovat úvěry do strategických odvětví. Tím je zajištěna efektivní alokace kapitálu a podpora dlouhodobého hospodářského růstu. Finanční politika by navíc měla upřednostňovat domácí stabilitu a rozvoj před krátkodobou maximalizací zisku a spekulativními investicemi.

Studwell také kritizuje přístupy k rozvoji zemí jihovýchodní Asie, jako je Indonésie, Malajsie, Filipíny a Thajsko, které se neřídily stejným modelem rozvoje jako úspěšné východoasijské ekonomiky. Tyto země se potýkají s problémy, jako je nerovnost, korupce a nevhodná průmyslová politika, které brzdí jejich pokrok.

Mezinárodní finanční trhy

1. Globální finanční instituce

Globální finanční instituce, jako je Světová banka a Mezinárodní měnový fond (MMF), hrají klíčovou roli při podpoře globální ekonomické integrace. Poskytují finanční a technickou pomoc rozvojovým zemím, pomáhají jim budovat infrastrukturu, provádět politické reformy a stabilizovat jejich ekonomiky. Tyto instituce mohou přispět ke zmenšení rozdílů mezi globálním Severem a globálním Jihem tím, že podporují udržitelný rozvoj, snižují chudobu a podporují hospodářskou stabilitu. Kritika těchto institucí spočívá v tom, že slouží potřebám Západu prostřednictvím vynucené deregulace výměnou za poskytování peněz.

2. Měnové trhy a směnné kurzy (pokračování)

Kolísání směnných kurzů může mít významné důsledky jak pro globální Sever, tak pro globální Jih. Náhlé posílení měny může poškodit exportně orientovaná odvětví a snížit konkurenceschopnost domácího průmyslu, zatímco znehodnocení měny může zvýšit dovozní náklady a inflační tlaky. Řízení volatility směnných kurzů je tedy nezbytné pro podporu stabilní a udržitelné hospodářské integrace. Zhodnocení měny znamená, že se vaše měna stává atraktivnější, a proto se zvyšují náklady na nákup vašeho zboží pro zahraniční subjekty. Znehodnocení měny znamená opak: nákup zboží se pro zahraniční subjekty stává levnějším, ale zároveň se pro ně nákup zahraničního zboží stává dražším.

Případová studie: Hospodářská krize na Srí Lance v roce 2022

Hospodářská krize na Srí Lance v roce 2022 slouží jako názorný příklad složité interakce mezi mezinárodním obchodem, přímými zahraničními investicemi a finančními trhy v kontextu globální hospodářské integrace. Krize se vyznačovala závažným nedostatkem deviz, vysokou inflací, rostoucím státním dluhem a bezprecedentním znehodnocením srílanské rupie.

Srí Lanka byla zkrátka závislá na tom, zda bude dostávat dostatek dolarů na nákup zboží na mezinárodním trhu. Pandemie COVID-19 narušila dodavatelské řetězce a vážně zasáhla klíčové odvětví cestovního ruchu v zemi. Srílanská vláda se také zapojila do neehospodárných domácích projektů, například do výstavby přístavu v druhém městě země s finanční podporou Číny. Toto město bylo důležité pro vládnoucí elitu, ale jeho ekonomická potřebnost byla sporná. Navíc velká závislost Srí Lanky na dovozu základního zboží spolu s poklesem příjmů z vývozu prohloubily devizovou krizi. Neschopnost srílanské vlády zajistit si dostatečné zahraniční financování na vyřízení svých dluhových povinností situaci ještě zhoršila. To vedlo k masivnímu znehodnocení srílanské rupie.

Krise zdůrazňuje význam zdravých makroekonomických politik, fiskální disciplíny a hospodářské diverzifikace pro země globálního Jihu. Zdůrazňuje také potřebu účinné mezinárodní spolupráce a pomoci ze strany světových finančních institucí, jako je MMF, které by zemím pomohly zvládnout ekonomické problémy a udržet stabilitu světové ekonomiky.

Globální dělba práce

Globální dělba práce je hnací silou vzájemného propojení národních ekonomik, která ovlivňuje hospodářský růst a rozvoj po celém světě. V této eseji se budeme zabývat různými aspekty této dělby práce, včetně offshoringu a outsourcingu, globálních hodnotových řetězců a migrace pracovních sil. Dále se budeme zabývat dopady těchto jevů na rozvinuté i rozvojové země a pro každý aspekt uvedeme příklad. Hlubším proniknutím do každého z těchto témat můžeme lépe pochopit nuance globální dělby práce a její důsledky pro globální ekonomiku.

Offshoring a outsourcing

1. Důvody pro offshoring a outsourcing

Offshoring a outsourcing jsou postupy, při nichž společnosti přesouvají obchodní procesy nebo pracovní místa do jiných zemí, často za účelem snížení nákladů nebo získání přístupu ke specializovaným dovednostem. K nárůstu offshoringu a outsourcingu přispívá několik faktorů, včetně pokroku v komunikačních technologiích, liberalizace obchodních politik a snahy společností udržet si konkurenceschopnost na stále globalizovanějším trhu.

Příklad: Společnost Apple Inc. zadává výrobu komponentů pro iPhone do několika zemí, včetně Číny a Tchaj-wanu, aby měla přístup ke specializovaným dovednostem a nižším nákladům na pracovní sílu.

2. Dopad na pracovní místa a mzdy v rozvinutých zemích

Přestože offshoring a outsourcing mohou firmám přinést úspory nákladů, ve vyspělých zemích mohou vést ke ztrátě pracovních míst a stagnaci mezd. Vzhledem k přesunu pracovních míst do zemí s nižšími náklady na pracovní sílu může být pro pracovníky ve vyspělých zemích obtížnější získat dobře placené a stabilní zaměstnání. V některých případech to může vést k úpadku výrobního sektoru a zvýšení příjmové nerovnosti.

Navíc strach z offshoringu a outsourcingu může přimět pracovníky ve vyspělých zemích, aby přijali nižší mzdy a nižší benefity, aby si udrželi svá pracovní místa. To může přispět ke stagnaci mezd a k poklesu celkové kvality pracovních míst.

3. Dopad na globální Jih

Naopak offshoring a outsourcing mohou vytvořit pracovní příležitosti a stimulovat hospodářský růst v zemích globálního Jihu. Příliv pracovních míst může pomoci snížit míru nezaměstnanosti a přispět k celkovému hospodářskému rozvoji. Tento růst však může být na úkor práv pracovníků, ekologických standardů a spravedlivých mezd, protože společnosti často upřednostňují snižování nákladů před sociálními a environmentálními hledisky.

Závislost na zahraničních společnostech v oblasti zaměstnanosti a investic může navíc vést k ekonomické závislosti, takže země globálního Jihu jsou zranitelné vůči výkyvům na světových trzích a rozhodnutím nadnárodních společností. Z dlouhodobého hlediska by to mohlo bránit rozvoji domácích průmyslových odvětví a omezit hospodářskou diverzifikaci.

Globální hodnotové řetězce

1. Úloha nadnárodních korporací v globálních hodnotových řetězcích

Nadnárodní korporace hrají významnou roli při utváření globálních hodnotových řetězců. Prostřednictvím svých rozsáhlých sítí mohou koordinovat výrobu zboží a služeb v mnoha zemích a využívat komparativních výhod a úspor z rozsahu. To jim umožňuje vyrábět zboží efektivněji a s nižšími náklady, z čehož mohou těžit jak samotné společnosti, tak spotřebitelé.

Automobilový průmysl je ukázkovým příkladem fungování globálních hodnotových řetězců, kdy výrobci automobilů odebírají díly z různých zemí a finální výrobek montují na jiném místě. To jim umožňuje využívat výhod regionální specializace a nižších výrobních nákladů. Kritici tvrdí, že to vedlo k deindustrializaci na Západě v bývalých centrech výroby automobilů, jako je Detroit.

2. Vzájemná závislost zemí ve výrobních procesech

Vytvoření globálních hodnotových řetězců vedlo k větší vzájemné závislosti mezi zeměmi. Vzhledem k tomu, že se země specializují na určité fáze výroby, stávají se na sobě závislé, aby udržely efektivní dodavatelské řetězce a uspokojily požadavky spotřebitelů. Tato vzájemná provázanost může poskytnout příležitosti pro spolupráci a společnou prosperitu, ale také vystavuje země rizikům spojeným s narušením globálních dodavatelských řetězců, jako jsou přírodní katastrofy nebo geopolitické napětí.

Migrace pracovních sil

1. Faktory ovlivňující migrační vzorce

Migraci pracovních sil ovlivňuje několik faktorů, včetně ekonomických příležitostí, politické stability a společenských sítí. Jednotlivci mohou migrovat, aby získali lépe placenou práci, unikli před konfliktem nebo pronásledováním nebo se připojili k rodinným příslušníkům, kteří již migrovali. K usnadnění mobility pracovní síly přispěl také pokrok v dopravních a komunikačních technologiích, který jednotlivcům usnadňuje stěhování za lepšími příležitostmi.

Příklad: Migrace kvalifikovaných IT odborníků z Indie do Spojených států je vyvolána poptávkou po specializované pracovní síle v americkém technologickém průmyslu a také vyhlídkou na vyšší mzdy a lepší životní podmínky.

2. Ekonomické důsledky migrace pro vysílající a přijímající země

Migrace může mít pozitivní i negativní ekonomické důsledky pro vysílající i přijímající země. Pro vysílající země mohou převody peněz od migrantů podpořit místní ekonomiku a přispět k rozvoji. V roce 2020 dosáhly toky remitencí do zemí s nízkými a středními příjmy 540 miliard dolarů, což z nich činí pro mnoho rozvojových zemí klíčový zdroj deviz a finanční stability.

V těchto zemích však může docházet k "odlivu mozků", kdy kvalifikovaní pracovníci odcházejí do vyspělejších zemí. To může vést k nedostatku odborníků v klíčových odvětvích, jako je zdravotnictví a školství, což může brzdit dlouhodobý rozvoj země. Úsilí o boj proti odlivu mozků může zahrnovat vytváření pobídek pro kvalifikované pracovníky, aby zůstali nebo se vrátili, mezi které patří například lepší pracovní příležitosti, konkurenceschopné platy a lepší pracovní podmínky.

Na druhou stranu mohou přijímající země těžit z přílivu kvalifikované pracovní síly, která může zaplnit mezery na trhu práce a přispět k hospodářskému růstu. Migranti mohou také přinést nové nápady, dovednosti a kulturní perspektivu, podpořit inovace a obohatit sociální strukturu přijímající země.

Přijímající země se však mohou potýkat s problémy při začleňování migrantů do pracovního procesu a poskytování potřebných sociálních služeb. V některých případech může příliv migrantů vyvolat napětí na trhu práce, což vede ke zvýšené konkurenci o pracovní místa a tlaku na snižování mezd. Řešení těchto problémů vyžaduje komplexní migrační politiku a sociální programy, které podporují integraci migrantů do společnosti.

Globální dělba práce vytvořila složitou síť vzájemné ekonomické závislosti, která určuje způsob, jakým se země a společnosti vzájemně ovlivňují. Mezitímco mohou být offshoring, outsourcing a globální hodnotové řetězce hnací silou ekonomického růstu a rozvoje, představují také problémy z hlediska jistoty zaměstnání, stagnace mezd a

sociálních a ekologických dopadů. Kromě toho migrace pracovních sil, která je poháněna faktory, jako jsou ekonomické příležitosti a politická stabilita, zdůrazňuje význam pochopení ekonomických důsledků těchto globálních změn.

Cvičení 2: Debata o ekonomické práci v roli aktéra

Rozdělte třídu do následujících skupin. V každé skupině jsou 2-3 lidé. Ponechte si 3 osoby jako rozhodčí. Dejte všem skupinám 15 minut na přípravu.

1. Ekonomický migrant s nízkou kvalifikací ze severní Nigérie, který se chce přestěhovat do Evropy za práci;
2. Rodina migranta, který zůstal v severní Nigérii;
3. Stavební dělník z jižního Španělska;
4. Mladá rodina ve Španělsku, která si chce koupit svůj první dům;
5. Pracovník hraniční kontroly pracující pro agenturu Frontex, která hlídkuje ve Středozemním moři a snaží se zadržet pašeráky lidí.

Každá skupina si připraví tříminutovou řeč, ve které nabídne svůj pohled na téma, „že bychom měli odstranit všechny překážky ekonomické migrace“.

Každá skupina pak v průběhu tří minut kritizuje příspěvek druhé strany.

Na základě této debaty se rozhodčí rozhodnou, zda s návrhem souhlasí, nebo ne. Ve svém verdiktu se snaží zdůraznit, které příspěvky považují za nejúčinnější.

Hodnocení dopadů ekonomické globalizace

Šest tváří globalizace

Anthea Robert a Nicolas Lamp v knize *Six Faces of Globalization* (2021) uvádějí, že v západních společnostech v současnosti koluje nejméně šest příběhů o tom, co se děje v posledních desetiletích. Velký příběh globalizace, kdysi oslavovaný jako nezastavitelná síla, která učiní celý svět západním, prosperujícím a liberálním, se změnil v kaleidoskop, v němž každé otočení diváka přináší novou vizi a zápletku pro další příběh.

Zprvé existuje zavedený „mainstreamový“ pohled. V tomto příběhu je vidět pouze pokrok a nejsou zde žádné porážení. Díky globalizaci se trhy staly efektivnějšími a společnosti inovativnějšími. Technologie se vyvíjejí mílovými kroky. Rozšiřování vede k vyšší produktivitě. Ekonomika roste. Všichni pociťují velké výhody a chudoba ve světě se snižuje. Díky volnému obchodu, liberalizaci ekonomiky, omezování státu a vytváření mezinárodních institucí, jako jsou Světová banka, MMF a World Hand Organization, vznikly formy mezinárodní dělby práce, které jsou prospěšné pro celý svět.

Spotřebitelé si nyní mohou koupit více potravin, přístrojů a služeb než kdykoli předtím. Společnost se bude stále více homogenizovat. Jistě, velké množství pracovníků by mohlo přijít o práci. Regiony mohou zaostávat. Občané mají menší rozhodovací pravomoci. Řízení bude stále technokratičtější. Pokud však budou existovat porážení, mohou být bohatě kompenzováni penězi – v případě potřeby prostřednictvím základního příjmu.

Dalších pět příběhů se zaměřuje na ty, kteří jsou ve výše uvedeném příběhu poraženi. I když ekonomika roste a koláč se v absolutních číslech zvětšuje, jeho části jsou stále nerovnější. I když se věci zlevňují a lidé jako spotřebitelé si polepšují a i když ti, kteří přijdou o práci, mohou počítat s pomocí a podporou, bolí to, když se zavře továrna, kde jste léta pracovali, čtvrt se viditelně zhoršuje, mladí lidé z oblasti odcházejí, rodiny se rozpadají a vy po nekonečných žádostech najdete méně placenou práci, pro kterou máte sotva kvalifikaci. Pak je jasné, že veškeré bohatství se nedá koupit za peníze, že "hospodářský růst" může být skutečně doprovázen ztrátou a že globalizace – navzdory všem úspěchům – může ve světě zanechat stopu hořkosti a zášti.

Všechny příběhy, o nichž se hovoří v knize *Six Faces of Globalisation*, souvisejí se ztrátou globalizace. Děj se však liší. Ztráta a náprava jsou definovány odlišně. V každém příběhu se na scéně objevují noví aktéři a překážky, které je třeba překonat, vypadají trochu jinak. Přestože příběhy vycházejí ze stejných faktů a čísel, staví je do jiného světla a někdy vyvozují radikálně odlišné závěry.

Kromě příběhu neoliberální elity, který vychvaluje globalizaci, autoři postupně rozlišují:

1. Vyprávění, které odmítá globalizaci a hospodářský růst, v němž je „planeta“ velkým poraženým – vzpomeňte si na globální oteplování;

2. Lékem je pravicově populistický narativ, v němž dochází k porážce „národa“, a proto převezme zpět kontrolu – vzpomeňte si na Front Nationale, Brexit nebo Make America Great Again;
3. Levicově populistický příběh, v němž jsou "třídy", zejména dělnická třída a nižší střední třída v západních zemích, velkými poraženými a Green New Deal by měl nabídnout útěchu;
4. Narativ proti nadnárodním a velkým (technologickým) společnostem, v němž jsou pracovníci a komunity na celém světě poraženými a hlavním řešením je reforma institucí globálního trhu;
5. Geopolitický příběh, v němž z velmocí hrozí zejména Západu ztráta moci a prestiže a diplomacie a realistická mocenská politika musí zajistit žádoucí vojenskou a ideologickou rovnováhu.

Stručně řečeno, otočte kaleidoskopem a obraz globalizace se změní. Tyto příběhy si v hodnověrnosti nijak nekonkurují. V každém z nich je věnována pozornost zneužití nebo nebezpečím, kterým je v ostatních věnována malá nebo žádná pozornost. Každý z nich vyhrožuje povoláním rozzlobené nebo znepokojené menšiny požadující nápravu nebo uznání utrpených křivd. Každý vidí smítko v oku druhého, ale ne trám ve svém vlastním.

Autoři důrazně upozorňují, že všechny tyto příběhy mají západní charakter. V Asii se miliony lidí vymanily z chudoby a vzrostla střední třída. Právě tam je perspektiva globalizace.

Kritika knihy však spočívá v tom, že všechny tyto příběhy jsou také "bílé". Nikdo nemluví o potřebě "dekolonizace", a to nás upozorňuje na to, jak nerovnost například mezi bělochem a černochem, mužem a ženou a heterosexuálem či homosexuálem pronikla hluboko do psychiky a do společenských institucí a stále tam přetrvává.

Dopady globalizace na země globálního Jihu

Jednu takovou kritiku zastává antropolog Jason Hickel. Jeho kritika globalizace se soustředí na její roli v udržování globální ekonomické nerovnosti a ničení životního prostředí.

Hickel tvrdí, že ekonomická globalizace nevedla k hospodářskému růstu a rozvoji v rozvojových zemích, jak bylo slibováno. Místo toho upevnila globální ekonomickou nerovnost a udržuje rozvojové země ve stavu zaostalosti. Poukazuje na to, že 1 % nejbohatší světové populace nyní vlastní více bohatství než spodních 50 % populace dohromady a že globalizace tuto nerovnost ještě prohloubila.

Hickel poukazuje na to, že země globálního Jihu byly začleněny do globální ekonomiky prostřednictvím politiky liberalizace obchodu a investic, kterou prosazují instituce jako Světová banka a Mezinárodní měnový fond (MMF). Tyto politiky podpořily rozvojové země v tom, aby se zaměřily na vývoz a přilákaly zahraniční investice, a domnívá se, že to často jde na úkor místních průmyslových odvětví a malých podniků. V důsledku toho se mnoho rozvojových zemí stalo závislými na vývozu několika málo primárních

komodit, což je činí zranitelnými vůči výkyvům světových cen komodit. Příkladem může být hospodářská krize v Brazílii v roce 2014 způsobená nízkými cenami komodit, která přispěla k pádu Roussefovy vlády a vítězství populisty Jaira Bolsanaro ve volbách.

Hickel dále tvrdí, že globalizace vedla k vykořisťování práce a zdrojů v zemích globálního Jihu, kde nadnárodní korporace využívají uvolněných environmentálních a pracovních předpisů k těžbě zdrojů a vykořisťování pracovníků v rozvojových zemích. To vedlo k tomu, že pracovníci v zemích globálního Jihu dostávají často velmi nízké mzdy a jsou vystaveni špatným pracovním podmínkám.

Hickel také upozorňuje, že mnohé ekonomické zisky, které jsou v zemích globálního Jihu připisovány globalizaci, jsou často výsledkem těžby přírodních zdrojů, nikoli udržitelného hospodářského růstu. To vede ke zhoršování životního prostředí a mnohé rozvojové země v důsledku toho trpí negativními dopady klimatických změn.

V neposlední řadě Hickel tvrdí, že globalizace má ničivý dopad na životní prostředí, protože snaha o hospodářský růst a zisk vede k nadměrnému využívání přírodních zdrojů a degradaci ekosystémů. Poukazuje na to, že rozvojové země nesou hlavní tíhu tohoto ničení životního prostředí a mnohé z nich čelí ničivým důsledkům změny klimatu, přestože k tomuto problému přispívají nejméně.

Hickel prosazuje alternativní ekonomický model, který upřednostňuje místní ekonomiku, environmentální udržitelnost a sociální spravedlnost. Vyzývá k radikálnímu přehodnocení našeho ekonomického systému, který by kladl důraz na blaho lidí a planety, nikoli na honbu za ziskem a ekonomickým růstem za každou cenu.

Protiargument k Jasonu Hickelovi nejlépe vyjádřil badatel Max Roser. Jedná se o ekonomu a zakladatele webových stránek Our World in Data, které poskytují data a výzkumy o globálním rozvoji. Roserův názor na ekonomickou globalizaci je, že je pozitivní silou pro hospodářský růst a rozvoj, zejména v rozvojových zemích.

Roser tvrdí, že ekonomická globalizace vedla k výraznému snížení chudoby a zlepšení životní úrovně na celém světě. Poukazuje na to, že od 80. let 20. století se počet lidí žijících v extrémní chudobě snížil o více než 1 miliardu, a to především díky rozšíření globálního obchodu a investic.

Roser také tvrdí, že ekonomická globalizace vedla k větším hospodářským příležitostem pro rozvojové země, přičemž mnoho zemí zaznamenalo rychlý hospodářský růst a rozvoj v důsledku zvýšeného obchodu a investic. Poukazuje na to, že země jako Čína, Indie a Vietnam zaznamenaly v důsledku integrace do globální ekonomiky výrazný hospodářský růst.

Roser dále tvrdí, že hospodářská globalizace vedla k větší inovaci a technologickému pokroku, protože podniky a podnikatelé mají přístup na nové trhy a ke zdrojům po celém světě.

I Roser však uznává, že ekonomická globalizace má i negativní dopady, zejména pokud jde o zhoršování životního prostředí a vykořisťování pracovní síly v rozvojových zemích.

Tvrdí, že tyto problémy je třeba řešit prostřednictvím politik, které podporují udržitelný hospodářský růst a sociální spravedlnost.

Celkově se Roser domnívá, že ekonomická globalizace je pozitivní silou pro globální hospodářský růst a rozvoj, ale že její přínosy je třeba spravedlivěji a udržitelněji rozdělit mezi jednotlivé země a obyvatelstvo.

Na závěr představíme Branka Milanovice, ekonoma a bývalého zaměstnance Světové banky. Milanovicův názor na globalizaci je, že vedla k výraznému zvýšení globální příjmové nerovnosti, ale zároveň přinesla výhody mnoha lidem v rozvojových zemích.

Jedním z Milanovicových klíčových přínosů k výzkumu globalizace je „elephant curve“, která znázorňuje, jak se v posledních desetiletích změnilo globální rozdělení příjmů. Křivka ukazuje, že největší přírůstek příjmů získalo 1 % nejlépe vydělávajících osob ve vyspělých zemích, zatímco střední třída v těchto zemích nezaznamenala téměř žádné přírůstky. Křivka však také ukazuje, že mnoho lidí v rozvojových zemích, zejména v Asii, zaznamenalo ve stejném období výrazný nárůst příjmů.

Milanovic tvrdí, že sloní křivka ukazuje, že globalizace vedla k „divergenci“ v celosvětovém systému rozdělení příjmů, kdy zisky nejlépe vydělávajících lidí v rozvinutých zemích byly kompenzovány zisky střední třídy a chudých v rozvojových zemích. Poukazuje na to, že zatímco globální nerovnost příjmů se zvýšila, chudoba se výrazně snížila, zejména v Asii.

Jednou z kritik elephant curve je, že nezachycuje plný rozsah globální příjmové nerovnosti, zejména mezi velmi chudými. Laureát Nobelovy ceny Angus Deaton tvrdí,

že by elephant curve měla být kombinována s měřítky absolutní úrovně příjmů, jako je například hranice chudoby Světové banky, aby se získal úplnější obraz globální příjmové nerovnosti. Jiní ekonomové zpochybňují elephant curve z metodologických důvodů, například proto, že neobsahuje srovnání mezigeneračního bohatství a že na "sestupný sklon" elephant curve má příliš velký vliv hospodářská stagnace v Japonsku.

Celkově se Milanovic domnívá, že globalizace vedla jak k ziskům, tak ke ztrátám, přičemž v některých částech světa došlo k výraznému zvýšení příjmové nerovnosti, ale také k výraznému snížení chudoby. Tvrdí, že je zapotřebí politických zásahů, které by řešily negativní dopady globalizace a zajistily spravedlivější sdílení jejích přínosů.

Institucionalistické názory

Většina této kapitoly o ekonomické globalizaci se zaměřuje na dopady hospodářských politik na společnost. Existují však institucionalisté, kteří tvrdí, že způsob, jakým jsou řízeny instituce, jako je vláda a velké korporace, je hlavním faktorem určujícím hospodářský úspěch. Mezi ně patří především ekonomové Acemoglu a Robinson.

Ve své knize „Proč státy selhávají“ tvrdí, že inkluzivní politické instituce, které umožňují širokou účast a omezují moc elit, vedou k inkluzivním ekonomickým institucím, které podporují inovace, investice a hospodářský růst. Na druhé straně extraktivní politické instituce, z nichž má prospěch pouze úzká elita, vedou k extraktivním ekonomickým institucím, které potlačují inovace a investice a omezují hospodářský růst.

Problémy, s nimiž se země globálního Jihu a Čína potýkají při dosahování hospodářského rozvoje, mají své kořeny v historickém dědictví jejich politických institucí založených na extrakci. V mnoha z těchto zemí elity v minulosti využívaly svou moc k tomu, aby od obyvatelstva získávaly zdroje a bohatství, což ponechávalo jen malý prostor pro hospodářský růst a rozvoj. Acemoglu a Robinson tvrdí, že vymanění se z tohoto cyklu vyžaduje zásadní posun směrem k inkluzivním politickým institucím, které mohou umožnit rozvoj inkluzivních ekonomických institucí.

V případě Číny Acemoglu a Robinson uznávají působivý hospodářský růst země v posledních několika desetiletích, ale tvrdí, že ho bylo dosaženo kombinací extraktivních politických institucí a selektivních ekonomických reforem. Naznačují, že udržení dlouhodobého růstu bude vyžadovat přechod k inkluzivnějším politickým institucím, které mohou zajistit rovné podmínky pro všechny jednotlivce a firmy.

Cvičení 3: Šest tváří globalizace

Představte šest tváří globalizace, které byly představeny v této kapitole. K prezentaci těchto pohledů můžete použít přiloženou prezentaci, která vám nabídne několik dalších vodítek.

Uspořádejte britskou parlamentní debatu, v níž se každý tým pokusí předložit argumenty, které odpovídají jedné z "tváří" globalizace. Použijte tezi „Tato vláda se věří, že USA a EU by měly výrazně zvýšit své hospodářské investice v subsaharské Africe”.

Vládní týmy by měly zastávat narativ establishmentu nebo egocentrický narativ. Opoziční týmy by měly zastávat levicově-populistický nebo pravicově-populistický narativ.

Narativ globálních hrozeb nebo korporativistický narativ může být v případě potřeby přidělen opozici.

Při hodnocení debaty dbejte na to, abyste zdůraznili, v čem byly týmy silné nebo v čem nedokázaly zůstat konzistentní při uplatňování svého příběhu v debatě.

Pro přípravu můžete využít webové stránky knihy:
<https://www.sixfacesofglobalization.com/>.

Budoucnost globalizace

V této závěrečné části se na základě několika případových studií podíváme na možné budoucnosti globalizace.

Zapojení Číny v zemích globálního Jihu

Obchodní politika a vliv Číny v zemích globálního Jihu v posledních letech nabývají na významu. Čínské zaměření na rozvoj infrastruktury, obchod a investice pomohlo transformovat mnoho afrických ekonomik. Tato zvýšená angažovanost však také vyvolala obavy ohledně udržitelnosti dluhu, transparentnosti a dopadu na místní průmysl.

Obchodní politika a vliv Číny v zemích globálního Jihu jsou často charakterizovány zaměřením země na rozvoj infrastruktury, obchod a investice. Čínská iniciativa Nová Hedvábná stezka zahrnuje několik afrických a asijských zemí, které se staly klíčovými příjemci čínských investic. Čína například založila Asijskou infrastrukturní investiční banku (AIIB), mezinárodní instituci, která financuje rozvoj infrastruktury v rozvíjejících se ekonomikách, včetně několika afrických zemí. AIIB se zavázala financovat několik projektů v Asii, například dálnici v Pákistánu, železnici v Bangladéši a projekt zásobování vodou v Indonésii.

AIIB tvoří základní kámen toho, čemu se často přezdívá Nová hedvábná stezka, sítě dopravních tras, která má propojit Asii, Evropu a Afriku. Nová hedvábná stezka zahrnuje několik infrastrukturních projektů v Africe, například železniční trať Mombasa-Nairobi v Keni, která snížila náklady na dopravu a podpořila hospodářský růst v regionu. Nová hedvábná stezka rovněž usnadnila obchod mezi Afrikou a Čínou, což přispělo k růstu afrického vývozu do Číny.

Zapojení Číny v zemích globálního Jihu však také vyvolalo obavy ohledně udržitelnosti dluhu a transparentnosti. Například na Srí Lance financovala Čína několik infrastrukturních projektů, včetně hlubokomořského přístavu v Hambantotě, což zemi značně zadlužilo. Podobně financování sídla Africké unie v Keni vyvolalo obavy ohledně vlivu Číny na africkou politiku. Kritici tvrdí, že finanční podpora Africké unie ze strany Číny může narušit nezávislost organizace a vést k většímu čínskému vlivu na africké záležitosti. Někteří politologové se obávají, že čínské investice poskytují diktátorům finanční krytí, které potřebují k dalšímu utlačování svého obyvatelstva.

Stejně tak existují obavy, že čínské investice jsou zaměřeny na to, aby čínské společnosti prováděly práce při stavbě silnic a mostů, čímž vytlačují místní průmysl, a že čínské vlastnictví přístavů a dolů odčerpává zdroje a zisky ze zemí globálního Jihu.

Na rozdíl od angažovanosti Číny se angažovanost Západu v zemích globálního Jihu často zaměřuje na pomoc a rozvojovou asistenci. Západní země se rovněž zapojily do obchodu a investic v Africe, ale jejich přístup byl spíše opatrnější a zaměřený na

podporu demokratické správy věcí veřejných, transparentnosti a lidských práv. Západní země častěji propojují pomoc s rozvojem s dobrou správou věcí veřejných a hlasitěji vyzývají k reformám v oblasti lidských práv a politiky.

Přístup západních zemí byl však také kritizován za příliš pomalý a příliš zaměřený na plnění podmínek. Kritici tvrdí, že důraz západních zemí na správu věcí veřejných a lidská práva někdy vedl k zanedbávání hospodářského rozvoje a ignorování hlavních příčin chudoby a nestability v afrických zemích. Kritici tento názor shrnují slovy "Čína dává globálnímu Jihu peníze, Západ dává globálnímu Jihu přednášky".

Válka na Ukrajině a globální trh s energií

Válka na Ukrajině v roce 2022 měla významný dopad na globalizaci, především kvůli energetické krizi, kterou vyvolala. Různorodé dopady náhlého prudkého nárůstu cen energií ukazují jak vzájemnou propojenost globální ekonomiky, tak její složitou hierarchii.

Válka na Ukrajině narušila globální trh s energií, což vedlo k energetické krizi, která vážně zasáhla Evropskou unii a země globálního Jihu. K tomu došlo v důsledku přerušení dodávek zemního plynu z Ruska do EU, což vedlo k tomu, že EU musela hledat alternativní zdroje energie. EU se potýkala s prudkým nárůstem cen energie, což vytvářelo obrovský tlak na domácnosti a podniky. Tato krize zdůraznila zranitelnost EU vůči přerušení dodávek ruského plynu a podnítila snahy o diverzifikaci zdrojů energie. Vedle výzev k urychlení přechodu na obnovitelné zdroje energie se EU snažila také zvýšit množství zkapalněného zemního plynu (LNG), který by mohla dovážet a zpracovávat.

Dopad konfliktu na energetický trh vedl ke změně na světovém trhu s LNG. Protože se evropské země snažily snížit svou závislost na ruském plynu, poptávka po LNG se zvýšila. Z tohoto posunu těžili velcí producenti LNG, jako je Katar, protože země zaznamenala prudký nárůst poptávky a vyšší ceny za svůj vývoz LNG. Naopak země jako Pákistán, které jsou na dovozu LNG značně závislé, čelily v důsledku prudkého nárůstu cen zvýšenému finančnímu tlaku, což dále zatížilo jejich ekonomiky.

USA a Čína: spor o mikročipy

Stupňující se napětí mezi USA a Čínou vyvolává obavy o budoucnost globalizace. Tyto dvě velmoci vedou řadu sporů týkajících se obchodu, technologií a regionální bezpečnosti. Jejich spory, jakožto dvou největších světových ekonomik, mají významné důsledky pro globální dodavatelské řetězce, technologický rozvoj a geopolitickou stabilitu.

Cílem zákona CHIPS, který schválila vláda USA, je posílit domácí polovodičový průmysl poskytováním finančních incentív pro výrobu a výzkum čipů. Tato legislativa odráží rostoucí obavy ze závislosti USA na zahraničních dodavatelských řetězcích polovodičů,

zejména z Číny. Zákon CHIPS zdůrazňuje strategické konkurence mezi USA a Čínou v technologickém odvětví a možnost další fragmentace globálního technologického průmyslu.

Zároveň se Tchaj-wan stal rozhodujícím hráčem v celosvětovém odvětví výroby mikroprocesorů, přičemž Taiwan Semiconductor Manufacturing Company (TSMC) je největším světovým výrobcem polovodičů. Význam tchajwanského polovodičového průmyslu ještě více vzrostl v souvislosti s celosvětovým nedostatkem čipů, který ovlivnil různá odvětví, jako je automobilový průmysl, spotřební elektronika a telekomunikace. Vysoce kvalitní mikroprocesory jsou nezbytné pro každé odvětví, které je závislé na technologicky vyspělých řešeních, ať už jako spotřebitelský produkt, nebo v jeho hodnotovém řetězci.

Koncentrace výroby mikroprocesorů na Tchaj-wanu zvýšila hospodářský a strategický význam ostrova pro USA i Čínu. Jakékoli narušení tchajwanského polovodičového průmyslu by proto mohlo mít vážné důsledky pro světovou ekonomiku a technologický sektor.

Pravděpodobnost vojenského konfliktu mezi Čínou a Tchaj-wanem zůstává nejistá, protože obě strany mají silnou motivaci vyhnout se přímé konfrontaci. Napětí v Tchajwanské úžině však roste, což je dáno asertivním postojem Číny, snahou Tchaj-wanu o užší vztahy s USA a závazkem USA k obraně Tchaj-wanu. Chybná kalkulace nebo nedorozumění mezi stranami by mohly potenciálně vést k eskalaci situace, což by mělo významné důsledky pro regionální stabilitu a globalizaci.

Změna klimatu a hospodářské dopady

Očekává se, že změna klimatu bude mít dalekosáhlé důsledky pro globalizaci, protože narušuje ekosystémy, ohrožuje bezpečnost potravin a vody a zvyšuje četnost a intenzitu extrémních povětrnostních jevů. Tyto důsledky pravděpodobně zatíží mezinárodní obchod, finanční systémy a politické vztahy, protože se země budou potýkat s problémy, které změna klimatu přináší.

Podíváme se na čtyři potenciální rizika pro ekonomiky zemí globálního Jihu.

1. Zemědělství a potravinová bezpečnost: Mnoho zemí globálního Jihu spoléhá na zemědělství jako na významný zdroj zaměstnanosti a příjmů. Změny teplot a srážek způsobené změnou klimatu spolu s častějšími a závažnějšími extrémními projevy počasí mohou mít negativní dopad na úrodu a potravinovou bezpečnost. Například subsaharská Afrika čelí riziku snížení zemědělské produktivity v důsledku zvyšujících se teplot a měnícího se množství srážek, což ohrožuje živobytí milionů lidí.
2. Zvyšování hladiny moře a pobřežní hospodářství: Zvyšující se hladina moře představuje významnou hrozbu pro nízko položené pobřežní oblasti v zemích globálního Jihu, jako je Bangladéš a několik malých ostrovních rozvojových států v Tichomoří a Karibiku. Tyto země jsou zranitelné vůči záplavám, pobřežní

erozi a vnikání slané vody, což může mít nepříznivý vliv na zemědělství, rybolov a cestovní ruch a vést ke značným hospodářským ztrátám.

3. Nedostatek vody: Očekává se, že změna klimatu prohloubí nedostatek vody v mnoha regionech globálního Jihu, například na Blízkém východě a v severní Africe. Dlouhotrvající sucha a snižující se zásoby vody mohou vést k neúrodě, snížené zemědělské produktivitě a zvýšené konkurenci o omezené zdroje, což může destabilizovat regionální ekonomiky a zvýšit pravděpodobnost konfliktů.
4. Migrace vyvolaná klimatem: Dopady změny klimatu na ekonomiku a živobytí obyvatel zemí globálního Jihu mohou vést ke zvýšené migraci, protože lidé hledají lepší příležitosti nebo utíkají před katastrofami souvisejícími s klimatem. Tato migrace může způsobit další zatížení již tak omezených zdrojů v cílových zemích, narušit pracovní trh a přispět k sociálnímu napětí.

Cvičení 4: Úvahy o výhodách globalizace

Vyberte si jednu z výše uvedených případových studií.

Rozdělte skupinu na dvě části. Požádejte je, aby vymysleli příklad, kde vidí dopady této případové studie ve svém vlastním prostředí.

Požádejte studenty, aby zhodnotili, zda si myslí, že je tento příklad ovlivňuje v tom, že si přejí více nebo méně globalizace.

Poté požádejte skupiny, aby si se zkusily vcítit do rolí. Jedna z nich zaujme pozici průměrně informovaného občana z globálního Severu, druhá pozici průměrně informovaného občana z globálního Jihu.

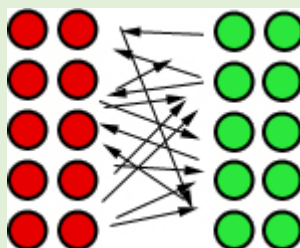
Představte pravidla debaty House of Commons, kdy studenti v každé skupině mohou vyjádřit argumenty, o kterých si myslí, že odpovídají jejich aktérovi, ale mohou být na různých stranách teze. Řekněte jim, že učitel bude debatu hodnotit podle toho, jak dobře navazují na argumenty stejného týmu a jak dobře kritizují argumenty druhého týmu.

Věnujte debatě 10 minut. Proveďte reflexi a zeptejte se studentů, které argumenty druhé strany považovali za nejpřesvědčivější, a poté sami uveďte maximálně tři příklady silných argumentů nebo týmové práce.

Debaty House of Commons

Jedná se o debatu, v níž studenti místo projevů přednášejí krátké výroky. Týmy se střídají v promluvách a moderátor vybírá, kdo bude mluvit. Studenti vyjádří svou touhu mluvit tím, že se zvednou ze židle. Studenti sedí naproti sobě, což odráží uspořádání anglické Dolní sněmovny.

Debaty mohou probíhat buď s přidělenými pozicemi (jeden tým je pro tezi, druhý proti tezi), nebo s volnými pozicemi (řečníci v týmu se mohou svobodně rozhodnout, zda jsou pro, nebo proti). V prvním případě vítězí tým, který svou argumentační linií rozhodčího více přesvědčí. Ve druhém případě vítězí tým, který poskytne nejkvalitnější argumentaci a týmovou spolupráci.

Schematický přehled rozpravy v Dolní sněmovně

Další literatura

1. Stiglitz, J. E. (2003). Globalisation and Its Discontents. New York: W.W. Norton & Company.
2. Rodrik, D. (2011). The Globalisation Paradox: Democracy and the Future of the World Economy. New York: W.W. Norton & Company.
3. Wolf, M. (2004). Why Globalisation Works. New Haven: Yale University Press.
4. World Bank. (2021). World Development Report 2021
5. Friedman, T. L. (2005). The World is Flat: A Brief History of the Twenty-first Century. New York: Farrar, Straus and Giroux.
6. O'Rourke, K. H., & Williamson, J. G. (2002). When did Globalisation Begin? European Review of Economic History, 6(1), 23-50.
7. The World Bank. (2021). World Development Indicators. Retrieved from <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=world-development-indicators>
8. The World Trade Organization. (2021). World Trade Statistical Review 2021. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2021_e/wts2021_e.pdf
9. The International Monetary Fund. (2021). World Economic Outlook: Managing Divergent Recoveries. Retrieved from <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/09/28/world-economic-outlook-october-2021>
10. Irwin, D. A. (2017). Clashing over Commerce: A History of US Trade Policy. Chicago: University of Chicago Press.
11. Landler, M., & Swanson, A. (2020, January 15). Trump Signs China Trade Deal, Putting Economic Conflict on Pause. The New York Times. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2020/01/15/business/economy/china-trade-deal.html>

12. Studwell, Joe (2013). *How Asia Works: Success and Failure in the World's Most Dynamic Region*
13. Roberts, A., & Lamp, N. (2021), *Six Faces of Globalisation*. HUP
14. Connors, M. K., Davison, R. & Dosch, J. (2016). *New Global Politics of the Asia-Pacific*. Routledge.
15. Ashcroft, B., Griffiths, G., & Tiffin, H. (Eds.). (2006). *The Post-Colonial Studies Reader*. Routledge.
16. Hickel, J. (2018). *The Divide: A Brief Guide to Global Inequality and its Solutions*. Windmill Books.
17. Roser, M. (2021). *Economic Growth*. Our World in Data. <https://ourworldindata.org/economic-growth>
18. Milanovic, B. (2016). *Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalisation*. Harvard University Press.
19. Deaton, A. (2016). *The Great Escape: Health, Wealth, and the Origins of Inequality*. Princeton University Press.
20. Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*. Crown Books.
21. Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2013). Economics versus politics: Pitfalls of policy advice. *Journal of Economic Perspectives*, 27(2), 173-192.
22. Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2020). Political Origins of Economic Inequality. *Journal of Economic Literature*, 58(3), 623-676.
23. DeLong, B. (2022). *Slouching Towards Utopia*. Ingram Publisher Services US.
24. IPCC (2022), *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability*

Nové globální vzdělávání

Zprávy, šum a neutralita

Šum, zprávy a neutralita

„Kdo ovládá média, ovládá mysl veřejnosti“, údajně řečeno Noamem Chomskym.

Ačkoli slavný lingvista měl pravděpodobně na mysli politický vliv, není pochyb o tom, že ten, kdo ovládá média, dnes významně ovládá téměř všechny oblasti života. Většina lidí konzumuje zprávy hned ráno na svých chytrých telefonech a pokračuje v konzumaci zpráv a přijímání informací v průběhu celého dne po delší dobu než kdykoli předtím. Poskytovatelé médií a platformy jako Facebook, Instagram a Twitter znají lépe naši osobnost, předsudky a touhy než my sami sebe a mohou nás rozesmutnit nebo rozveselit (jak se o to pokusili) nebo nás přimět hlasovat tak či onak (jak se stalo). Sociální média jsou hlavním komunikačním prostředkem, zdrojem sociálního rozdělení, místem, kde se odehrávají nekonečné neplodné politické debaty, ale i organizace revolucí.

Debatní pedagogové i debatéři mohou mít problém s objemem a složitostí informací, které jsou nutné k diskusi a analýze oblasti médií, zpráv, šumu a neutrality. Zároveň se debata o zprávách a médiích stává nezbytnou součástí každé další debaty, protože se vždy odvíjí od toho, jakým faktům lidé věří a jaké předsudky sdílejí.

Tento modul je vytvořen tak, aby poskytl základní informace o této oblasti (s definicemi, případovými studii a příklady), poskytl praktické nápady pro cvičení a debaty a rozšířil výuku debatování nad rámec pouhých argumentů. Studenti a pedagogové jsou v této příručce vybízeni k tomu, aby si překontrolovali své návyky při konzumaci zpráv a zaujatost médií a navrhli vlastní originální myšlenky týkající se nejen fake news.

Klíčové otázky a pojmy

Modul se zabývá následujícími oblastmi a otázkami:

- Co jsou to média? Jaké funkce plní média ve společnosti?
- Jaká je historie a vývoj médií? Jaké byly nejdůležitější faktory, které hrály roli v transformaci médií? Jak to pomáhá při výkladu současné mediální krajiny?
- Co je to konfirmační zkreslení? Jak lidé konzumují zprávy a proč? Jak ovlivňuje žurnalistiku?
- Co je to komunikační šum? Co jsou to fake news? Jaký je reálný dopad fake news? Jaké jsou způsoby boje proti fake news?
- Co je to mediální neutralita? Jaké jsou motivace a zájmy různých mediálních subjektů? Jaké jsou různé přístupy k dosažení mediální neutrality a objektivity?
- Jaký je poslední vývoj v médiích? Jaké jsou trendy? Co lze očekávat na mediálním trhu?
- Jaké jsou nejčastější debaty o médiích, zprávách, neutralitě a šumu?

Klíčové pojmy

Pojem	Definice
Média	Hlavní prostředky masové komunikace (vysílání, vydavatelství a internet) chápány souhrnně (Oxford Dictionary, 2022)
Zpravodajský cyklus	Období od jednoho vysílání (např. zpravodajského pořadu) nebo tisku k dalšímu. Termín se používá také pro označení "životnosti" určité zprávy od první zprávy do poslední. Například „24hodinový zpravodajský cyklus“ může znamenat buď to, že zprávy jsou prezentovány nepřetržitě (celodenní a noční živé zpravodajské relace), nebo to, že určitá zpráva je následující den vypuštěna, protože jsou jiné „čerstvější“ zprávy.
Bulvarizace	Proces transformace médií směrem k bulvárnímu formátu, který je více senzační, zaměřený na zábavu, využívající pozornost a emoce na úkor zásluh, pravdy a kvality.
Gatekeeper	Osoba, skupina nebo subjekt, který kontroluje přístup k určitým zdrojům a příležitostem. V kontextu médií se obvykle ztotožňuje se zpravodajskými kanály (např. redakce novin) nebo platformami (např. Twitter). Demokratizace médií způsobila, že gatekeepeři ztratili svůj vliv.
Informační bublina (též filtrační bublina)	Situace, kdy někdo slyší nebo vidí pouze zprávy a informace, které podporují to, čemu již věří a co se mu líbí, zejména situace vzniklá na internetu v důsledku algoritmů, které vybírají výsledky něčího vyhledávání (Cambridge Dictionary, 2022).
Fake news	Falešné zprávy, které se tváří jako zprávy, šíří se na internetu nebo pomocí jiných médií, obvykle vytvořené za účelem ovlivnění politických názorů nebo jako vtíp (Cambridge Dictionary, 2022).

Dezinformace	Nepravdivý nebo zavádějící obsah, který je šířen s úmyslem oklamat nebo získat ekonomický či politický prospěch a který může způsobit veřejnosti škodu (European Commission 2022).
Dezinformace	Nepravdivý nebo zavádějící obsah sdílený bez škodlivého úmyslu, ačkoli jeho účinky mohou být přesto škodlivé (European Commission 2022).

Základy debaty o masmédiích

Co jsou to média? Když se zeptáte dvou lidí, uslyšíte tři názory. Někdo by řekl, že je to čtvrtá velmoc, někdo by řekl, že je to nesmírně výnosný byznys, a nakonec by někdo tvrdil, že je to možná základní prostředek společenského informování a komunikace. Všichni by měli pravdu, protože média jako prostředky masové komunikace (jako jsou noviny, rozhlas, televize a internet) mohou hrát různé role, které jsou zdrojem jejich moci, ale jsou také důvodem k obavám a předmětem důležitých debat.

Literatura uznává čtyři základní funkce médií:

- informace
- zábava
- veřejné fórum
- hlídací pes

První z nich je informační role. Získávání, výběr a šíření informací do společnosti ve formě zpráv, článků, knih, dokumentů, ale i názorů, debat, politické reklamy atd. Otázka, do jaké míry je či může být tato role skutečně naplňována, je předmětem diskuse. Demokratizace médií díky internetu a sociálním médiím proměnila roli gatekeeperů, transparentnost informací a mechanismy odpovědnosti. S narůstajícím problémem dezinformací a dezinformací se otevírá významné pole pro výzvy a debaty týkající se informační role médií.

Média poskytují zábavu, a zatímco v minulosti bylo rozlišení mezi informacemi (jako jsou zpravodajské pořady) a zábavou (jako jsou filmy, divadelní hry, koncerty, televizní pořady) jasnější, v současnosti se stalo problematickým. Provozovatelé vysílání a poskytovatelé si všimli, že používání zábavných technik, vyprávění příběhů a apelování na emoce zvyšuje pozornost příjemců, což vytvořilo fenomény bulvarizace nebo infotainmentu. Čtyřadvacetihodinové zpravodajské cykly přinesly ještě více možností, jak pokrýt zprávy jako příběhy nebo filmy s neustálou akcí, aktuálními zprávami a nekonečným soubojem protagonistů a antagonistů. Zábava jednak zvyšuje pozornost, jednak může snižovat kvalitu zpravodajského vyprávění, což vytváří další prostor pro diskusi. Například způsobují satira a ironie, používané ke komentování většiny důležitých událostí v nočních pořadech, více škody, nebo užitku?

Další funkcí médií je veřejné fórum pro názory. Stejně jako ve starověkém Řecku byla agora oficiálním fórem pro každého občana, který měl zájem vyjádřit svůj názor, předpokládá se, že média tuto platformu poskytují komukoli ve společnosti. To je teorie. Praxe přináší řadu výzev a otázek týkajících se role a zájmů gatekeeperů a jejich proměny v důsledku sociálních médií, stejně jako otázky přijatelných a nepřijatelných názorů ve veřejném prostoru (jako hnutí "No platform" nebo cancel culture).

Média jako hlídací pes politiků a podnikatelů jsou navíc pravděpodobně jednou z nejdůležitějších funkcí demokracie. Média mají klást důležité a náročné otázky, vyšetřovat a odhalovat zneužívání moci a nekalé praktiky. Vzhledem k výše uvedeným úvahám je zřejmé, že tato role není zdaleka dokonalá. Média jsou závislá na financování, reklamě, zájmech majitelů, pozornosti a politickém názoru svých diváků a také na zaujatosti svých novinářů či zaměstnanců. Rostoucí vliv sociálních médií, jako je Facebook, Instagram, Twitter nebo TikTok, navíc představuje nový soubor otázek nejen o tom, kdo sleduje byznys a politiku, ale také o tom, kdo by měl hlídat hlídače.

Navštivte oblíbené zpravodajské stránky studentů a vyberte si zprávy, které je zaujmou. Jakou roli zprávy hrají a jakým způsobem? Jsou spíše informativní, nebo zábavné? Poskytují veřejné fórum novým zúčastněným stranám nebo menšinám, nebo se drží hlasů většinové společnosti? Do jaké míry slouží jako hlídací pes? Přepište zprávy tak, aby sloužily různým účelům. Jaký dopad by mělo přepsané zpravodajství?

Cvičení pro debatní třídu:

Debaty využíváme ke zúžení na základní tvrzení, která se nazývají základní principy. Základní principy pomáhají studentům identifikovat hlavní neshody (spory) a vytvořit lepší argumenty v kratším čase. Analyzujte níže uvedené návrhy a zeptejte se skupiny:

1. Které funkce médií jsou pro tuto debatu nejdůležitější?
2. Jak se různé funkce navzájem střetávají?
3. Jak je možné převážit jednu funkci nad druhou?

Teze na procvičení:

- Tato vláda lituje nárůstu komediálních pořadů s publicistickým obsahem jakožto významného zdroje zpráv (např. John Oliver, Stephen Colbert, Trevor Noah, Samantha Bee).
- Tato vláda by přiměla všechny zpravodajské organizace, aby fungovaly jako neziskové organizace
- Tato vláda by zavedla genderové kvóty ve vysílaných debatách.
- Tato vláda preferuje státní regulaci projevů a uživatelského obsahu na sociálních sítích namísto toho, aby si je nezávisle určovaly platformy.

Historie a vývoj novin, rozhlasu a televize

Jak konzumujeme zprávy? Naši prarodiče se zmiňovali o tom, že četli jedny noviny a možná poslouchali rozhlasovou stanicí 30 až 60 minut denně. Naši rodiče by přidali hlavní zpravodajské webové stránky a televizní kanály a pravděpodobně i více času. Přestože je tento vzorec jasný, v posledních 30 letech se také drasticky mění a stává se nepřehlednějším s rozvojem internetu a sociálních médií, kdy místo několika kanálů a stanic lidé lpí na platformách a nekonečném množství poskytovatelů zpráv.

Vývoj médií byl složitější a jeho zkoumání nám může pomoci lépe pochopit současný stav. Navíc přináší řadu případů a příkladů, které podporují argumenty a debaty v současnosti.

Za počátek masové komunikace (tedy předávání stejného sdělení velkému množství lidí) bývá označován vynález knihtisku Johannesem Gutenbergem. Skutečný „masový efekt“ však způsobilo až použití parního stroje a skutečná industrializace tisku v 19. století. Industrializace snížila náklady na šíření informací, tovární dělníci získali více volného času a více peněz, které mohli využít na tisk novin. Volný čas vyžaduje také jiný soubor článků, proto byl vývoj levného tisku (angl. penny press – „předchůdců“ moderního bulváru) sledován v těsné návaznosti na vývoj novin.

Na počátku dvacátého století si rozhlas získal oblibu. Byl levný, posluchačům poskytoval sofistikovanější zážitek a umožňoval vysílat programy (nebo reklamy) v reálném čase pro miliony občanů i účinný propagandistický obsah pro politiky. Vzhledem k tomu, že rozhlas formoval společné zážitky a touhy společnosti, formoval se v té době také pocit pospolitosti a rostoucí konzumní způsob života. Zajímavý příklad vlivu rozhlasu byl údajně zaznamenán 30. října 1938 během rozhlasového pořadu s názvem „Válka světů“ vysílaného v rozhlasové síti CBS. Posluchači užívající si hudbu byli přerušeni speciálním zpravodajským pořadem o mimořádných událostech v New Yorku, které se později ukázaly jako invaze Martanů. „Reportér“ pokrýval všechny události ze střechy Empire State Building za zvuku kostelních zvonů v pozadí. Vyprávění a provedení bylo tak realistické, že někteří lidé uvěřili, že se jedná o skutečnou invazi. V důsledku toho policie pořad přerušila a starostové měst volali po zastavení pořadu kvůli davům, které v ulicích vyvolal. Rozhlasový pořad je názorným příkladem vlivu, který rozhlas měl, i když některé reakce veřejnosti a následné události jsou badateli zpochybňovány.

Zatímco před rokem 1940 rozhlas jednoznačně ovládal mediální trh, po druhé světové válce televize „zabila ducha rozhlasu“. Poskytovala vizuální i sluchovou stimulaci, která byla pro spotřebitele i zadavatele reklamy zásadní. Výhody rozhlasu a televize připravily půdu pro nový model konzumace zpráv. V novinách gatekeeperi kontrolovali obsah, který byl čtenáři dodán, ale nebyli schopni kontrolovat okamžik jeho přečtení. Provozovatelé rozhlasového a televizního vysílání byli schopni kontrolovat jak obsah, tak okamžik konzumace, protože pokud jste pořad zmeškali, nemůžete si ho pustit později. Přišli jste o něj. Nyní mohou gatekeeperi „donutit“ diváky konzumovat média v určitém okamžiku a těžit z reklamy zobrazované správné cílové skupině ve správný

čas. Zpravodajské relace se navíc stávají důležitým bodem denního vysílacího programu, protože pokud by člověk reportáž zmeškal, mohl by přijít o důležité a čerstvé informace a musel by čekat do dalšího pořadu. Tento jev se nazývá zpravodajský cyklus a vytvořil poptávku po aktuálních zprávách, ale také vedl ke zvýšené nabídce informací, které uspokojují potřeby posluchačů a udržují jejich zájem.

Popularizace kabelové televize a specializovaných zpravodajských pořadů vedla v 80. a 90. letech k přerušení pravidelných zpravodajských cyklů a nepřetržitému zpravodajství 24 hodin denně, 7 dní v týdnu. Dříve byly zprávy distribuovány jednou denně (např. ranní distribuce novin) nebo několikrát denně (např. zprávy ráno, odpoledne a večer) nebo častěji s 30-60minutovou přestávkou mezi zprávami v rozhlasu nebo televizi. Rostoucí konkurence o diváky, inzerenti a globalizace vytvořili motivaci prezentovat zprávy jako první před ostatními médii a udržet divákovu pozornost déle. Například zpravodajství o lesních požárech by trvalo šest hodin namísto třikrát denně po jedné minutě.

Cvičení pro debatní třídu

Přečtěte tezi a vedte diskusi nad následujícími otázkami: Tato vláda lituje vzestupu kultury 24hodinového zpravodajství.

- Jaké jsou příklady zpravodajských stanic s 24hodinovým zpravodajským cyklem? Jaké jsou příklady médií, která nezpravují 24 hodin denně, 7 dní v týdnu?
- Jakou roli hraje internet v kultuře 24 hodin denně?
- Jaké jsou výhody stálého zpravodajství? Která ze zainteresovaných stran z toho má největší prospěch?
- Jaké jsou nevýhody kultury 24 hodin denně? Která ze zainteresovaných stran je nejvíce poškozena?
- Jaké jsou důsledky neustálého podávání zpráv na:
  - výběr příběhů
  - pokrytí příběhů
  - spotřebitelské návyky
  - alternativní zpravodajství nebo zpravodajské kanály
- Které funkce médií jsou ovlivněny a jak?

Internet

Vynález a masivní přístup k internetu byly další změnou na trhu. Každý může vysílat nebo poskytovat zprávy či komentáře nebo sdílet obsah, a náklady na výrobu, distribuci a spotřebu zpráv se tak blíží nule. Internet a později rozvoj sociálních médií sehrály na zpravodajském trhu nejdůležitější roli.

Podle různých zpráv jsou sociální média primárním zdrojem zpráv pro přibližně 40-80 % společnosti v závislosti na zemi, pohlaví, rase, věku a politické příslušnosti. Nejčastějšími zdroji zpráv na sociálních sítích jsou Facebook, Reddit, Instagram, Twitter, Youtube, LinkedIn. Méně než 35 % dospělých v Evropě považuje sociální sítě v tomto ohledu za důvěryhodné, nicméně více než 50 % dospělých v Portugalsku, Polsku, Rumunsku, Maďarsku, Bulharsku, na Slovensku a v Chorvatsku uvedlo, že získávají zprávy ze sociálních sítí. (Amy Watson, Statista.com, 2022 Přístup: <https://www.statista.com/statistics/718019/social-media-news-source/>)

Vzhledem k dominanci sociálních médií jako zdroje zpráv žije stále více lidí ve svých vlastních, ještě silnějších komnatách ozvěn, když se seznamují se zprávami, které převážně potvrzují jejich dosavadní názory. Je to možné díky algoritmům platforem, které analyzují naše jednání a chování, odhadují personalizovaný profil a předkládají obsah na míru. Na jedné straně to může být pro uživatele přínosné, protože jsou jim servírovány pro ně nejvhodnější a nejzajímavější informace. Například liberální uživatel najde své oblíbené levicové influencery a nemusí se zabývat krajní pravíci. Na druhou stranu to vytvořilo obrovský zdroj konformity a sociálního rozdělení. Pokud je každý jednotlivý newsfeed jiný, je naše vnímání reality zcela odlišné a nesouhlasíme čistě s názorem, ale také se základními fakty a chápáním světa.

Cvičení pro debatní třídu

Přečtěte tezi a ved'te diskusi nad následujícími otázkami: Tato vláda lituje toho, že jsou sociální média hlavním zdrojem zpráv.

- Pokud by tradiční média byla stále hlavním zdrojem zpráv, jak by se vyvíjela a jak by dnes vypadala?
- Jaké jsou hlavní rozdíly mezi sociálními médii a tradičními médii, pokud jde o konzumaci zpráv?
- Jaké jsou změny z hlediska množství, frekvence, rozmanitosti, rychlosti a kontextu (místo, čas, příležitost) konzumace zpráv?
  - Jak se interakce se zpravodajstvím liší od konzumace tradičních médií?
  - Konzumují lidé spíše zprávy, které potvrzují jejich názory, nebo jsou otevřenější novým pohledům?
  - V čem se změnil přístup k důvěryhodným zprávám?
- Ovlivňují zpravodajské prostředky obsah zpráv? Jak?
- Jak sociální média ovlivňují hlavní účely médií (informace, zábava, veřejné fórum a hlídací pes)?

Schopnost platforem shromažďovat údaje o chování a vlastnostech uživatelů otevřela nový svět příležitostí pro politickou a komerční reklamu, a to v souvislosti s nejznámějším skandálem Cambridge Analytica a referendem o brexitu. V těchto

případech mohly algoritmy na základě pokročilého souboru dat vytvořit vysoce personalizovaný profil uživatele a předpovědět, jaký typ politického sdělení by byl neúčinnější při přesvědčování uživatele, aby hlasoval určitým způsobem. Problém v případě společnosti Cambridge Analytica byl trojí:

1. Uživatelé s takovým použitím údajů nesouhlasili, nebyli o něm informováni a ani si nebyli vědomi politického profilování využívajícího jejich vlastní předsudky. Sofistikovanost algoritmu měla odhadnout vzorce a politickou citlivost osoby lépe než skutečná osoba.
2. Sdělení byla často velmi emotivní (například vyvolávala strach nebo nenávisť) a dezinformovala. Například fotografie údajných přistěhovalců páchajících trestnou činností.
3. Data, která společnost Cambridge Analytica použila, byla získána nezákonně.

Vývoj médií je úzce spjat s vývojem technologií a společnosti. Možnost snadnějšího a efektivnějšího spojení s širšími masami při nižších nákladech ovlivnila politické názory a životní styl miliard lidí. Tato možnost v mnoha ohledech lidem zlepšila život, ale také vytvořila nová rizika a nebezpečí. Zvýšený přístup k informacím neurčuje jejich pravdivost a kvalitu.

Komunikační šum a fake news

Komunikační šum je cokoli, co ovlivňuje interpretaci sdělení v komunikaci. Může to být doslova zvuk v pozadí, který ztěžuje porozumění tomu, co někdo říká. Pro účely tohoto modulu by však měl být šum interpretován jako psychologický šum, který se vztahuje k předsudkům, stereotypům, předsudkům a pocitům, kvůli nimž vnímáme sdělení jinak než ostatní. Například pokud člověk sleduje oblíbený zpravodajský pořad v televizi, pravděpodobně bude prezentovaným informacím věřit a souhlasit s nimi, zatímco ke stejným informacím prezentovaným v konkurenčním médiu by přistupoval skeptičtěji nebo je dokonce popíral.

Jedním z nejdůležitějších mechanismů vysvětlujících psychologický šum v konzumaci médií a zpráv je konfirmační zkreslení, což znamená tendenci zpracovávat informace tak, že hledáme nebo interpretujeme informace, které jsou v souladu s našimi stávajícími přesvědčeními (Britannica 2022). V podstatě se jedná o situaci, kdy si lidé spíše všímají, pamatují a spoléhají na informace, které potvrzují jejich již existující přesvědčení, a méně si všímají, pamatují a berou v potaz informace, které jsou s ním v rozporu. Z hlediska konzumace médií jsou komnaty ozvěn a informační bubliny fenomény vycházející z teorie konfirmačního zkreslení.

Dalším aspektem komunikačního šumu, který v posledních letech vzrostl, jsou fake news. Pod pojmem fake news se rozumí falešné zprávy, které se tváří jako zprávy, jsou obvykle vytvořené za účelem ovlivnění politických názorů nebo jako vtip a šíří se na internetu nebo pomocí jiných médií (Cambridge Dictionary, 2022). Fake news jsou šířeny za účelem zisku politického (moc, hlasy), společenského (popularita, validace) nebo ekonomického (zisky z reklamy).

Přestože termín „fake news“ pochází z 90. let 19. století (Merriam-Webster Dictionary, 2018), kdy znamenal prostě nepravdivou informaci otištěnou jako zpráva, první „fake news“, nazvaná "The Great Moon Hoax" podle the Sun, se objevila již dříve, v roce 1835, a někteří uvádějí dokonce 15. století jako její původ. Dalo by se tvrdit, že problém falešných zpráv je stejně starý jako jakýkoli druh médií, protože se odvíjí od pojmů pravda a objektivita, které jsou samozřejmě předmětem nekonečné debaty.

Bez ohledu na svůj původ a dlouhou historii vstoupil tento fenomén do veřejného diskurzu jako vážný problém v roce 2017 v souvislosti s prezidentskými volbami v USA a později i s titulem „slovo roku“ vydavatelství Collins. Příčinu zvýšené popularity fenoménu je třeba hledat v souhře algoritmů sociálních médií, reklamních systémů a vysokého zájmu o volby. Všechny tyto složky umožnily v podstatě komukoli vytvářet fake news, masově je šířit a profitovat z nich.

Technologický rozvoj a rostoucí popularita sociálních médií způsobily, že se fake news snadno vyrábějí, snadno šíří a snadno se mylně označují za skutečné zprávy. Jako příklad lze uvést algoritmus serveru Youtube, který byl optimalizován pro senzační, kontroverzní videa, obvykle podporující Donalda Trumpa a poškozující Hilary Clintonovou (Lewis 2018). Za účelem zvýšení dosahu a odezvy publika se ve fake news využívají silná emocionální sdělení, povědomost i rozpor a konflikty.

Fake news jsou velmi rozšířené a velmi zřídka ověřené. V roce 2021 se 47 % všech lidí v EU ve věku 16-74 let setkalo během tří měsíců před průzkumem s nepravdivými nebo pochybnými informacemi na zpravodajských webech nebo v sociálních médiích. Pravdivost informací nebo obsahu si však ověřila pouze přibližně čtvrtina (23 %) lidí. (Eurostat, 2021, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20211216-3>) Jedním z výrazných příkladů ovlivnění dezinformacemi byly volby v USA v roce 2016, kdy výzkumníci zjistili, že klíčovým původcem vystavení falešným zprávám byl Facebook (Guess, Nyhan a Reifler, 2018).

Není vyřešeno, proč někteří lidé narozdíl od jiných fake news spíše ověřují, než aby jim věřili, reagovali na ně a sdíleli je. Ačkoli se jako předchozí faktory často uvádějí politická příslušnost, předpojatost vůči identitě a nízká důvěra v mainstreamová média, nový výzkum poskytl důkazy a vysvětlení, že možnost přemýšlet o informacích (s využitím pomalého a racionálního způsobu myšlení spíše než intuitivního) je pro tento efekt mnohem rozhodující než osobní nastavení. (G. Pennycook, D. G. Rand, The Psychology of Fake News, 2021, Trends in Cognitive Sciences, <https://doi.org/10.1016/j.tics.2021.02.007>.) Tento závěr může vést k další analýze o tom, jaké jsou nejučinnější způsoby boje proti dezinformacím.

Mezi nejrůznější způsoby boje proti fake news patří:

- zákonné zákazy (např. Německo, Francie) a trestní stíhání (např. Turecko, Indie, Řecko)
- přerušení reklamy šířitelů falešných zpráv (např. Facebook a Google)
- používání algoritmů k bagatelizaci falešných nebo podezřelých zpráv
- ověřování faktů a označování nepravdivých informací (např. Twitter a Facebook)

- hromadné ověřování faktů (uživatelé, nikoli odborníky)
- jasné označení vydavatelem
- prebunking (techniky očkování – vysvětlení způsobů manipulace používaných ve fake news)

Cvičení pro debatní třídu

Situace: Studenti byli jako přední světoví odborníci v této oblasti vybráni Organizací spojených národů, aby řešili rostoucí problém fake news, který je jednou z klíčových výzev na světě. Bohužel času je málo a oni musí během 30/45/60 minut přijít s konečným řešením. Mohou vytvořit vlastní návrhy nebo využít ty, které jsou navrženy výše.

Konečné politiky však musí být možné realizovat. Prostřednictvím argumentů a debat musí studenti přijít s nejlepší možností, jak postupovat.

K usnadnění diskuse můžete použít cvičení „sněhová koule“. Studenti nejprve ve dvojicích debatují a vybírají nejlepší řešení v rámci dvojice. Později se dvojice spojí, vymění si nápady a přijdou s jedním řešením pro čtyřčlennou skupinu. Sloučení opakujte do té doby, než se vytvoří pouze dvě skupiny. Nakonec se dvě finální skupiny postaví proti sobě v otevřené debatě, kterou hodnotí učitel.

Šíření lží v zájmu jednotlivců se okamžitě vyvinulo ze špatných vtipů s clickbaitovými titulky pro získání zhlédnutí do organizovaných metod dezinformací, např. ve formě trollích farem. Změnila se také rafinovanost lhaní. Falešné zpravodajské weby se mísí se skutečnými příběhy, aby získaly důvěryhodnost, a úprava fotografií nebo deepfake videa neuvěřitelně ztížily občanům rozpoznat a rozlišit pravdu od lži. Vzhledem ke složitosti tohoto fenoménu a skutečnosti, že falešné zprávy zřejmě nemají pouze podobu údajných zpráv, navrhla zpráva nezávislé expertní skupiny na vysoké úrovni zabývající se falešnými zprávami a dezinformacemi na internetu Evropské unie (EU) opustit termín „fake news“ a používat „dezinformace“ definované jako „nepravdivé, nepřesné nebo zavádějící informace vytvořené, prezentované a propagované s cílem záměrně poškodit veřejnost nebo za účelem zisku“.

Dezinformace se neustále vyvíjejí do sofistikovanějších podob, z nichž některé stojí za pozornost:

Deepfakes – uměle vytvořená média, často s využitím algoritmů, strojového učení a umělé inteligence, která využívají existující obraz a hlas konkrétní osoby a slučují je do té míry, že je obtížné rozlišit, zda se jedná o autentický obraz, např. diktátor hovořící o demokracii a svobodě nebo Barack Obama hrající stand-up comedy.

Trollí farmy – skupiny skutečných nebo falešných uživatelů organizované za účelem dosažení škodlivých politických, ekonomických nebo jiných zisků např. prostřednictvím dezinformací v komentářích, příspěvcích, zprávách, sdílení informací, grafik, fotografií, memů atd. Tzv. klávesnicové armády údajně využívá řada zemí k propagandě nebo útokům na kritiky a opozici. Je známo, že trollí farmy jsou využívány ke zpochybňování spravedlivosti volebního procesu v USA, podkopávají politiku COVID-19 a jsou používány proti politickým soupeřům v Brazílii atd.

Cvičení pro debatní třídu

Požádejte studenty, aby připravili a vytiskli dvě zprávy: jednu skutečnou a druhou falešnou. Vložte je všechny do klobouku a postupně je vyndejte.

- Jsou studenti schopni rozpoznat, která z nich je pravá a která falešná?
- Co to dělá tak obtížným nebo snadným?
- Jaké mechanismy používají tvůrci k oklamání uživatelů?

Pokyny pro školitele

Studenti pravděpodobně znají pojem „fake news“, ale mohou mít potíže s definicí a rozsahem tohoto tématu. Školitel by proto měl zvážit:

- prezentace nebo diskuse o rozdílech mezi falešnými zprávami, dezinformacemi a misinformacemi
- odkazování na zkušenosti studentů (např. diskuse o algoritmech TikToku nebo Instagramu, generování uživatelských dat zpracovávaných platformami, sdílení příběhů o fake news, které studenti našli na internetu) a reálné příklady fake news a metody boje proti nim.

Studenti navíc často mají sklon ke zjednodušování (např. „lidé, kteří věří fake news, jsou hloupí“) a argumentačnímu faulu „kluzkého svahu“, když tvrdí, že kontakt s fake news vede k přímým a neodmyslitelným důsledkům, jako je podpora politické strany, víra v konspirační teorie nebo jiný „brexit“. Školitel by měl ke kladení otázek využít kritické myšlení zkoumat prezentované kauzální řetězce a poskytnout studentům detailní perspektivy.

Neutralita

Vzhledem ke společenskému významu médií a jejich obrovské moci ovlivňovat všechny aspekty života je zaujatost médií předmětem vášnivých a nikdy nekončících debat. Proto je nezbytné rozpoznat a analyzovat různé doplňující se i protichůdné zájmy zúčastněných stran, které tuto zaujatost médií vytvářejí.

Vlastníci médií

Vlastníci ovládají média v nejvyšší míře. Z provozu médií mají zisky i ztráty a mohou významně ovlivňovat řídicí orgány médií (např. správní radu, šéfredaktora). Vlastník může médium otevřít, pozastavit, transformovat, prodat nebo zavřít. Na trhu existují obecně tři skupiny vlastníků médií.

1. Stát, např. ve veřejnoprávní televizi, jako je BBC ve Velké Británii, TVP v Polsku nebo Deutsche Welle v Německu. Existuje silný zájem veřejnosti vlastnit média, aby se zvýšila co největší dostupnost informací a zajistila jejich náležitá kvalita. Státem vlastněná média vykazují různé úrovně zaujatosti a neutrality od toho, že jsou nástrojem propagandy vládnoucí strany, až po standard vynikající objektivity.
2. Soukromí vlastníci:
  - a. jednotlivci (Elon Musk – Twitter, Jeff Bezos – Washington Post)
  - b. rodiny (např. rodina Murdochů ve Fox News, rodina Shawů v Kanadě)
  - c. soukromé firmy (např. Axel Springer, AT&T),
  - d. akcionáři
  - e. zaměstnanci (mediální družstva, např. il manifesto v Itálii).

Soukromé vlastnictví je nejčastějším typem vlastnictví a každoročně se zvyšuje v důsledku koncentrace médií. Mezi největší mediální konglomeráty patří tyto podniky: Comcast (NBC, Sky, Universal Studios), The Walt Disney Company (ABC, ESPN, Lucas studio), Warner Bros. Discovery (CNN, HBO, DC).

3. Zvláštní zájmové skupiny
  - a. Odbory
  - b. politické strany
  - c. církve
  - d. nestátní neziskové organizace
  - e. obchodní sdružení

Majitelé mohou mít své vlastní hodnoty, programy a zájmy. Například pro soukromé vlastníky je nejdůležitějším hnacím motorem zisk, ale okruh zájmů je mnohem širší, např. přímý a nepřímý politický a společenský vliv, reklama, vliv na vytváření narativu a regulace. V případě veřejné diskuse o zvyšování nerovností a zdanění miliardářů mohou mít média vlastněná miliardáři protichůdné zájmy a také silnou motivaci takovou regulaci kritizovat.

Spotřebitelé (uživatelé, posluchači, diváci, čtenáři)

Spotřebitelé jsou pro média, jejich funkci a obchodní model zásadní. Média bez spotřebitelů jsou ve všech ohledech bezcenná. Proto se majitelé a zaměstnanci médií aktivně snaží porozumět preferencím a chování uživatelů a také těmto potřebám, předsudkům a jednání vyhovět. Výměnou za informace, zábavu, možnost podílet se na společenském životě nebo za svou pozici hlídacího psa přispívá spotřebitel různými způsoby, jako je např.:

1. platba (jednorázová, pravidelná, předplatné)
2. pozornost a účast (prostřednictvím sponzorovaných reklam, které přinášejí tržby sponzorům nebo politickou podporu stranám či jiným zúčastněným stranám)
3. data (která např. Facebook nebo zpravodajské servery shromažďují o svých uživateliích a později je mohou zpeněžit prostřednictvím přímého prodeje, personalizovaných reklam atd.).

Spotřebitelé se navíc stále více zapojují do tvorby a distribuce médií prostřednictvím komentářů, anket, přímých hovorů nebo sdílení obsahu. Někteří ze spotřebitelů se stávají občanskými novináři, kteří vytvářejí a sdílejí vlastní obsah a budují si vlastní nezávislou uživatelskou základnu.

Zaměstnanci a novináři

Osoby pracující pro média by měly (teoreticky) jednat v zájmu zaměstnavatele (vlastníka média). Proto je jejich objektivita závislá na agendě a politice organizace. Novináři však mohou těžit i ze své osobní značky a jsou schopni změnit zaměstnavatele nebo si založit vlastní nezávislý mediální proud (například podcast, účet na Instagramu nebo newsletter). Zájmem novinářů je poskytovat zprávy hodnotné pro spotřebitele, ale také pro ně samotné nebo jejich zaměstnavatele. Například bulvarizace zpravodajství je částečně způsobena motivací novinářů vytvářet tzv. clickbaity a emotivní články, protože reklamy se prodávají na základě kliknutí, času stráveného na webu a zapojení uživatelů. Zájmy novinářů a spotřebitelů si vzájemně odporují a zároveň se doplňují.

Strategičtí partneři médií

Média a novináři se při dosahování svých cílů do značné míry spoléhají na řadu subjektů.

1. Zpravodajské zdroje, jako jsou politici, podnikatelé, mluvčí, veřejně činné osoby a informátoři. Jejich zájmy mohou být v rozporu se zájmy veřejnosti nebo novináře. Například novinář, který se spoléhá na informace přímo od předsedy vlády, je pravděpodobně nebude otevřeně kritizovat, protože by přišel o svůj zdroj.

2. Poskytovatelé reklamy a sponzoři, kteří obvykle zajišťují naprostou většinu příjmů, jež umožňují provoz médií. Poskytovatelé reklamy mohou mít zájem o komerční reklamu, ale také o sociální nebo politickou reklamu.

Zvláštní a nové zúčastněné strany

1. Platformy – jako Facebook, Twitter, TikTok, Instagram atd., které spojují spotřebitele a poskytovatele, ale dělají to způsobem, který je plně pod jejich kontrolou (prostřednictvím algoritmů a rozhodnutí) a není transparentní ani kontrolovaný. Například v jednom experimentu Facebook manipuloval s newsfeedy uživatelů tak, aby vyvolával konkrétní emoce, nebo Twitter zakázal účet Donalda Trumpa bez možnosti obhajoby. Vzhledem k mezinárodní popularitě a technologické složitosti jsou platformy obtížně regulovatelné demokratickými státy, což je předmětem probíhajících řízení v Evropské unii a dalších zemích.
2. Influenceři – neformální osoby působící převážně online s vlastní fanouškovskou základnou, zpeněžením a tématem. Influenceři vydělávají prostřednictvím reklamy, product placementu, placené spolupráce a dalších aktivit. Jedním z klíčových problémů influencerů je malá kontrola nad jejich autoritou (neexistují žádné formální požadavky ani kvalifikace, aby se jimi člověk mohl stát), kvalita informací a transparentnost (málo požadavků a norem ohledně odhalování komerčních zájmů, afiliací, smluv atd.), což je může činit jak velmi užitečnými a nezávislymi (např. osvětové kampaně o problémech klimatické politiky), tak i velmi manipulativními a zneužívajícími (např. prodej falešných léků a propagace protivedeckých názorů).

Neutralita v médiích

Bez ohledu na složitost zájmů zúčastněných stran se objevily určité pokusy o zvýšení neutrality a objektivity médií.

Případová studie – Fairness Doctrine

Fairness Doctrine byla zavedena v roce 1949 v USA jako politika, která měla zajistit spravedlivé zastoupení různých názorů a vyvážené pokrytí kontroverzních témat ve vysílání. Vzhledem k tehdejšímu omezenému vysílacímu spektru mohli provozovatelé vysílání výrazně kontrolovat svobodu slova a veřejnou diskusi. Doktrína nenutila stanice poskytovat všem stejný čas, ale pouze prezentovat kontrastující názory. Fairness Doctrine byla v minulosti využívána a zneužívána ke konkrétním ziskům. Například někteří politici požadovali vysílání své kritiky nebo vyvracení názorů způsobem, který byl pro stanice natolik problematický a zatěžující, že provozovatel vysílání raději pořad vyřadil, než aby Fairness Doctrine uplatnil.

Ačkoli Fairness Doctrine nebyla v minulosti uplatňována dokonale, neznamená to, že by nemohla být napravena a znovu zavedena.

Případová studie – Awareness Doctrine

Awareness Doctrine vyžaduje, aby distributoři vytvořili státem schválený „systém hodnocení, který by rozlišoval zpravodajství a názory a informoval veřejnost, kdy sleduje jedno a kdy druhé“. Myšlenka vychází z analogie s klasifikací TV Parental Guidelines, které se jeví jako úspěšná kvazi-samoregulace. Awareness Doctrine má spoustu výhod, jako je snadné přijetí, menší nedodržování, absence zpětné reakce nebo zneužití ze strany vlády a přizpůsobivost novým technologiím.

Případová studie – Pravidlo nestrannosti

Některé zpravodajské kanály zavedly vlastní pravidla neutrality. Například:

1. BBC (Editorial Guidelines, oddíl 4) - „více než jen otázka 'vyváženosti' mezi protichůdnými názory. Musíme být inkluzivní, brát v úvahu širokou perspektivu a zajistit, aby byla existence řady názorů náležitě reflektována. Nevyžaduje to absolutní neutralitu v každé otázce ani odpoutání se od základních demokratických principů, jako je volební právo, svoboda projevu a právní stát. Jsme odhodláni odrážet širokou škálu témat a perspektiv v rámci naší produkce jako celku a v přiměřeném časovém rámci, aby žádný významný myšlenkový proud nebyl nedostatečně zastoupen nebo opomenut.“
2. Los Angeles Times (Etický kodex) - „Čtenář zpravodajství Timesů by neměl být schopen rozeznat soukromé názory těch, kteří se na zpravodajství podíleli, ani vyvozovat, že organizace prosazuje nějakou agendu [...] Při informování o sporných otázkách – stávkách, potratech, kontrole zbraní a podobně – hledáme inteligentní a jasné názory ze všech úhlů pohledu. Novináři by se měli snažit skutečně pochopit všechny názory, a ne jen rychle citovat, aby vytvořili zdání vyváženosti [...] Lidé, kteří budou ukázáni v nepříznivém světle, musí dostat smysluplnou příležitost se obhájit.“

Případová studie – Allsides.com

Allsides.com je webová stránka se zpravodajstvím shromážděným z nejméně tří různých zdrojů se třemi různými příklony (levice, střed a pravice). Myšlenkou webu je zajistit různé pohledy na události a prostřednictvím konfrontace a porovnání protichůdných pohledů dosáhnout větší objektivitu a neutrality.

Případová studie – Anonymní autoři

The Economist, liberální britský týdeník, se dlouhodobě drží praxe, kdy články až na výjimky neobsahují titulky (jména a příjmení autorů), aby vystupovaly jako jeden společný hlas novin. Tato technika, která má zabránit zdůrazňování zaujatosti a osobních názorů jednotlivých autorů, byla také kritizována pro svou manipulativní povahu. Články se zdají být objektivnější, ale zaujatost novin je všeobecně známá a deklarovaná jako liberální.

Případová studie – Falešná ekvivalence

Ve výzkumu „Význam nestranného zpravodajství v polarizovaném světě“, který provedl Reuters Institute for the Study of Journalism (University of Oxford, říjen 2021), se většina respondentů shodla, že od médií očekává neutralitu a poskytnutí stejného času a prostoru různým stranám problému. V konfrontaci s kauzou o „falešné ekvivalenci“, kdy je vedle sebe prezentován vědecky podložený názor bez těchto důkazů (např. klimatologové vs. popírači klimatu), respondenti přesto podpořili možnost vyslechnout všechny názory.

Cvičení pro debatní třídu

Požádejte studenty, aby se podělili o své zdroje zpráv (noviny, profily na sociálních sítích, televize, rozhlasové pořady, podcasty, newslettery atd.) a zapsali je (ve skupinách) do tabulky politických předsudků. Na aktivitu navažte diskuzí:

1. Prezentujte zprávu o stejné události, ale z různých zpravodajských zdrojů. Jaké jsou mezi nimi rozdíly? Proč? Jak to ovlivňuje spotřebitele? Jak by vypadala objektivní „verze“?
2. Zjistěte důvody zkreslení v jednotlivých zpravodajských zdrojích. Proč je New York Times levicově orientovaný? Jaký může být důvod zaujatosti Al-Džazíry?
3. Jak bychom měli konzumovat média, abychom byli objektivnější a vytvořili si správný názor na světové události? Jaké jsou dobré a špatné postupy?

Aktuální dění a události

Metaverse

Metaverse je virtuální svět, v němž lidé jako avataři vzájemně komunikují v trojrozměrném prostoru, který napodobuje realitu (Cambridge Dictionary 2022). Metaverse využívá internet a zařízení pro virtuální a rozšířenou realitu (VR a AR). Na vývoji a komerčním využití metaverse pracuje řada velkých technologických společností.

Rand Waltzman v deníku Washington Post (22. srpna 2022):

"[...] Zde je pravděpodobný scénář, který by se mohl brzy odehrát v metaverse, online prostředí virtuální reality, které Mark Zuckerberg a další technologičtí podnikatelé rychle vyvíjejí: Politický kandidát přednáší projev milionům lidí. Každý divák si sice myslí, že vidí stejnou verzi kandidáta, ale ve virtuální realitě vidí každý z nich trochu jinou verzi. Pro každého diváka je tvář kandidáta jemně upravena tak, aby se mu podobala. [...]"

To je dobrá i hrozná zpráva. Dobrá, protože umožní lepší komunikaci. Hrozná proto, že se uživatelům otevře celá škála podvodných technik ovlivňování používaných ve fyzickém světě – a jejich možná ještě intenzivnější virtuální verze.

Metaverse nastolí nový věk masového přizpůsobování vlivu a manipulace. Poskytne mocný soubor nástrojů, které nás budou účinně a efektivně manipulovat. Ještě více pozoruhodná bude schopnost kombinovat individuální a masovou manipulaci na míru způsobem, který dosud nebyl možný [...]"

Debatní teze: Tato vláda věří, že metaverse přinese více škody než užitku.

Trump, Musk a Twitter

Seth Fiegerman pro CNN Business (20. listopadu 2022):

"Svým sobotním rozhodnutím obnovit osobní twitterový účet bývalého prezidenta Donalda Trumpa téměř dva roky poté, co byl trvale zakázán, by Elon Musk mohl uvrhnout Twitter do ještě většího chaosu – a to je možná i účel [...]"

Někteří zadavatelé reklam již dříve uvedli, že by v případě obnovení Trumpovy funkce mohli zastavit investice na této platformě, což by mohlo znamenat další ránu pro společnost, která má téměř veškeré příjmy z reklamy.

Musk před koupí Twitteru opakovaně prohlašoval, že v rámci své maximalistické vize „svobody slova“ obnoví Trumpův účet a přehodnotí přístup platformy k trvalým zákazům. Musk se však také snažil uklidnit firmy a uživatele, že zřídí „radu pro

moderování obsahu”, která bude rozhodovat o tom, zda Trump a další majitelé zakázaných účtů budou na platformu vráceni.

Nic nenasvědčuje tomu, že by tato skupina byla vůbec založena, natož aby se podílela na rozhodnutí o Trumpově obnovení. Místo toho Musk v pátek na Twitteru zveřejnil anketu, v níž své příznivce požádal, aby hlasovali o obnovení Trumpova účtu. Zvítězilo „ano” a Musk v sobotu napsal na Twitter: ‘Lid promluvil. Trump bude obnoven.’ [...]

Po celou dobu svého prezidentského mandátu byl Trump nejvýznamnějším a často nejkontroverznějším uživatelem platformy, což Twitter nutilo přemýšlet o tom, jak by měl zacházet s úřadujícím světovým vůdcem, který se vysmívá Severní Koreji a vyhrožuje jí jaderným zničením (což bylo povoleno) a povzbuzoval násilný protrumpovský dav k útoku na Kapitol 6. ledna 2021 (za což mu byl smazán účet)."

Debatní teze: Tato vláda preferuje to, aby projevy a obsah uživatelů na sociálních sítích regulovala vláda namísto toho, aby je nezávisle určovaly platformy.

Transformace obchodních modelů

Volný přístup k informacím a převaha online sociálních médií ve spotřebě zpráv přinutily média a platformy přehodnotit své obchodní modely a zdroje příjmů založené převážně na reklamě. Úspěšné příklady jako New York Times, které upřednostnily předplatné (zejména digitální) před reklamou, vydláždily cestu dalším novinám, ale také přiměly společnosti působící v oblasti sociálních médií k přehodnocení své strategie. Náklady, příjmy a motivy byly hlavním důvodem vývoje médií a jejich obsahu. Jaké by byly důsledky médií založených na předplatném?

Laura Formanová ve Wall Street Journal (31. října 2022):

„Spotřebitelé tráví na sociálních sítích rekordní počet hodin, ale platformy mají v poslední době potíže s tím, aby z vašeho času profitovaly. Dlouho vzkvétající byznys s online reklamou, který v minulosti představoval převažující způsob, jakým společnosti provozující sociální média vydělávaly peníze, se v letošním roce zhroutil kvůli oslabující ekonomice a změnám společnosti Apple v oblasti sledování reklamy, které platformám ztížily prokazování návratnosti investic zadavatelů reklam.

[...] Bude sociální platforma s největším počtem uživatelů (Meta, kolektivně) nejlepší ve hře na předplatné? Nebo ta, která se těší největšímu množství stráveného času (TikTok společnosti ByteDance)? Nebo snad ta, která se používá spíše k práci než ke hře (Twitter Elona Muska)? Pokud nás něco naučilo odvětví online seznamování, spotřebitelé budou pravděpodobně i nadále fušovat do mnoha, ale rozhodnou se platit za jednu nebo dvě, na kterých jim v danou chvíli nejvíce záleží.

To by naznačovalo, že celkový počet uživatelů může být méně důležitý než interakce. [...]

Předplatitelé možná nikdy nebudou pro platformy sociálních médií tak lukrativní jako jejich zadavatelé reklam, ale bez nich se bude toto odvětví jen těžko rozvíjet."

Debatní teze: Tato vláda pro financování zpravodajských médií preferuje modely založené na reklamách oproti modelům založeným na předplatném..

Shrnutí

1. Média plní čtyři důležité role:
  - a. Informace
  - b. Zábava
  - c. veřejné fórum
  - d. hlídací pes
2. Média se vyvíjela a měnila především díky technologickému pokroku, který vedl ke snížení nákladů na výrobu a distribuci zpráv, a také díky společenským změnám, které lidem umožnily věnovat více času volnému času a společenské či politické angažovanosti.
3. Fake news jsou součástí dezinformací, které využívají podobnosti se zpravodajským formátem, silných emotivních sdělení, předsudků a zaujatosti uživatelů, stejně jako popularity a obtížnosti moderovat obrovské množství informací. Po celém světě se testují konkurenční a doplňková řešení, např. preventivní algoritmy, označování, crowdsourcing nebo legální zákazy.
4. Mezi nejdůležitější subjekty na mediálním trhu patří
  - a. vlastníci médií (stát, soukromí vlastníci, zvláštní zájmové skupiny)
  - b. spotřebitelé médií
  - c. zaměstnanci médií (včetně novinářů)
  - d. strategičtí partneři médií (zdroje, informátoři, sponzoři)
  - e. nové mediální subjekty (např. influenceři, platformy)
5. Neutralita a objektivita v médiích je očekávaným ideálem, kterého nelze dosáhnout kvůli přirozené zaujatosti, protichůdným a silným zájmům a pohnutkám, jakož i složité povaze pravdy a reality. Existuje celá řada aplikovaných modelů neutrality (např. pravidlo nestrannosti BBC, Fairness Doctrine, AllSides.com atd.)

Další teze, které lze ve třídě využít

1. Tato vláda preferuje, aby sociální sítě (např. Facebook) manipulovaly přísun zpráv uživatelům za účelem propagace obsahu, který se neslučuje s jejich přesvědčeními.
2. Tato vláda preferuje svět, v němž všechny zpravodajské kanály zveřejňují své politické postoje a vzdávají se nestrannosti.

3. Tato vláda preferuje svět bez státem financovaných zpravodajských organizací (např. SABC, BBC, Al-Džazíra, Deutsche Welle atd.).
4. Tato vláda by zakázala politickou reklamu na sociálních sítích.
5. Tato vláda by stíhala výrobu, šíření a sdílení fake news.
6. Tato vláda věří, že sociální sítě (např. Facebook, Twitter) by měla aktivně odstraňovat ze svých platforem obsah, který považují za fake news.
7. Tato vláda věří, že by progresivní aktivisté měli používat deepfakes k prosazování svých cílů.
8. Tato vláda by zavedla genderové kvóty v mediálních debatách.
9. Tato vláda se věří, že by generální ředitelé velkých zpravodajských společností měli být demokraticky voleni.
10. Tato vláda pro financování zpravodajských médií preferuje modely založené na reklamách oproti modelům založeným na předplatném.
11. Tato vláda by požadovala, aby platformy sociálních médií platily vydavatelům zpráv za sdílení jejich příběhů.
12. Tato vláda by zakázala mediální pokrytí probíhajících soudních procesů s celebritami.

Další literatura

- Understanding Media and Culture: An Introduction to Mass Communication, 2016, University of Minnesota Libraries Publishing, <https://open.lib.umn.edu/mediaandculture/>.
- 2021 World Press Freedom Index: <https://rsf.org/en/2021-world-press-freedom-index-journalism-vaccine-against-disinformation-blocked-more-130-countries>
- Fake News, Bente Kalsnes, 2018, Oxford Research Encyclopaedia, <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.809> Access: <https://oxfordre.com/communication/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-809>.
- Digital News Report 2022 <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2022>
- Index of US Mainstream Media Ownership: <https://projects.iq.harvard.edu/futureofmedia/index-us-mainstream-media-ownership>

Nové globální vzdělávání

Udržitelnost a klima

Udržitelnost a klima

„Jednoho dne, možná ne za dlouho, se obyvatelé teplejší, nebezpečnější a biologicky menší planety, než na které jsem žil já, budou pravděpodobně divit, co jsme si my dva mysleli, nebo jestli jsme vůbec používali mozek.“

John Steinbeck

Globální oteplování je něco, co zná téměř každý, většina z nás však neví, co to je. Někteří tomu možná nevěří, někteří jsou z toho ohromeni, jiní mají deprese a dalším je to prostě jedno. Klademe si mnoho otázek, ale nedostává se nám na ně odpovědi. Globální oteplování je všudypřítomné, a přesto si to mnoho lidí stále neuvědomuje.

Kdybyste šli na ulici a zeptali se nějakého cizince, co je to globální oteplování, pravděpodobně by vám odpověděl, ale kdybyste se ho zeptali, jaké jsou jeho dopady, šance na relevantní odpověď by byla dost malá. Jedním z největších problémů je, že lidé nevědí, jaký vliv na ně globální oteplování má. Navíc jsou někdy zmatení i vědci. To se odráží i v debatní komunitě. Nikdo nebude zpochybňovat, že ke změně klimatu dochází a že je špatná, debatěři budou bojovat ze všech sil, ale často mají problém prezentovat reálné situace, dopady a situace z každodenního života.

Cílem tohoto modulu je ukázat vám nejsyrovější podobu klimatických změn a zavést vás do oblastí, kde vědci teprve začínají objevovat nové hrozby a výzvy. Modul přinese mnoho příkladů z různých zeměpisných lokalit, kultur a ekosystémů. Pokusí se také ukázat světlo na konci tunelu a rozsvítit víru ve vědu. Globální oteplování je oblastí faktů. Fakta se dají snadno vyvrátit jinými fakty, ale pokud je postrádáte, tento modul vám k tomu poskytne několik cvičení.

Klíčové otázky

Modul se bude zabývat následujícími oblastmi a otázkami

- Co je globální oteplování? Jak ho můžeme identifikovat?
- Jaké jsou možné scénáře? Co je na globálním oteplování nejnebezpečnější?
- Existuje něco, co není způsobeno globálním oteplováním? Co už globální oteplování způsobilo? Proč by to mělo lidi ve vyspělých zemích zajímat?
- Jaký je kaskádový efekt globálního oteplování? Co je to klimatická migrace a koho se týká?
- Jak globální oteplování ovlivňuje rostliny? Co vyšší teploty znamenají pro zemědělství?
- Jakou roli hrají ekosystémy? Jak jsou ovlivněny? Co se stane, pokud je změna klimatu zničí?
- Jak bojujeme proti změně klimatu? Jaké nástroje mohou politici použít?

- Co je geoinženýrství? Má potenciál nás zachránit?
- Proč je tak těžké bojovat proti změně klimatu? Je zpětná vazba skutečně tak velkým problémem?

Klíčové pojmy

Pojem	Definice
Globální oteplování	Globální oteplování je dlouhodobé oteplování celkové teploty planety . Ačkoli tento trend oteplování trvá již dlouhou dobu, jeho tempo se v posledních sto letech výrazně zvýšilo v důsledku spalování fosilních paliv. S nárůstem lidské populace se zvýšil i objem spálených fosilních paliv.
Podnebí	Podnebí je dlouhodobý stav počasí v určité oblasti . To znamená, že můžeme říci, že klima ve střední Evropě je v zimě chladné, se sněžením, teplotami pod nulou atd.
Počasí	Počasí je stav ovzduší a atmosféry v určitém čase a místě. Jednoduše, když se podíváte z okna, můžete říci, jaké je počasí, ale nemůžete říci, že je to klima dané oblasti.
Ekologie	Ekologie je studium vztahů mezi živými organismy, včetně člověka, a jejich fyzickým prostředím; snaží se pochopit důležité vazby mezi rostlinami a živočichy a okolním světem.
Ekosystém	Ekosystém je geografická oblast, kde rostliny, živočichové a další organismy, stejně jako počasí a krajina, spolupracují a vytvářejí bublinu života. Svět se skládá z milionů těchto ekosystémů, které dohromady tvoří biosféru.
Zpětná klimatická vazba	Zpětná klimatická vazba popisuje vzájemné propojení v přírodě. Ekosystémy jsou neuvěřitelně propojené, a pokud něco způsobíme v jednom, může to zcela zničit druhý, nebo to způsobí jeho rozkvět. Tento mechanismus popisuje, co by se stalo, kdyby vymřely včely. Víme, že bychom přišli asi o 50 % všech plodin, ale co dalšího se stane, zatím nebylo zjištěno. Tento mechanismus je šíleně složitý, protože nikdo neví, co by se mohlo stát, kdyby roztály ledovce v Nepálu atd. To je asi největší výzva pro vědce – objevit tyto vzájemné souvislosti.

Co je globální oteplování?

Od průmyslové revoluce se globální roční teplota zvýšila celkově o něco více než 1 stupeň Celsia. V období od roku 1880, kdy se začaly vést přesné záznamy, do roku 1980, se teplota zvýšila v průměru o 0,07 stupně Celsia každých 10 let. Od roku 1981 se však tempo nárůstu více než zdvojnásobilo – za posledních 40 let jsme zaznamenali nárůst globální roční teploty o 0,18 stupně Celsia za desetiletí.

Výsledek? Planeta, která nikdy nebyla teplejší. Devět z deseti nejteplejších let od roku 1880 nastalo od roku 2005 a všech pět nejteplejších let v historii nastalo od roku 2015.

Ke globálnímu oteplování dochází, když se oxid uhličitý (CO₂) a další látky znečišťující ovzduší, jako je metan, hromadí v atmosféře a pohlcují sluneční světlo a sluneční záření, které odrazily od zemského povrchu, respektive je blokují, aby se dostaly pryč. Za normálních okolností by toto záření uniklo do vesmíru, ale tyto znečišťující látky, které mohou v atmosféře přetrvávat roky až staletí, zachycují teplo a způsobují, že se planeta zahřívá.

Tyto znečišťující látky, které zachycují teplo – konkrétně oxid uhličitý, metan, oxid dusný, vodní pára a syntetické fluorované plyny – se označují jako skleníkové plyny a jejich vliv se nazývá **skleníkový efekt**.

Ačkoli přírodní cykly a výkyvy způsobily, že se zemské klima za posledních 800 000 let několikrát změnilo, současná éra globálního oteplování je přímo způsobena lidskou činností, konkrétně spalováním fosilních paliv, jako je uhlí, ropa, benzín a zemní plyn, což vede ke skleníkovému efektu.

Celosvětově je nejvíce emisí způsobeno spotřebou energie (41,7 %), dopravou (16,2 %) a zemědělstvím (18,4 %).

Možné scénáře

Velkou část vědy tvoří předpovědi. Formují, jak bude svět vypadat, nebo alespoň kam budou přesunuty zdroje. Bohužel je obtížné vytvořit přesnou předpověď. V souvislosti s globálním oteplováním lze najít stovky předpovědí, z nichž některé jsou optimističtější, zatímco jiné předpovídají krutou a pomalou smrt bez šance na záchranu. Jedna je jasná, všechny skončí v roce 2050 nebo 2100.

Tyto dva letopočty nebyly vybrány náhodně – stanovují hranice pro lidstvo. Obě jsou spojeny s různými teplotami. Ukažme si stručně některé z nich.

Zvýšení o 2 °C

Podle předpovědí by přístup k vodě ztratilo 400 milionů lidí. Většina ledovců by roztála. V Indii by vlny veder byly o 32x silnější, trvaly by 5x déle a postihly by o 93x více lidí. Takový nárůst by snížil úrodu plodin o 20 %, což by při růstu populace způsobilo ještě větší problémy.

Zvýšení teploty o 3 °C by způsobilo trvalé sucho v Evropě a prodloužilo by období sucha v Jižní Americe na 18 měsíců. Dopad na většinu ekosystémů by byl fatální a ve většině těchto oblastí by nebyly podmínky k životu.

To vše se zdá být tak neskutečné, že tomu lidé nemají tendenci věřit, což jde ruku v ruce s dalším faktorem. Tyto polosmrtelné nebo smrtelné dopady se objeví většinou kolem roku 2100, tam studie své předpovědi ukončují, protože klimatické změny buď vyřešíme, nebo se udusíme. Pocit odtažitosti způsobuje, že si lidé myslí, že to není jejich problém, což vede k nízké motivaci bojovat proti změně klimatu a investovat do ní peníze. Což vytváří první překážku pro boj s globálním oteplováním.

Globální oteplování a příroda

Příroda je první a jedinou obrannou linií proti fatálním dopadům na člověka. Rychle se vyvíjí a přizpůsobuje, ale někdy není schopna dohnat rychlost vypouštěných emisí. Tato část se zaměřuje na to, jak globální oteplování zesiluje katastrofy a jaké má závažné důsledky.

Katastrofy se do našeho života dostávají stále častěji a s větší intenzitou. Je to jeden z mála přímých dopadů globálního oteplování. Změna klimatu je sama o sobě nezpůsobuje, ale zesiluje jejich účinek. V minulosti lidé kategorizovali katastrofy podle let, to znamená, že některé byly stoletou povodní, jiné pětiletou, nicméně v posledních několika letech můžeme zaznamenat, že to přestalo fungovat. V USA se jen v tomto století vyskytly tři hurikány označené jako pětisetisícové.

Teploty během vln veder dosahují téměř 50 °C. Poslední vlna veder v Indii a Pákistánu měla vyvolalo řetězovou reakci po celém světě. Pokud si vygooglujete, kolik lidí v tomto období zemřelo v důsledku veder, budete asi překvapeni, že to bylo „jen“ 90 lidí. Důležité je, že tato úmrtí byla přímo lékařem označena jako „způsobená vlnou veder“, ale ve skutečnosti zemřelo a zemře mnohem více lidí na dlouhodobé následky. V takovém prostředí, kdy je tělo vystaveno vysoké teplotě, se zvyšuje tělesný stres, který může způsobit vznik dalších onemocnění, protože je oslabena imunita organismu. Toto je nejviditelnější část vln veder, ale to, co bylo před ní a po ní, je důležitá část, která nám může ukázat, proč je globální oteplování takový problém. Vše začalo snížením množství srážek (Indie 71 %, Pákistán 62 %), které vytvořilo ideální podmínky pro masivní a dlouhotrvající vlny veder. Zvýšené teploty plus nedostatek vody snížily úrodu o 15-30 % (Indie produkuje 12,5 % světové produkce obilí), což je jistě problém, uvážíme-li, že světová produkce obilí již utrpěla škodu kvůli válce na Ukrajině.

Indická vláda chtěla zvýšit vývoz obilí, aby zaplnila mezeru vzniklou chybějícím ukrajinským obilím, ale najednou ho neměla dost. Světový trh už tak měl nedostatek potravin, ale klimatické změny ho ještě prohloubily.

Ve stejném roce v Číně způsobily mohutné deště záplavy, kvůli kterým nemohlo být osázeno 30 milionů akrů půdy a mnoho dalších bylo zničeno. Celkově to způsobilo 20% pokles výnosů plodin. To odstartovalo „kaskádu úrody“. V tomto okamžiku začal být postižen celý svět, ceny pšenice prudce vzrostly. Africké země jako Keňa, Somálsko a Etiopie, které jsou silně závislé na rusko-ukrajinské pšenici (40 %), měly problém pokrýt poptávku po potravinách a počet lidí, kteří čelili extrémnímu hladu, se zdvojnásobil na 23 milionů.

Čím více pšenice chybělo, tím více zemí zavedlo zákaz jejího vývozu, což znamenalo, že na trhu jí bylo méně, a ceny tak byly ještě vyšší a pro chudé země méně dostupné. V té době už také evropští a američtí občané čelili krutosti globálního oteplování, protože ceny chleba vzrostly o 18 %. V kombinaci s rostoucími cenami potravin byly rodiny nuceny omezit své nepotravinové výdaje. Později se vědci snažili vyčíslit, jak moc k této události přispěla lidská uhlíková stopa. Právě časná, dlouhotrvající a suchá vedra způsobila, že se tato situace lišila od vln veder, které se vyskytly na začátku tohoto století.

Výpočty říkají, že emise způsobené člověkem zvýšily pravděpodobnost takové události 30krát. Jiná předpověď říká, že do roku 2050 vlny veder přímo zabijí 255 000 lidí. Tento příklad ukazuje...

Že i když se to může zdát velmi tragické, zatím jsme vysledovali jen jeden článek kaskády. Aby toho nebylo málo, vysoké teploty během vln veder postihly ledovce v indicko-pákistánských pohořích, jako je Karákóram, Hindúkuš nebo Himálaj. K tání ledovců došlo v nejhorší možnou dobu, protože to bylo v období monzunů, které už v Pákistánu způsobují záplavy, letos je však podpořila další voda z tání ledovců. Opět došlo jen k zesílení a Pákistán zažil největší záplavy v historii, které si vyžádaly přes 1 700 přímých obětí a finanční škody ve výši 15,2 miliardy dolarů. Dalších 16,3 miliardy dolarů bude podle odhadů potřeba na obnovu. Celkově se náklady budou pohybovat kolem 10 % pákistánského HDP (348,3 miliardy), což je rozhodně značná částka.

Navíc se jedná pouze o výdaje na obnovení předchozího stavu, nicméně je třeba více investic a inovací, aby se podobným událostem v budoucnu předešlo, protože je pravděpodobnější, že k nim bude docházet častěji. Dalších 8 milionů lidí se potýká s problémy kvůli ztrátě domova, práce atd. Čelí zdravotní a potravinové krizi, což z nich činí mimořádně zranitelnou skupinu.

Čím více CO₂ lidstvo vypustí, tím horší budou následky. Jiná studie předpovídá, že pokud se teplota zvýší o 1,5 °C, škody způsobené povodněmi vzrostou o 160-240 %. Pro Pákistán by to bylo naprosto zničující.

Ledovce hrají ve změně klimatu významnou roli. Jsou rozmístěny po celém světě, nejvíce jich však najdeme na severním a jižním pólu. Vzhledem k jejich bílé barvě není teplo plně absorbováno, navíc se většina odráží zpět do atmosféry a vesmíru, takže nemohou přispívat k oteplování. Tato schopnost se nazývá albedo efekt, bez něj by naše planeta vypadala úplně jinak. Albedo efekt je dobrák, nicméně lidé vytvořili záporáka, který proti němu bojuje – skleníkový efekt. Ve skutečnosti existoval dávno předtím, než se objevil člověk, ale my jsme ho mírně vylepšili.

Tento padouch však způsobuje, že ledovce tají. Tání má trojí účinek. První je zřejmý, viz zvýšení hladiny, kterému se budeme věnovat později. Za druhé se v ledu nacházejí obrovské zásobárny metanu, který by se uvolňoval. Pokud Arktida začne tát, uvolní se pravděpodobně 100 miliard tun CO₂, což odpovídá polovině emisí vypouštěné od dob industrializace do současnosti. Druhá polovina by se přidala třetím efektem, protože v důsledku ztraceného albedo efektu by se zvýšila absorbovaná tepelná energie, čímž by se zhoršil efekt skleníkových plynů.

Některé z výše uvedených skutečností jsou nezvratné a zahazují naše úsilí v boji proti změně klimatu. Zpětná klimatická vazba navíc vyčkává a svá tajemství odhalí později, protože nejsme schopni plně předpovědět, co se stane podle různých scénářů.

Debatní cvičení

Výše uvedený text se snaží ukázat, že věci jsou neuvěřitelně propojené a že události na jedné straně světa mohou snadno ovlivnit tu druhou. Debatéři si tyto souvislosti často neuvědomují a mají problém vysvětlit, jak něco někoho ovlivňuje, typická otázka „Proč by se Evropané měli zajímat o vlny veder v Indii?“. Doufejme, že to je již jasné, nicméně může se stát mnoho dalších událostí.

V tomto cvičení by měli debatéři provést brainstorming a rozvinout myšlenky, jak mohou následující události ovlivnit něco na jiném místě. Později mohou provést rešerši, která jejich analýzu potvrdí nebo vyvrátí.

Události:

1. ryby se na Velkém bariérovém útesu nemohou rozmnožovat
2. arktické ledovce roztály
3. období deště v Brazílii se opozdilo

Globální oteplování a zemědělství

Pěstování, šlechtění a sklizení je známo již stovky let, přesto čelí výzvám jako nikdy předtím. Počasí je nestabilnější a extrémnější, kritické zdroje jako voda a živiny jsou stále vzácnější. Rostliny, zvířata a zejména lidé se musí přizpůsobit, aby přežili.

Každý, kdo má základní znalosti biologie, ví, že rostliny spotřebovávají CO₂ a produkují kyslík – říkáme tomu fotosyntéza. Díky fotosyntéze je naše planeta obyvatelná, protože díky ní vznikla a udržuje se atmosféra. Problém je v tom, že vyžaduje určité podmínky. Zaprvé je potřeba dostatek vody; pokud je jí málo, rostlina ji začne více šetřit, to znamená, že přestane otevírat póry, aby se přes ně voda neodpařovala. Menší otevírání pórů znamená, že se do rostliny dostane méně CO₂, který se tak přemění na cukr, tělesnou hmotu nebo něco jiného. Tomu se říká fixace CO₂ a je to jeden z hlavních mechanismů, jak se CO₂ dostává z atmosféry. Vyšší teploty mají podobný účinek, rostliny vytvářejí silnější listy jako ochranu před odpařováním. Výpočty říkají, že by se tak do atmosféry každoročně dostalo 6,39 miliardy tun CO₂, což odpovídá více než polovině emisí Číny, která je největším znečišťovatelem. Dalším faktorem, který ovlivňuje funkce rostlin, je koncentrace CO₂. Intuitivně vyšší koncentrace znamená vyšší fotosyntézu, nicméně jako vždy to není tak lineární. Fotosyntéza do jisté míry vzroste, nicméně existuje určitá hranice koncentrace CO₂, která ji zefektivňuje, po dosažení této hranice se již účinnost nezvyšuje. Druhým faktorem je fotosyntetická aklimatizace. Ta popisuje, že některé rostliny po určité době, kdy jsou vystaveny vyšším koncentracím CO₂, sníží svou zvýšenou fotosyntézu. Nestane se to u všech rostlin, navíc fotosyntéza zůstane stále alespoň o něco vyšší než při nižší hladině CO₂. To však naznačuje, že rostliny se nepřizpůsobí tak, jak by lidé potřebovali, a nejsou těmi velkými zachránci, které hledáme.

Druhý ničivý účinek se projeví především v oblastech, jako je střední Afrika, kde jsou již nyní vysoké teploty. Rostliny, které budou v této oblasti růst, budou při vystavení vysokým teplotám vykazovat vyšší produkci cukru. Budou obsahovat méně živin nezbytných pro člověka. Odhaduje se, že 150 milionů lidí v rozvojovém světě bude čelit nedostatku živin.

Vzhledem k tomu, že ploch vhodných pro pěstování rostlin bude stále méně, intuitivní reakcí by bylo přesunout pole více na sever, kde bude klima podobné tomu, kde rostliny rostou dnes. Výslovně přesun farem z Česka do Švédska apod. Na první pohled se to může zdát jako geniální nápad, protože teploty tam budou nejspíš ideální, navíc je tam dostatek vodních zdrojů (alespoň zatím). Problémem je půda. Oblasti, kde se právě teď pěstuje pšenice, měly tisíce let na to, aby si rozkladem rostlinné hmoty vytvořily půdu bohatou na živiny. V mírném podnebí trvá vytvoření 1 cm úrodné půdy 200-400 let. Pro pěstování rostlin je potřeba několik centimetrů, takže by trvalo věky, než by pole bylo úrodné. Závěr je takový, že rostlinná produkce se nestihne přesunout, takže se musí přizpůsobit.

Změna klimatu a politika

„Politici, buďte stateční a odolejte pokušení lobbistů.“

Zodpovědnost, kterou nikdo nechce přijmout, ale každý by chtěl mít někoho, kdo ji má. Politika je neoddelitelnou součástí globální změny klimatu, politici jsou ti, kteří vytvářejí politiku, jež ovlivní naše životy a budoucnost naší planety. Váží mezi popularitou a odpovědností za změnu klimatu.

Politická angažovanost se dělí na dvě oblasti, domácí, která se týká provádění určitých politik, a mezinárodní, kde se vytváří vize a světový plán boje proti změně klimatu. Pokud jde o domácí politiku, stojí často před těžkým rozhodnutím, zda ji provádět a ztratit tak některé voliče, nebo ne. Lidé jsou ti, kteří rozhodnou, zda planeta přežije, nebo ne. Zatím se zdá, že většina lidí ve vyspělých zemích si neuvědomuje, jak je to vážné. Dlouhodobé dopady jsou příliš vzdálené, aby je obyčejní lidé brali v úvahu. Krátkodobé dopady, jako jsou katastrofy, se většinou odehrávají daleko nebo máme dostatek zdrojů, abychom se po nich rychle vzpamatovali. Něco se však již udělalo a mnoho věcí se realizuje. V následující části budou popsány dva hlavní mechanismy, které se používají v boji proti emisím uhlíku.

Systém uhlíkových kreditů je dobře známý v Evropě, ale objevuje se i v Číně, Indii a dalších zemích. Hlavní myšlenkou je vytvoření trhu s uhlíkem, kde se na počátku započítávají všechny emise. Množství vyprodukovaného CO₂ se pak přemění na emisní povolenky, které jsou poměrně přiděleny podnikům. Část z nich však zůstává k prodeji v aukci, takže ceny rostou a znečišťování se prodražuje. Tyto společnosti pak mohou vypouštět jen tolik CO₂, kolik jim povolenky dovolí. Pokud potřebují vypustit více, musí si koupit povolenku, ze které tolik emisí nevypustí. Tímto způsobem mohou společnosti, které snižují svou uhlíkovou stopu, získat peníze jako odměnu, zatímco znečišťovatelé musí platit více. To by samo o sobě čisté emise CO₂ nesnížilo, z tohoto důvodu panel/výbor, který povolenky rozděluje, jejich množství každoročně snižuje. Díky tomu vzniká každý rok méně a méně emisí a můžeme zaznamenat celkový pokles.

Jedná se o účinný způsob redukce, který je však poměrně pomalý a má několik nevýhod. Podniky, které jsou v tomto systému, ztrácejí konkurenční výhodu vůči těm, které jsou mimo něj, protože jejich náklady na výrobu jsou výrazně nižší. Proti tomu lze v rámci systému snadno bojovat zavedením uhlíkové hranice. Uhlíková hranice nutí výrobce, kteří nespádají pod systém kreditů, aby při dovozu na trh s uhlíkem platili za vypouštěné emise CO₂. Cena se určuje podle ceny povolenek. Vydělané peníze se pak použijí na ekologickou transformaci. Když však firmy uvnitř uhlíkového trhu chtějí z něj vyvážet, musí stále platit povolenky, ale konkurují jiným firmám, které je platit nemusí, což jejich výrobky prodražuje výrazně.

Opět se dostáváme do bodu, kdy lidé budou rozhodovat o našem klimatu. Buď budou kupovat levné, ale těžce znečišťující výrobky, nebo si budou muset připlatit za něco udržitelnějšího.

Druhou nejčastější politikou je uhlíková daň. Její zavedení je podstatně jednodušší než vytvoření trhu s uhlíkem, což je pravděpodobně důvod, proč tento systém zavedlo více než 60 zemí. Základní mechanismus je postaven na ocenění každé vypouštěné tuny CO₂ cenovkou, výrobci pak musí výslovně uvést, kolik CO₂ bylo během výrobního procesu vypuštěno a zaplatí požadovanou částku.

Tento systém také přináší několik problémů. Hlavním problémem je, že celková produkce CO₂ se nesnižuje, protože nikdo nemůže říci, že se emise na určité úrovni zastaví, jen se musí platit více peněz. Ve srovnání kreditním systémem jim také nemůžete dát méně povolenek, takže mohou zůstat stále na stejné úrovni.

Uhlíková daň je často označována za progresivní zdanění. Jednoduše cena za každou tunu CO₂ není stejná; čím více ho vyprodukujete, tím je dražší.

Cvičení: Debata jako opozice proti uhlíkové dani

Tahák a struktura

Odpor proti uhlíkové dani: hlavní aktéři a argumenty

1. Energetický průmysl (fosilní paliva)

Argument: Zvýšené provozní náklady a snížená konkurenceschopnost v důsledku vyššího zdanění emisí uhlíku.

Protiargument: Uhlíková daň motivuje k inovacím v oblasti čisté energie, což může vést k dlouhodobým přínosům pro průmysl díky investicím do udržitelných zdrojů energie.

2. Spotřebitelé a široká veřejnost

Argument: Obavy ze zvýšení cen energií a zboží, které neúměrně postihuje domácnosti s nižšími příjmy.

Protiargument: Příjmy z uhlíkové daně by mohly být přerozděleny tak, aby se zmírnil dopad na spotřebitele, zejména na zranitelné skupiny obyvatel, prostřednictvím slev nebo financování veřejných služeb.

3. Některé vlády a političtí představitelé

Argument: Obava z ekonomického znevýhodnění oproti zemím bez uhlíkové daně, což povede ke ztrátě pracovních míst a přesunu průmyslu.

Protiargument: Mezinárodní spolupráce a úpravy hranic mohou vyrovnat podmínky, zatímco investice do ekologických technologií mohou vytvořit pracovní místa a vést k diverzifikaci hospodářství.

4. Malé a střední podniky

Argument: Nepřiměřený dopad v důsledku nižších ziskových marží a menší možnost absorbovat nebo přenést dodatečné náklady.

Protiargument: Výjimky, nižší sazby pro malé a střední podniky nebo podpůrné programy mohou pomoci zmírnit dopad a povzbudit malé a střední podniky k inovacím a větší energetické účinnosti.

Struktura cvičení

Příprava: Vytvořte 5 stran. Jedna strana je pro uhlíkovou daň, čtyři strany převezmou role přidělené výše. Připraví si úvodní řeč (5 minut), vyvracení toho, co slyšeli (4 minuty), a závěrečnou řeč (2 minuty).

Úvodní prohlášení: Každá strana předkládá své hlavní argumenty a vysvětluje, proč je podle ní odpor proti uhlíkové dani oprávněný nebo mylný.

Vyvracení: Účastníci se zabývají argumenty protistrany a používají data, příklady a strategické protiargumenty k posílení své pozice.

Otázky a odpovědi: Týmy nebo jednotlivci si navzájem kladou otázky a vyzývají je, aby obhájili své stanovisko a kriticky se zamysleli nad důsledky svých argumentů.

Závěrečné řeči: Shrňte klíčové body, které zazněly během debaty, a zdůrazněte sílu argumentů a důležitost zohlednění různých pohledů.

Případová studie: Vnitřní rozpory energetické politiky v Číně

Čínská energetická politika je právě odpůrcem i zastáncem rozhodných opatření v oblasti změny klimatu. Země stále uvádí do provozu uhelné a plynové elektrárny, ale je také světovou jedničkou v instalaci solárních panelů. Jak lze tento rozpor vysvětlit?

Hospodářský růst vs. udržitelnost životního prostředí

Imperativ hospodářského růstu: Rychlá industrializace a urbanizace Číny v posledních několika desetiletích byla do značné míry závislá na uhlí, fosilním palivu s největším obsahem uhlíku. Uhlí tvoří významnou část čínského energetického mixu a pohání její ekonomiku, která se stala druhou největší na světě. Tato závislost na uhlí má za následek vážné zhoršení životního prostředí a zdravotní problémy způsobené znečištěním ovzduší.

Tlak na udržitelnost životního prostředí: V reakci na domácí i mezinárodní tlak Čína výrazně investovala do obnovitelných zdrojů energie, jako jsou větrné, solární a vodní elektrárny. Je světovým lídrem ve výrobě obnovitelné energie a investicích do ní a jejím cílem je dosáhnout maximálních emisí uhlíku před rokem 2030 a uhlíkové neutrality do roku 2060. Pokračující rozšiřování uhelné energetiky v některých regionech však poukazuje na pokračující boj mezi ekonomickými cíli a environmentálními závazky.

Inovace vs. starší systémy

Inovace v oblasti ekologických technologií: Čína je v čele zelených technologií, včetně elektromobilů, bateriových úložišť a technologií obnovitelných zdrojů energie. Tato odvětví získala významnou státní podporu, což ukazuje potenciál Číny stát se lídrem globální energetické transformace.

Boj se staršími systémy: Navzdory těmto pokrokům čínskému energetickému sektoru stále dominují státní podniky, které mají zájem na tradičních zdrojích energie. Tyto zděděné systémy a s nimi spojená byrokracie se často brání změnám, což zpomaluje přechod na čistší zdroje energie.

Geopolitická strategie

Dovoz energie a bezpečnost: Energetická strategie Číny je rovněž ovlivněna potřebou zajistit stabilní dovoz energie, zejména ropy a plynu, z politicky nestabilních regionů. Tato závislost formuje její zahraniční politiku a investiční strategie, včetně iniciativy Nová Hedvábná stezka, která usiluje o zajištění energetických zdrojů a tras po celém světě.

Vývoz energetických technologií: Čína v rámci své geopolitické strategie vyváží své technologie pro obnovitelné zdroje energie a schopnosti rozvoje infrastruktury. Tím se nejen otevírají nové trhy pro čínské společnosti, ale také se zvyšuje její vliv v globálním energetickém prostředí.

Nové globální vzdělávání

Identita, kultura, náboženství a
překračování hranic

Identita, kultura, náboženství a překračování hranic

Budování uznání pro rozmanitost a schopnost solidarity, vytváření prostoru pro mladé lidi, aby viděli, jak jejich vlastní identita souvisí s proudy moci a privilegií.

Úvod

Ve světě, který se stává stále rozmanitějším, je důležité, aby si mladí lidé osvojili porozumění a uznání různých kultur, náboženství a identit. Tento modul se zabývá složitým vzájemným působením těchto pojmů a způsoby, jakými se prolínají s mocí a privilegií. Zabýváním se těmito otázkami budou studenti rozvíjet schopnost solidarity s ostatními, kteří mohou mít odlišné zázemí a perspektivy.

Modul je strukturován do tří klíčových témat: identita, kultura a náboženství. Každé téma bude zkoumáno optikou překračování hranic, které může mít mnoho různých podob, včetně fyzických hranic, kulturních hranic a společenských hierarchií. Prostřednictvím řady interaktivních aktivit, diskusí a reflektivních cvičení budou studenti zkoumat otázky, jako např.:

- Jaké faktory utvářejí naše identity a jak se tyto identity prolínají s mocí a privilegií?
- Co je to kultura a jak různé kulturní zvyklosti utvářejí naše zkušenosti se světem?
- Jakou roli hraje náboženství při utváření individuální a kolektivní identity a jak se prolíná s jinými formami moci a privilegií?
- Jak fyzický i symbolický přechod hranic ovlivňuje naši identitu, kulturu a náboženství?
- Jak můžeme lépe pochopit a ocenit rozmanitost a využít ji k podpoře sociální spravedlnosti a solidarity?

V průběhu modulu budou studenti vedeni k tomu, aby se zamýšleli nad svou vlastní identitou a zkušenostmi a zvažovali, jak jsou utvářeny okolním světem. Tím, že se budou zabývat těmito složitými otázkami promyšleným a empatickým způsobem, si studenti osvojí hlubší porozumění světu a větší schopnost solidarity a sociální spravedlnosti.

Klíčové otázky a pojmy

Klíčové otázky (patří mezi hlavní otázky řešené v tomto modulu):

- Jak různé faktory, jako je rasa, pohlaví, sexualita a třída, utvářejí naše identity a jak se tyto identity prolínají s mocí a privilegií?
- Jak kulturní zvyky a víra utvářejí naše zkušenosti se světem a jak můžeme lépe porozumět kulturní rozmanitosti a ocenit ji?
- Jak se náboženství prolíná s jinými formami moci a privilegií a jak můžeme vytvořit prostor pro mezináboženský dialog a porozumění?
- Jak fyzické i symbolické překračování hranic ovlivňuje naši identitu, kulturu a náboženství a jak můžeme podporovat sociální spravedlnost a solidaritu napříč těmito hranicemi?
- Jak můžeme budovat inkluzivnější a spravedlivější společnost a jakou roli v tomto procesu hrají mladí lidé?

Klíčové pojmy (které jsou pro tento modul stěžejní):

Pojem	Definice
Identita	Vlastnosti, přesvědčení a hodnoty, které definují jednotlivce nebo skupinu jednotlivců
Kultura	Sdílené zvyky, víra a hodnoty určité komunity, včetně jejího jazyka, umění a tradic
Náboženství	Systém přesvědčení a praktik, které poskytují jednotlivcům smysl pro cíl a spojení s vyšší mocí
Moc	Schopnost ovlivňovat druhé a utvářet svět kolem nás
Privilegium	Nezasloužené výhody nebo výhody, které jsou poskytovány některým jednotlivcům nebo skupinám na základě jejich sociální identity
Intersekcionalita	Myšlenka, že sociální identity, jako je rasa, pohlaví, sexualita a třída, se vzájemně prolínají a ovlivňují, a utvářejí tak zkušenosti a příležitosti jednotlivců
Solidarita	Smysl pro společný cíl a závazek podporovat sociální spravedlnost a rovnost
Překračování hranic	Pohyb osob přes fyzické nebo symbolické hranice, který může mít hluboký dopad na identitu, kulturu a náboženství
Rozmanitost	Přítomnost různých sociálních identit, perspektiv a zkušeností
Inkluze	Aktivní a záměrný proces vytváření prostor, které vítají a oceňují rozmanitost a podporují rovnost a sociální spravedlnost

Obsahové bloky

Chudoba

Definice

Chudoba je stav, který se vyznačuje nedostatkem základních zdrojů, včetně jídla, přístřeší, oblečení a přístupu ke vzdělání a zdravotní péči. Chudoba může být způsobena řadou faktorů, včetně ekonomické nerovnosti, politické nestability a sociálního vyloučení. Chudoba se často měří podle příjmu nebo spotřeby a hranice chudoby se v jednotlivých zemích a regionech liší.

Vývoj / historické pozadí

Chudoba je přetrvávajícím problémem po celou historii lidstva, ale její příčiny a řešení se v průběhu času vyvíjely. V raném novověku byla chudoba často připisována osobním morálním selháním nebo božímu trestu a za hlavní řešení byla považována charita. V 19. století vedl vzestup průmyslového kapitalismu a urbanizace k novým formám chudoby a sociální reformátoři začali prosazovat státní zásahy a sociální záchrané sítě. V polovině 20. století se jako klíčová strategie řešení chudoby objevil koncept rozvoje a vznikly programy pomoci a mezinárodní organizace na podporu hospodářského růstu a sociálního pokroku v zemích globálního Jihu.

Empirické důkazy

Na světě existuje mnoho příkladů chudoby, ale některé z nejzávažnějších případů se nacházejí v subsaharské Africe, jižní Asii a Latinské Americe. Například v subsaharské Africe žije téměř polovina obyvatel pod hranicí chudoby a přístup k základním službám, jako je zdravotní péče a vzdělání, je často omezený. V Indii navzdory rychlému hospodářskému růstu v posledních letech stále žijí miliony lidí v extrémní chudobě a nerovnost zůstává velkým problémem. V Latinské Americe je chudoba často spojena se sociálním vyloučením a diskriminací domorodých a afrických komunit.

K řešení chudoby byla vyvinuta řada přístupů, včetně záchraných sociálních sítí, programů mikrofinancování a cílených iniciativ pomoci. Významným příkladem jsou Rozvojové cíle tisíciletí, soubor osmi globálních rozvojových cílů přijatých OSN v roce 2000, které zahrnují snížení extrémní chudoby a hladu, zlepšení vzdělání a zdravotní péče a podporu rovnosti žen a mužů. Přestože v některých oblastech bylo dosaženo pokroku, mnoho z těchto cílů zůstává nesplněno a chudoba a nerovnost jsou v mnoha částech světa i nadále velkými problémy.

Vývoj

Definice

Rozvoj znamená proces hospodářského a sociálního pokroku, včetně zlepšování životní úrovně, zdravotní péče, vzdělávání a dalších klíčových ukazatelů. Rozvoj je často považován za prostředek řešení chudoby a nerovnosti a obvykle se měří pomocí hospodářského růstu a ukazatelů lidského rozvoje, jako je index lidského rozvoje.

Vývoj / historické pozadí

Koncept rozvoje se objevil v polovině 20. století jako klíčová strategie pro řešení chudoby a podporu sociálního pokroku v zemích globálního Jihu. Částečně k tomu přispělo hnutí za dekolonizaci, které upozornilo na ekonomické a sociální nerovnosti, jež byly udržovány kolonialismem. Na podporu hospodářského růstu a sociálního pokroku v rozvojových zemích byly vytvořeny programy mezinárodní pomoci a rozvojové organizace, jako je Světová banka a Mezinárodní měnový fond.

Tento rozvojový model je však kritizován za to, že klade důraz na hospodářský růst na úkor sociálních a environmentálních otázek a že se spoléhá na pomoc zvrchu a na vnější aktéry. V posledních letech se stále více uznává význam znalostí, účasti a posílení postavení místních obyvatel v procesu rozvoje a dochází k posunu směrem k udržitelným přístupům, které jsou více řízeny komunitou.

Empirické důkazy

Po celém světě existuje mnoho příkladů rozvojových iniciativ a projektů, od rozsáhlých infrastrukturních projektů až po iniciativy vedené komunitami. Jedním z významných příkladů jsou Cíle udržitelného rozvoje OSN, soubor 17 cílů přijatých Organizací spojených národů v roce 2015, jejichž cílem je ukončit chudobu, chránit planetu a podporovat prosperitu a blahobyt pro všechny. Tyto cíle zahrnují plány.

Pomoc

Definice

Pomoc znamená poskytování zdrojů, jako jsou peníze, potraviny nebo vybavení, zemím nebo komunitám v nouzi, obvykle bohatšími zeměmi, mezinárodními organizacemi nebo nevládními organizacemi. Pomoc může být poskytována na různé účely, včetně pomoci při katastrofách, rozvojových projektů nebo snižování chudoby.

Vývoj / historické pozadí

Poskytování pomoci má dlouhou historii, která sahá až do starověkých civilizací. Moderní programy pomoci se však objevily až po druhé světové válce, kdy vznikly organizace jako OSN a Světová banka. Během studené války se pomoc stala důležitým nástrojem zahraniční politiky západních zemí, které ji využívaly k prosazování svých zájmů a hodnot v rozvojových zemích. Od 90. let 20. století se klade stále větší důraz na účinnost pomoci a dochází k posunu směrem k cílenějším programům pomoci orientovaným na výsledky.

Empirické důkazy

Účinnost pomoci je předmětem debat a sporů. Pomoc může poskytovat důležité zdroje zemím v nouzi, ale může mít i negativní účinky, například vytvářet závislost a narušovat místní ekonomiku. Případové studie ukázaly, že pomoc může být úspěšná při dosahování svých cílů, pokud je dobře zacílená, v souladu s prioritami přijímající země a doprovázená silnou institucionální podporou. Vyskytly se však i případy, kdy byla pomoc zneužita nebo promrhána, což zdůrazňuje význam odpovědnosti a transparentnosti programů pomoci.

Celkově lze říci, že pomoc má potenciál být důležitým nástrojem podpory rozvoje a snižování chudoby, ale musí být důkladně naplánována a prováděna, aby dosáhla zamýšlených cílů.

Aktuální dění

Téma identity, kultury, náboženství a překračování hranic se neustále vyvíjí a neustále se objevují nové trendy a výzvy. Zde je několik nedávných zpráv, které ilustrují některé aktuální problémy a debaty v této oblasti:

Globální uprchlická krize

Svět v současné době zažívá obrovskou uprchlickou krizi, kdy miliony lidí opustily své domovy kvůli válce, konfliktům a pronásledování. To vedlo k debatám o migrační politice a odpovědnosti hostitelských zemí vůči uprchlíkům.

Celosvětová uprchlická krize je složitým a naléhavým problémem, kterému se stále věnuje mezinárodní pozornost. Podle Agentury OSN pro uprchlíky (UNHCR) se počet nuceně vysídlených osob na celém světě v posledním desetiletí neustále zvyšuje a v roce 2020 dosáhne nového rekordu 82,4 milionu. Z toho 26,4 milionu tvořili uprchlíci, zbytek žadatelé o azyl a vnitřně vysídlené osoby.

Příčiny nuceného vysídlení jsou různé, často však zahrnují konflikty, pronásledování a porušování lidských práv. Mnozí z těch, kteří jsou nuceni opustit své domovy, čelí značným výzvám a nebezpečím, včetně diskriminace, vykořisťování a násilí. Často potřebují naléhavou pomoc, včetně přístřeší, potravin, vody a lékařské péče.

Řešení celosvětové uprchlické krize vyžaduje společnou a koordinovanou reakci mezinárodního společenství. To zahrnuje poskytování dostatečných zdrojů na humanitární pomoc, podporu úsilí o řešení konfliktů a předcházení dalšímu vysídlování a prosazování politik, které chrání práva a blahobyt uprchlíků a dalších nuceně vysídlených osob.

Navzdory tomuto úsilí zůstává celosvětová uprchlická krize významnou výzvou. Probíhající konflikty a politická nestabilita jsou i nadále příčinou vysídlování, zatímco COVID-19 pandemie dále prohloubila problémy, kterým čelí uprchlíci a další vysídlené osoby. Proto je i nadále naléhavě nutné věnovat této problematice pozornost a přijímat opatření.

Islamofobie a válka proti terorismu

Události z 11. září 2001 a následné teroristické útoky vedly k nárůstu islamofobie a útokům na muslimské komunity. K tomu přispěla válka proti terorismu a kroky některých západních vlád.

Islamofobie je termín označující předsudky a diskriminaci vůči muslimům a islámu. Tato forma předsudků se stala obzvláště výraznou v souvislosti s „válkou proti terorismu“, globálním konfliktem, který začal po teroristických útocích z 11. září 2001 ve Spojených státech.

Po útocích zahájily USA a jejich spojenci vojenské operace v Afghánistánu a později v Iráku s odkazem na potřebu bojovat proti terorismu a chránit národní bezpečnost. Tyto akce však byly také kritizovány za to, že přispívají ke stigmatizaci muslimů a udržování islamofobie.

Muslimové a ti, kteří se za muslimy považují, byli po útocích z 11. září často vystaveni diskriminaci, obtěžování a násilí. Po útocích například v USA prudce vzrostl počet trestných činů z nenávisti vůči muslimům a muslimové se také setkali s diskriminačními opatřeními, včetně zákazů cestování a sledování.

Kritici tvrdí, že „válka proti terorismu“ byla použita k ospravedlnění opatření, která porušují lidská práva a udržují předsudky, zejména vůči muslimům. Tvrdí, že důraz na boj proti terorismu byl často využíván k útokům na muslimské komunity v USA i v zahraničí, aniž by se dostatečně zohlednily širší společenské důsledky.

Řešení islamofobie a jejích kořenů vyžaduje mnohostranný přístup, který zahrnuje vzdělávání, obhajobu a změnu politiky. To zahrnuje úsilí o zpochybnění stereotypů a dezinformací o islámu a muslimech, podporu mezináboženského dialogu a porozumění a prosazování politik, které podporují rozmanitost a začlenění. Vyžaduje také, aby vlády nesly odpovědnost za své činy a politiku, zejména v souvislosti s „válkou proti terorismu“.

Práva domorodých obyvatel

Na celém světě pokračuje boj za práva a uznání domorodých obyvatel, přičemž v popředí zájmu jsou otázky jako pozemková práva, zachování kultury a ochrana životního prostředí.

Práva domorodých obyvatel se týkají práv původních obyvatel, kteří jsou často praobyvateli určité zeměpisné oblasti. Tato práva zahrnují právo na sebeurčení, zachování kultury a účast na rozhodovacích procesech, které se týkají jejich komunit.

Domorodé národy v minulosti čelily velkým výzvám a nespravedlnostem, včetně kolonizace, nuceného vysídlení a kulturní asimilace. Tyto zkušenosti přispěly k pokračujícím bojům za uznání a respektování práv původních obyvatel.

Snahy o řešení práv původních obyvatel probíhají na vnitrostátní i mezinárodní úrovni. Deklarace OSN o právech domorodých národů, přijatá v roce 2007, je klíčovým mezinárodním nástrojem, který nastiňuje práva domorodých národů a poskytuje rámec pro jejich ochranu a podporu.

Uplatňování práv původních obyvatel však v mnoha zemích zůstává značnou výzvou. Domorodé komunity se nadále potýkají s diskriminací, marginalizací a vyloučením z politických procesů a rozhodování. Často také nemají přístup k základním službám a zdrojům, včetně zdravotní péče, vzdělání a čisté vody.

Řešení práv původních obyvatel vyžaduje společné úsilí o uznání a respektování jedinečné identity a kultury původních obyvatel a o spolupráci při řešení historických a současných křivd. To zahrnuje zapojení do smysluplného dialogu a konzultací s domorodými komunitami, zajištění jejich účasti na rozhodovacích procesech a přijetí konkrétních kroků k řešení sociálních a ekonomických rozdílů, kterým čelí.

Práva LGBTQ+

Ačkoli v některých zemích došlo k pokroku v oblasti rovnosti LGBTQ+, stále existuje mnoho míst, kde převládá diskriminace a pronásledování na základě sexuální orientace nebo genderové identity.

Práva LGBTQ+ se týkají práv leseb, gayů, bisexuálů, transsexuálů, queer a dalších genderových a sexuálních menšin. Tato práva zahrnují právo na rovnost, nediskriminaci a svobodu od násilí a pronásledování na základě sexuální orientace nebo genderové identity.

LGBTQ+ osoby se v minulosti potýkaly s velkými problémy a nespravedlností, včetně právní diskriminace, společenské stigmatizace a násilí. Tyto zkušenosti přispěly k pokračujícímu boji za uznání a respektování práv LGBTQ+ osob, i tyto zkušenosti vyplývají z oficiálních statistik organizace Human rights watch (<https://www.hrw.org/topic/lgbt-rights>).

Snahy o řešení práv LGBTQ+ probíhají na národní i mezinárodní úrovni. Mnoho zemí přijalo zákony a politiky na ochranu práv LGBTQ+ osob, včetně zákonů zakazujících diskriminaci a zločiny z nenávisti na základě sexuální orientace nebo genderové identity. V mnoha částech světa však LGBTQ+ osoby stále čelí významným právním, sociálním a kulturním překážkám na cestě k plné rovnoprávnosti.

Řešení práv LGBTQ+ osob vyžaduje společné úsilí o uznání a respektování jedinečné identity a zkušeností LGBTQ+ osob a o spolupráci při řešení diskriminace a nespravedlnosti. To zahrnuje zapojení do smysluplného dialogu a vzdělávání o otázkách LGBTQ+, prosazování právních a politických změn na ochranu práv LGBTQ+ a podporu kulturního přijetí a oslavu rozmanitosti.

Kulturní aropriace

V poslední době je v centru pozornosti otázka kulturního aropriace, kdy se diskutuje o používání domorodých kulturních symbolů a praktik v běžné kultuře.

Kulturní aropriace znamená přebírání prvků z jedné kultury a jejich nevhodné používání nebo používání bez náležitého pochopení či respektu ke kultuře, ze které pocházejí.

Kulturní aropriace je sporná otázka, protože může zahrnovat zneužití kulturních prvků, které mají pro určitou komunitu hluboký význam a smysl. Například nošení indiánské

čelenky jako módního doplňku bez pochopení jejího kulturního významu nebo bez souhlasu komunity je často považováno za akt kulturní aropriace.

Kulturní aropriace může mít i širší důsledky, jako je udržování škodlivých stereotypů nebo přispívání k vymazávání marginalizovaných kultur. Může být také považováno za příznak větší mocenské nerovnováhy, kdy dominantní kultury přebírají od menšinových kultur, aniž by jim za to vzdaly patřičné uznání.

Řešení problému kulturní aropriace vyžaduje soustředěné úsilí o pochopení a respektování kulturního významu různých prvků a o spolupráci při podpoře kulturní výměny, která je založena na vzájemném porozumění a respektu. To zahrnuje zapojení do smysluplného dialogu a vzdělávání o různých kulturách, uznání a uznání kulturního vlastnictví a práv duševního vlastnictví a podporu kulturní výměny, která je založena na vzájemném respektu a porozumění.

Hraniční politiky

Pandemie COVID-19 vedla k novým opatřením a omezením na hranicích po celém světě a zdůraznila otázky týkající se svobody pohybu, migrační politiky a hraničních kontrol. Pandemie COVID-19 měla významný dopad na hraniční politiku po celém světě. Mnoho zemí uzavřelo své hranice nebo zavedlo přísná omezení cestování, aby se zabránilo šíření viru. Tato opatření byla sice z hlediska veřejného zdraví nezbytná, ale zároveň poukázala na širší problémy týkající se svobody pohybu, migrační politiky a kontroly hranic.

Jedním z nejvýznamnějších problémů je dopad těchto politik na migranty a uprchlíky. Mnoho osob, které se chystaly požádat o azyl nebo přesídlení, zůstalo kvůli uzavření hranic uvězněno nebo jim byl odepřen vstup. To vedlo k humanitární krizi, neboť mnoho z těchto osob uvízlo v nejisté situaci s omezeným přístupem ke zdrojům a podpoře.

Dalším problémem je dopad na mezinárodní obchod a dodavatelské řetězce. Vzhledem k tomu, že země uzavřely své hranice a omezily cestování, je obtížnější přepravovat zboží a služby přes hranice. To mělo významné ekonomické důsledky a mnoho podniků a průmyslových odvětví zaznamenalo narušení a ztráty.

Pandemie také poukázala na nerovnoměrné rozdělení moci a privilegií v pohraniční politice. Některé země dokázaly zavést přísná opatření na ochranu hranic, zatímco jiné byly laxnější. To vyvolalo otázky o tom, kdo má moc kontrolovat hranice a na koho mají tyto politiky dopad.

Celkově lze říci, že pandemie COVID-19 upozornila na složité otázky týkající se hraničních politik a na potřebu diferencovanějšího a spravedlivějšího přístupu ke kontrole hranic a migrační politice.

Tyto aktuální události ukazují, že téma identity, kultury, náboženství a překračování hranic je stále důležité a aktuální a že je třeba se těmito otázkami nadále zabývat a diskutovat o nich.

Shrnutí

Na základě zkoumání identity, kultury, náboženství a překračování hranic, jakož i zkoumání klíčových otázek a pojmů, jsou níže uvedeny hlavní zjištění a poznatky:

1. Rozmanitost je základním aspektem lidských zkušeností a měla by být oslavována a respektována. Rozdíly v identitě, kultuře a náboženství mohou obohatit společnost a poskytnout příležitost k vývoji a učení. Je důležité si uvědomit, že každý člověk má jedinečnou identitu, kterou utváří jeho kulturní a náboženské zázemí, a že tato rozmanitost by měla být oceňována a oslavována. Podpora mezikulturního porozumění a rozvíjení kultury inkluзивity a respektu může pomoci překonat bariéry a podpořit sociální harmonii.
2. Moc a privilegia hrají významnou roli při utváření hraničních politik a postupů. Je nezbytné si tento vliv uvědomit a usilovat o spravedlivější a rovnější přístup ke kontrole hranic a migrační politice. To zahrnuje uznání dopadu historické a probíhající kolonizace, rasismu a diskriminace a snahu o řešení těchto problémů prostřednictvím reformy politiky a vzdělávání. Vyžaduje to také závazek dodržovat lidská práva a zacházet se všemi jednotlivci důstojně a s respektem.
3. Předsudky a stereotypy o jednotlivcích nebo skupinách mohou mít škodlivý dopad na jejich život a zkušenosti. V boji proti těmto předsudkům a při podpoře porozumění a empatie má zásadní význam vzdělávání a zvyšování povědomí. To zahrnuje zpochybňování stereotypů a předsudků a podporu mezikulturní výměny a dialogu. Vyžaduje to také ochotu naslouchat různým pohledům a učit se z nich a zamyslet se nad vlastními předpoklady a předsudky.
4. Celosvětová uprchlická krize a pandemie COVID-19 zdůraznily význam mezinárodní spolupráce a solidarity při řešení složitých problémů souvisejících s překračováním hranic a migrací. To zahrnuje spolupráci při zajišťování bezpečných a humánních podmínek pro uprchlíky a migranty, podporu integrace nově příchozích do hostitelských komunit a řešení základních příčin vysídlení, jako jsou konflikty, chudoba a změna klimatu. Vyžaduje to také uznání společné lidskosti všech jednotlivců bez ohledu na jejich národnostní nebo etnický původ.
5. Práva marginalizovaných a utlačovaných komunit, jako jsou domorodých obyvatel a osoby LGBTQ+, musí být uznána a chráněna v rámci hraničních politik a postupů. To zahrnuje podporu práv domorodých obyvatel na sebeurčení a pozemkovou suverenitu a uznání jedinečných kulturních a duchovních vazeb, které mají ke svým předkům. Zahrnuje také podporu práv LGBTQ+ osob na život bez diskriminace a násilí a vytváření bezpečného a inkluзивního prostoru pro všechny osoby.
6. Kulturní apropriace je forma vykořisťování a vymazávání, která udržuje škodlivé stereotypy a podkopává přínos marginalizovaných komunit. Je třeba usilovat o pochopení a respektování kulturních rozdílů a podporovat kulturní výměnu způsobem, který je etický a respektující. To zahrnuje uznání

historického a přetrvávajícího dopadu kolonialismu a kulturní genocidy a úsilí o podporu kulturní revitalizace a sebeurčení původních obyvatel. Vyžaduje to také závazek podporovat mezikulturní porozumění a respektující spolupráci a uznávat jedinečný přínos různých kultur k lidské zkušenosti.

Zkoumání identity, kultury, náboženství a překračování hranic celkově zdůrazňuje význam uznání a oslavy rozmanitosti, podpory sociální spravedlnosti a rovnosti a úsilí o vytvoření inkluzivnějšího a soucitnějšího světa.

Otázky k diskusi

Použijte tyto otázky jako výchozí bod pro diskuse a debaty se studenty. Můžete použít model House of Commons (popis viz Globalizace a bohatství) nebo debatu u kulatého stolu.

1. Jaký je vztah mezi identitou a mocí? Jak nám může pochopení tohoto vztahu pomoci při řešení složitých otázek, jako je kulturní apropriace a práva domorodých obyvatel?

Identita a moc jsou úzce propojeny, protože způsob, jakým vnímáme sami sebe a ostatní, může mít významný dopad na naše vztahy a interakce s ostatními. Pochopení tohoto vztahu je zásadní pro orientaci ve složitých otázkách, jako je kulturní apropriace a práva původních obyvatel. Kulturní apropriace například nastává, když si jednotlivci nebo skupiny vypůjčují prvky z jiné kultury bez povolení nebo náležitého porozumění, což často posiluje škodlivé stereotypy a nerovnováhu moci. Práva domorodých obyvatel se naopak soustředí na potřebu uznat a respektovat suverenitu a kulturní dědictví původních komunit, jejichž identita je často ohrožena kolonialismem, rasismem a vysídlením. Pochopením vztahu mezi identitou a mocí se můžeme naučit rozpoznávat a zpochybňovat utlačovatelské struktury, podporovat kulturní porozumění a respekt a usilovat o větší rovnost a spravedlnost pro všechny.

2. Jak náboženství a kultura utvářejí naše chápání světa a naše vztahy s ostatními? Jak se můžeme naučit oceňovat rozmanitost, aniž bychom propadali stereotypům a předsudkům?

Náboženství a kultura hrají významnou roli při utváření našeho pohledu na svět a ovlivňují naše vztahy s ostatními. Poskytují nám pocit identity, sounáležitosti a smyslu a pomáhají nám pochopit svět kolem nás. Mohou však také vést ke stereotypům a předsudkům, pokud nedokážeme ocenit a pochopit rozmanitost. Chceme-li se naučit, abychom si vážili rozmanitosti, musíme vést smysluplný dialog a poznávat různé kultury a náboženství. To nám může pomoci zpochybnit naše předpoklady a stereotypy, rozpoznat naše předsudky a podpořit empatii a porozumění napříč odlišnostmi.

3. Jakým výzvám čelí komunity LGBTQ+ v různých částech světa? Jak můžeme tyto komunity podporovat a prosazovat jejich práva?

LGBTQ+ komunity čelí v různých částech světa značným výzvám, včetně diskriminace, násilí a právních překážek. V některých zemích je homosexualita stále považována za trestný čin a LGBTQ+ osoby mohou čelit obtěžování, zatčení nebo uvěznění. Abychom tyto komunity podpořili a prosazovali jejich práva, musíme se postavit proti diskriminačním zákonům a praktikám, poskytnout bezpečný prostor a podpůrné sítě a podporovat vzdělávání a informovanost o problematice LGBTQ+. To může zahrnovat prosazování právní ochrany, poskytování zdrojů pro duševní zdraví a podporu a zapojení do aktivismu.

4. Jak se změnila politika na hranicích v reakci na pandemii COVID-19? Jaké jsou některé etické a praktické důsledky těchto změn?

Pandemie COVID-19 vedla k významným změnám v hraničních politikách po celém světě, včetně omezení cestování, požadavků na karanténu a zvýšených opatření v oblasti dozoru. Tato opatření mají za cíl kontrolovat šíření viru, zároveň však vyvolala důležité etické a praktické otázky týkající se například svobody pohybu, migrační politiky a hraničních kontrol. Někteří například tvrdí, že tato opatření se nespravedlivě zaměřují na určité skupiny osob, jako jsou uprchlíci nebo migrující pracovníci, a dále upevňují stávající nerovnosti a nerovnováhu moci. Abychom tyto problémy řešili, musíme se zapojit do kritické reflexe a dialogu o důsledcích hraničních politik, prosazovat politiky, které podporují lidská práva a důstojnost, a usilovat o větší globální spolupráci a solidaritu.

5. Jakou roli může pomoc hrát při podpoře rozvoje a snižování chudoby? Jak můžeme zajistit, aby byla pomoc využívána efektivně a aby se dostala k těm, kteří ji nejvíce potřebují?

Pomoc může hrát důležitou roli při podpoře rozvoje a snižování chudoby tím, že poskytuje zdroje a podporu potřebným komunitám. Je však důležité zajistit, aby byla pomoc využívána efektivně a dostala se k těm, kteří ji nejvíce potřebují, protože s distribucí pomoci je spojeno mnoho problémů a rizik. Mezi ně může patřit korupce, byrokracie a kulturní nedorozumění. Abychom zajistili efektivní využívání pomoci, musíme navázat smysluplná partnerství s místními komunitami, podporovat transparentnost a odpovědnost při distribuci pomoci a upřednostňovat dlouhodobá a udržitelná řešení chudoby.

New Global Learning

Mladí lidé se zabývají nejpalčivějšími problémy dnešní společnosti - zasazují se o ekologičtější, udržitelnou budoucnost, práva žen, LGBTQIA+ komunity a menšin, o ukončení diskriminace a o řešení nerovnosti příjmů. Někteří tato hnutí však zpochybňují či se jim dokonce staví na odpor. Naneštěstí mají tyto jedinci větší přístup k falešným zprávám a sociálním bublinám, které je utvrzují ve specifických názorech, než ke vzdělání soustředěnému na současně relevantní lokální a globální problémy.

Formální vzdělání dostupné mládeži, zejména v zemích EU s nižším příjmem nebo v zemích, kde výuku silně ovlivňuje populistická politika, často neobsahuje informace o aktuálních či "kontroverzních" tématech. Neformální výuka může sloužit jako vynahrazení tohoto nedostatku a poskytnout zajímavé příležitosti ke globálnímu vzdělávání v oblastech, kterým v současnosti podobná možnost chybí. Jedná se však o transdisciplinární a komplexní problematiku, již je obtížné pro pracovníky s mládeží řešit bez dostatečné podpory.

Tento projekt vznikl jako přímá reakce na potřeby pracovníků s mládeží. Podpora učení a informované diskuze o široké škále témat, jako například umělá inteligence, genderové normy, různé přístupy ke klimatické krizi nebo rozpory mezi určitými kulturními zvyklostmi a hodnotami EU, se však prokazuje být poměrně náročnou, zejména s ohledem na skutečnost, že sami zaměstnanci přicházejí z vysoce specializovaného formálního vzdělávacího prostředí s úzkým okruhem zaměření. Je potřeba pracovníkům s mládeží poskytnout soubor metod, případových studií a cvičení užitečných k analýze zmíněných témat při práci s mladými lidmi.

Všechna zmíněná témata spadají pod pojem globální vzdělávání, zavedený studijní koncept označující procesy výuky a studia, jejichž cílem je zvýšit globální povědomí, toleranci a odpovědnost, udržitelný rozvoj a ekologickou transformaci a podpořit mladé lidi v různorodém přístupu ke světovým problémům a příležitostem společně s vyrovnáním se s etickými důsledky nerovnoměrného rozdělení moci a privilegií. Globální vzdělávání má tedy potenciál vytvořit pevný základ pro odpovědné a aktivní občanství.

Ačkoliv existují obecné osnovy pro pedagogy globálního vzdělávání, náš projekt si klade za cíl rozvinout tyto základy inovativními a digitálními metodami a poskytnout mládežnickým organizacím replikovatelné tréninkové modely pro pracovníky a školitele.

Tento projekt podpořil tvorbu následujících materiálů:

- Teoretická příručka – úvod do pedagogiky a teoretické podklady
- Praktická příručka – pracovní listy a případové studie pro pracovníky s mládeží
- Digitální vzdělávací prostředí